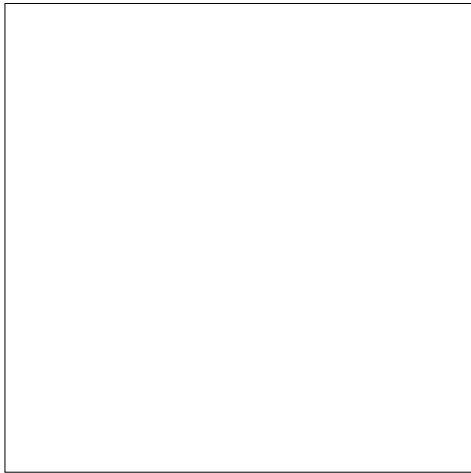

PÕLLUMAJANDUS JA MAAELU

2005/2006

PÕLLUMAJANDUS JA MAAELU

2005/2006

Välja andnud Põllumajandusministeerium

Koostanud Ants Laansalu

Toimetanud Mart Redi

Kujundanud Hele Hanson-Penu / Triip

Trükitud AS Folger Art

ISSN: 1736–437X (Trükis)

ISSN: 1736–4507 (Online)

Tallinn 2006

HEA LUGEJA

2005 oli põllumehele soodne aasta. Põllul kasvas hea saak, suurenesid sissetulekud ja ekspordi maht kasvas. Põllumajanduse majanduslik edu on soodsalt mõjunud ka maapiirkondade arengule. Viimased avaliku arvamuse uuringud tõestavad, et kümme aastat negatiivset arvamust Eesti põllumajanduse kohta on nüüdseks minevik ning suure hulga eestlaste arvates kõlavad viimased kolm aastat juba optimistlikumad noodid.

Arvatakse, et maaettevõtlus on kriisist üle saanud, plusspoolele pannakse ka põllumehele maksavad toetused, tuntakse heameelt maaelu elavnemise üle. Inimeste arvates tulenevad positiivsed muutused suuresti Euroopa Liidu põllumajanduspoliitika rakendamisest Eestis – järelikult on vaatamata mõningale esialgsele skepsisele eurolliidu põllumajanduspoliitika omaks võetud.

Euroopa Liiduga liitumisejärgsete tulemuste alusel on Eesti toidusektor näitajate poolest endistest sotsimaadest üks edukamaid: põllumajanduse sissetulekud on kasvanud kõige rohkem, samuti on turule toodud palju erinevaid tooteid ning sortiment avardub pidevalt.

Siiski on peamine veendumuse taastumine, et mitte ainult linnades, vaid ka maapiirkondades on võimalik elada, oma pere toita, lapsi kasvatada ja kindlamalt tulevikku vaadata.

Kuid põllumeeste töödele ja tegemistele antud kõrgetes toetusprotsentides peitub ka varjatud oht – tootja võib toetustele liialt lootma jääda.

Tegelikult ei ole põllumajandustoetused isikule suunatud sotsiaaltoetused, nii nagu sageli ja ekslikult arvatakse. Toetuste eesmärgiks on see, et tootmine oleks keskkonda minimaalselt kahjustav, tarbitav toit oleks ohutu tarbijatele ja vastaks nende ootustele ka kvaliteedi suhtes.

Küllap teavad asjaga kursis olevad inimesed hästi, et Eestis ei ole kedagi n-ö üle toetatud, isegi mitte suuri põllumajandusettevõtteid. Spetsialistide koostatud majandustulemuste analüüsid näitavad siiski seda, et edukuse saladuse võti ei ole ainult kõrgetes toetustes, soodsas ilmastikus ja põllumajandusettevõtte suuruses, vaid põllumehe tarkuses ning oskuses kohaneda uute majanduslike tingimustega, kasutades seejuures uusi avanevaid võimalusi.

Uusi võimalusi pakub ka käsil oleva uue, aastaid 2007–2013 haarava maaelu arengukava koostamine. See toimub koostöös erinevate huvigruppidega, kuid samaaegselt silmas pidades terve ühiskonna huve. Antud kontekstis võiks seda ühishuvi kokku võtta nii: ühiskonna jätkusuutlikkus nõuab tasakaalustatud arengut, mille üheks oluliseks osaks on maaelu stabiilne areng.

Arengustrateegia põhimõtete kohaselt on väikemajapidamistel, mida on viimasel ajal avalikkuses sageli esile tõstetud, võimalus kasutada ühise tegevuse ja majandustegevuse mitmekesistamise toetusi. Eeloleval planeerimisperioodil jätkub ka elatustalude toetuste maksmine.

Väikemajapidamiste tulude suurendamise võimalustesse põllumajanduslikkustootmise kaudu tuleks hoolikalt kaaluda, kuna investeringute tasuvuse aeg kujuneb pikaks ja loodetud tulemuse asemel võib majanduslik olukord hoopiski halveneda. Ärgem idealiseerigem aegu, mil talu sai peetud 10 hektari ja 2 lehmaga. Need ajad on möödas: talu või väikeettevõtte peab ennast ise ära majandama.

Suurte ja väikeste talude pideva vastandamisega tekitatakse ühiskonnas sotsiaalseid pingeid ja juhitakse tähelepanu kõrvale peamiselt küsimuselt: miks paljud väikesed põllumajandusettevõtted on edukad ja samas mõned suured ebaedukad. Riik toetab neid, kellel on soovi ja tegutsemistahet leida oma tee toimetulekuks.

Ester Tuiksoo
Põllumajandusminister

SISUKORD

1. Ülevaade toidusektori osatähtsusest riigi majanduses	9
2. Põllumajandussaaduste tootmine, kalapüük, töötlemine, turg ja kaubandus	13
2.1. Piimaturg: tootmine ja töötlemine.....	13
2.2. Lihaturg: tootmine ja töötlemine.....	23
2.3. Teraviljaturg: tootmine ja töötlemine.....	23
2.4. Puu- ja köögiviljaturg: tootmine ja töötlemine	23
2.5. Tehniliste kultuuride, mahepõllumajanduse toodete ja teiste põllumajandussaaduste turg	43
2.6. Alkoholiturg.....	46
2.7. Kalapüük, töötlemine ja turg	53
2.8. Üldine kaubandus	65
3. Põllumajanduspoliitika	71
3.1. Riigiabi ja strateegilised otsused	71
3.2. Osalemine ELi otsustusprotsessis	80
4. Põllumajanduse ja toiduainetööstuse majanduslik olukord	95
4.1. Põllumajandussektori tulude areng 2005. a (EAA alusel).....	95
4.2. Põllumajandusettevõtete majandusliku jätkusuutlikkuse hinnang (FADN alusel).....	98
4.3. Põllumajanduse tootjahinna ja ostuhinna indeksid.....	100
4.4. Põllumajandusega tegelevate ettevõtjate maksud ja võlad.....	101
4.5. Toiduainetööstuse majanduslik olukord, piimatööstuse kasum, lisandväärtus.....	104

SISUKORD

5. Maaelu areng	107
5.1. Maaettevõtluse lühiülevaade.....	107
5.2. Maaturismi areng.....	111
5.3. Erametsandus.....	113
5.4. Maaparandus ja maakasutus.....	115
5.5. Vesiviljelus.....	117
5.6. Maapiirkonna elanike omaalgatus.....	118
6. Põllumajandusharidus, teadus, nõustamine ja muuseumite tegevus	126
6.1. Põllumajanduslik kutseharidus.....	126
6.2. Põllumajanduslik teadus- ja arendustegevus.....	128
6.3. Nõuandetegevus	131
6.4. Põllumajandusmuuseumite tegevus.....	133
7. Kommunikatsioon ja teavitamine	136
7.1. Avalikkuse teavitamine.....	137
7.2. Ministeeriumi sisekommunikatsioon	139
Põllumajandusministeeriumi valitsemisala eelarve	141

1. ÜLEVAADE TOIDUSEKTORI OSATÄHTSUSEST RIIGI MAJANDUSES

2005. a I–III kv loodud põllumajanduse ja jahinduse lisandväärtus jooksevhindades oli 2 371,1 mln kr, mis võrreldes 2004. a sama perioodiga on 12,2 mln kr ehk 0,5% võrra enam. Põllumajanduse ja jahinduse lisandväärtuse osatähtsus kogu vabariigis loodud lisandväärtuses 2004. a suurenes 2003. a võrreldes 0,1% (tabel 1).

Põllumajanduse ja jahinduse tööhõive näitajate osas on viimase kolme aasta jooksul toimunud pidev vähenemine. 2004. a moodustas tööhõive nimetatud sektoris vaid 4,1% kogu vabariigi tööhõivest.

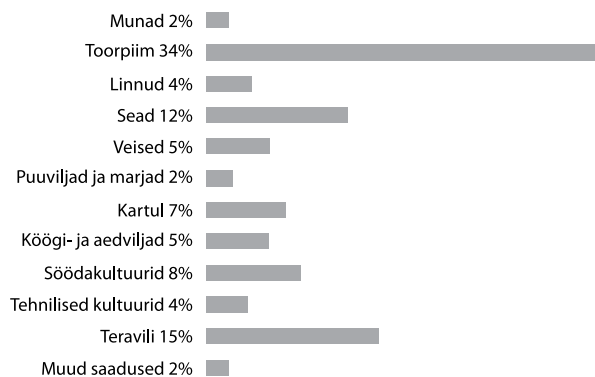
Tabel 1. Põllumajanduse osatähtsus lisandväärtuses ja tööhõives 2001–2004

	2001	2002	2003	2004
Põllumajanduse ja jahinduse lisandväärtus jooksevhindades (mln kr)	2 756,1	2 732,4	2 773,7	3 224,9
Osatähtsus lisandväärtuses (%)	3,0	2,6	2,5	2,6
Põllumajanduse ja jahinduse lisandväärtus 2000. a püsivhindades (mln kr)	2 466,8	2 351,0	2 397,3	2 545,5
Osatähtsus lisandväärtuses (%)	2,8	2,5	2,4	2,4
Hõivatud põllumajanduses ja jahinduses (tuh)	29,0	30,1	25,9	24,2
Tööhõive (%)	5,0	5,1	4,4	4,1

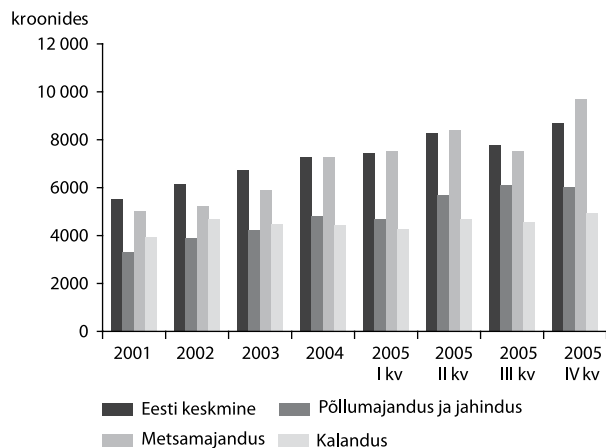
Allikas: Statistikaamet (ESA)

1. ÜLEVAADE TOIDUSEKTORI OSATÄHTSUSEST RIIGI MAJANDUSES

Joonis 1. Põllumajandustoodangu väärtuse struktuur 2005. a

Joonis 2. Keskmine brutokuupalk tegevusalade lõikes 2001–2005

2005. a toodetud põllumajandustoodangu väärtuseks kujunes esialgsete andmete kohaselt (koos toetustega) 7,9 mld kr, millest taimekasvatustoodang moodustas 37,5%, loomakasvatustoodang 53,4% ja muu tootmine 9,1%. Suurim toodangu väärtus luuakse piimatootmises.

Brutokuupalk põllumajanduse ja jahinduse tegevusalal oli võrreldes teiste tegevusaladega 2005. a üks madalamatest. 2005. a I kv oli põllumajanduse ja jahinduse keskmiseks brutokuupalgaks 4 705 kr, mis moodustas vabariigi keskmisest tasemest 63%, II kv 5 681 kr ehk 69%, III kv 6 085 kr ehk 78% vabariigi keskmisest tasemest. IV kv tõi kaasa brutokuupalga vähenemise 6 031 kr, moodustades vabariigi keskmisest 69%).

Brutokuupalk põllumajanduse ja jahinduse tegevusalal tõusis 2005. a võrreldes 2004. a hinnanguliselt üle 15%. Statistikaameti andmetel maksti 2005. a I kv põllumajanduse ja jahinduse tegevusalal brutokuupalka 12% enam kui 2004. a I kv, II kv 19% enam kui eelmise aasta II kv ning III ja IV kv 20% enam kui 2004. a III ja IV kv.

1. ÜLEVAADE TOIDUSEKTORI OSATÄHTSUSEST RIIGI MAJANDUSES

2005. a struktuuriuuringu andmetel oli põllumajanduslikke majapidamisi 27 688 ning nende kasutuses oli 828,9 tuh ha põllumajandusmaad. 2003. a struktuuriuuringu andmetel oli põllumajanduslikke majapidamisi ca 36,8 tuh ning põllumajandusmaad 795,6 tuh ha. Põllumajanduslike majapidamiste arv oli vähenenud 2005. a 9 104 ehk 25% võrra 2003. a võrreldes. Põllumajanduslike majapidamiste arvu suurenemine toimus vaid üle 100 ha suurusgrupis (227 majapidamise võrra).

65% majapidamisi valdas põllumajandusmaad alla 10 ha ja neile kuulus 8,6% põllumajandusmaast. Enamus põllumajandusmaast (65%) oli üle 100 ha põllumajandusmaaga majapidamistel, keskmiselt oli sellise majapidamise valduses 411 ha põllumajandusmaad.

Põllumajanduse olukorra hindamiseks on loodud põllumajandusliku raamatupidamise andmebaas, kuhu kaasatakse ainult nn elukutselised ärilised ettevõtjad, kes põhilise osa oma sissetulekust saavad põllumajanduslikust tootmisest ning kus tootmise maht tagab põhitegevuse ja piisava sissetuleku vähemalt ühele töötajale.

Põllumajandusliku majapidamise majanduslikku suurust iseloomustab standardkogutulu, mis on ettevõttes toodetud põllumajandustoodangu väärtuse ja selle tootmiseks tehtud muutuvkulutuste (erikulutuste) vahe. Eestis on kehtestatud majandusliku suuruse alampiiriks 2 ESÜ (Euroopa suurusühikut), mis vastab 37 550 kr. Tabelist 2 on näha, et üle 2 ESÜ-ste

Tabel 2. Majapidamiste arv ja nende kasutuses oleva põllumajandusmaa jaotus suurusgrupiti (2003. ja 2005. a struktuuriuuringu andmetel)

	Kokku	<5 ha	5–<10 ha	10–<20 ha	20–<30 ha	30–<50 ha	50–<100 ha	≥100 ha
Majapidamiste arv 2003	36 792	18 671	7 264	5 347	1 889	1 482	1 051	1 090
2005	27 688	12 506	5 572	4 390	1 653	1 303	946	1 317
Põllumajandusmaa ha 2003	795 640	45 929	50 546	74 004	45 493	56 422	71 704	451 542
2005	828 926	31 294	39 715	60 982	40 096	49 786	65 043	542 011

Allikas: ESA

1. ÜLEVADE TOIDUSEKTORI OSATÄHTSUSEST RIIGI MAJANDUSES

põllumajanduslike majapidamiste arv on 2005. a vähenenud 86 ehk 1,3% võrra 2003. a võrreldes. Seega oli meil 2005. a 6 724 põllumajanduslikku majapidamist, mis vastasid nn elukutselise ärilise ettevõtja kriteeriumile.

Tabel 3. Majapidamiste struktuur majandusliku suuruse järgi (2003. ja 2005. a struktuuriuuringu andmetel)

	Majapidamised majandusliku suurusega <2 ESÜ	Majapidamised majandusliku suurusega 2-<16 ESÜ	Majapidamised majandusliku suurusega >16 ESÜ
2003	30 049	5 838	972
2005	21 022	5 616	1 108

Allikas: ESA

Kalapüük

2005. a püüti kokku 98 700 t kala: Läänemerest 79 760 t, sisevetest 2 400 t ja kaugpüügis 16 540 t. Kalapüügiga tegeles 148 laeva Läänemerel ja 11 laeva Atlandi ookeanil. 2005. a seisuga oli Kalanduse Infosüsteemi kantud ühtekokku 886 rannapüügi kalapaati ja 350 sisevetepüügi kalapaati.

Toiduainetööstus

2005. a toodeti toiduainetööstusettevõtete poolt kokku 12,9 mld kr eest toodangut, mis moodustab töötleva tööstuse kogutoodangust 18%. 27% toodangust eksporditi. Suurima osa Eesti toiduainetööstuse toodangumahust annavad jätkuvalt piimatööstus 30%, jookide tööstus 20% ja lihatööstus 18%. Toiduainetööstuste kasum kokku oli 819 mln kr, mis moodustas käibest keskmiselt 5%.

Veterinaar- ja Toiduameti (VTA) andmetel oli 2005. a registreeritud 40 piimatöötlemisettevõtet (sealhulgas 6 ettevõtet, mis töötleb oma farmi piima), 138 lihakäitlemisettevõtet (neist 17 suure ning 121 väikese käitlemisvõimsusega) ning 342 mitteloomse päritoluga toidutooret ja toitu käitlevat ettevõtet. 171 mitteloomset toidutooret ja toitu käitlevast ettevõttest oli hõivatud teravilja ja teraviljasaadusi töötlevas tööstuses, 153 ettevõtet tegeles leiva-, pagari- ja kondiitritoote ning küpsiste käitlemisega (edaspidi leiva- ja pagaritooted), 18 ettevõtet teravilja ja teraviljatoote käitlemisega.

2005. a oli toiduainetööstusettevõtetes hõivatud keskmiselt 16 600 inimest. Neist töötas lihasektoris keskmiselt 2 600, kalasektoris 2 581 ja piimasektoris 2 568 inimest.

Keskmine brutopalk toiduainetööstuses oli 2005. a 7 580 kr, mis jääb riigi keskmisele brutopalgale alla 468 kr ehk ligikaudu 6%.

Matti Piirsalu, Eha Niinepuu, Elsa Nurk, Katrin Karolin, Lya Mägi, Maarja Purik, Hannes Ulmas, Örne Pill

2005. a oli põllumajandussaaduste tootmiseks soodne. Põllul kasvas hea bioloogiline saak ning saagikoristuse ajal valitsetud ilmastikutingimused võimaldasid koristada saagi suuremate kadudeta. Aktiivne taimekasvuperiood (ööpäeva keskmine õhutemperatuur püsivalt üle 10°) oli tavalisest 12 päeva pikem ja oli nihkunud keskmisest hilisemale ajale. Aktiivset soojust kogunes 2 016°, mis ületab eelnevate aastate keskmist 202° võrra. Sademeid oli suvel (1. maist 31. augustini) 306 mm, mis ületab keskmist sademete hulka 20 mm võrra.

Tänu soodsamatele kasvutingimustele suurenes nii taimekasvatuse kui ka loomakasvatuse toodang. Põllumajanduse majandusharu toodang suurenes 2005. a võrreldes eelmise aastaga alushindades 7%. Ekspordimaht kasvas eelmise aastaga võrreldes 25% võrra. Teravilja saadi 25% võrra ja kartulit enam kui 1/3 võrra rohkem kui eelmisel aastal.

Samuti kasvas lehmade piimatoodang, paranes piima kvaliteet, suurenes piima kokkuost ja tõusis piima kokkuostuhind. Viimase nelja aasta jooksul on stabiliseerunud liha tootmine.

2.1. Piimaturg: tootmine ja töötlemine

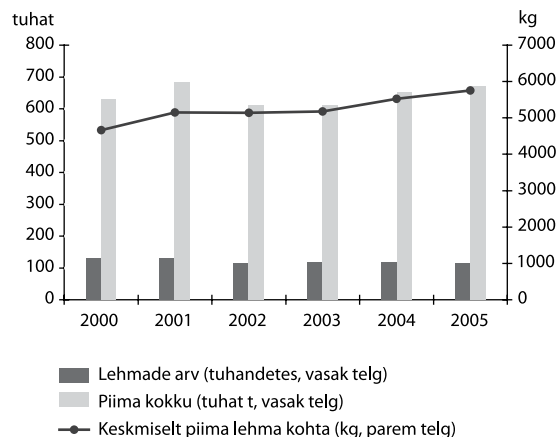
Piimatootmine

2005. a toodeti Eestis esialgsetel andmetel 670,4 tuh t piima, mis on 2004. a võrreldes 18 tuh t ehk 3% võrra rohkem. Kõige enam toodeti piima Järvamaal: 118,1 tuh t, järgnesid Lääne-Virumaa 77,9 tuh t ning Pärnumaa 70,2 tuh t.

2005. a 31. dets seisuga oli Eestis 113,1 tuh lehma, mis on 3,4 tuh looma ehk 3% võrra vähem kui 2004. a samal ajal. Lehmade arv vähenes peamiselt väiketootjate piimatootmisest loobumise arvel, suurtootjad aga seevastu suurendasid piimakvoodi täitmise ning selle edaspidise suurendamise nimel oma lehmade arvukust.

Joonis 1.

Lehmade arv, piima kogutoodang ja piima lehma kohta 2000–2005

2. PÕLLUMAJANDUSSAADUSTE TOOTMINE, KALAPÜÜK, TÖÖTLEMINE, TURG JA KAUBANDUS

Piimatööstustele realiseeriti 571,2 tuht t 4,1% rasvasisaldusega piima ehk 35,1 tuht t enam kui eelmisel aastal. Võrreldes 2004. a paranes piima kaubalisus: 2005. a müüdi piimatööstustele kogu toodetud piimast 85%, 2004. a 84%. Kokkuostetud piimast kuulus eliit- ja kõrgemasse sorti 96% ning I sorti 4%.

2005. a lüpssti keskmiselt lehma kohta 5 751 kg piima, mis on 223 kg (4%) enam kui 2004. a. Üle 6 000 kg piima lüpssti lehma kohta Põlvamaal – 6 545 kg, Tartumaal – 6 416 kg, Järvamaal – 6 378 kg, Jõgevamaal – 6 213 kg ning Lääne-Virumaal – 6 126 kg. Käesoleval ajal on vabariigis jõudluskontrollis ligi 90% piimalehmadest. Jõudluskontrollialustes karjades jõudis keskmine piimatoodang lehma kohta 2005. a esmakordselt 6 500 kg-ni. Kõige kõrgem keskmine piimatoodang lehma kohta – 10 632 kg saadi taas Põlva Agro OÜ-s.

Produktiivsuse kasv saavutati peamiselt karjade täiendamise teel väärtuslike tõumullikatega ning söötmis- ja pidamistingimuste parandamise teel. Karjadest on välja langenud madalama piimatoodanguga lehmad, kes on asendatud kõrgema produktiivsuse tasemega loomadega. Edukad piimatootjad: Tiit Niilo Võrumaalt, Toivo Kensi Jõgevamaalt, Märt Riisenberg Raplamaalt, Raivo Musting Põlvamaalt jt on ostanud karja täiendamiseks holšteini tõugu väärtuslikke tõumullikaid Hollandist, Šveitsist ning Saksamaalt põhjusel, et seda tõugu lehmadel on oluliselt suurem geneetiline potentsiaal kui eesti punastel ning eesti maakarja lehmadel.

Edumeelsete piimatootjate eeskujul koostatakse järjest täpsemalt tasakaalustatud söödaratsioone ja kasutatakse täisratsioonilisi segasöötaid. Paljud piimatootjad on laiendanud

piimakarja vabapidamist külmlautades. Eesti Maaülikooli teadlaste poolt 2003–2005 läbiviidud uuringud ning Põlva Agro OÜ praktilised kogemused näitavad, et lehmadel on külmlaudas paremad heaolutingimused ning võimalik liigiomaselt käituda, mis tagab lehma geneetilise toodangupotentsiaali täiuslikuma realiseerumise.

Tootmise efektiivsuse ja piima suhteliselt kõrgel tasemel kokkuostuhinna arvelt saadud täiendav tulu võimaldas rohkem investeerida tootmistingimuste ning lehmade heaolu parandamisesse. Kui 2004. a anti käiku 5 uut lüpsikarjalauta, siis 2005. a ulatus uute lautade arv 20-ni, kokku 13 000 lehma kohta.

EL piima ja -toodete turukorralduse aluseks olevale piimakvoodi süsteemile läks Eesti üle 2004. a 1. aprillist. Kvootide rakendamise eesmärgiks on piirata liikmesriigis piima ületootmist. 31. detsembril 2005/2006 kvoodiaastast kolmveerand aastat. 9 kuuga täitsid 1 774 kvoodiomanikku-piimatootjat Põllumajanduse Registre ja Informatsiooni Ameti (PRIA) poolt välja jaotatud piimakvoodist ligi 69%, tarnides ja turustades kokku 440,4 tuht t piima. Tööstustele müüsid piimatootjad 434,0 tuht t ja otse lõpptarbijale 6,4 tuht t piima.

2005. a sekkumiskokkuostu ja kasutustoetuse statistika põhjal oli või kokkuostuks esitatud märtsist juulini 12 pakkumist, koguliselt 968,3 t ning välja makstud 49,14 mln kr. Piimatoodete kasutustoetuste pakkumisi esitati 2005. a jooksul kokku 41, koguliselt 577 t ning kogu makstav summa on planeeritud 2,04 mln kr.

2. PÕLLUMAJANDUSSAADUSTE TOOTMINE, KALAPÜÜK, TÖÖTLEMINE, TURG JA KAUBANDUS

Piimatööstus

Esialgsel andmel moodustas piimatööstuse osakaal 2005. a töötleva tööstuse kogutoodangust 5,4% ja toiduainetööstusest 30,3%. Piimatoodete eksport oli 2005. a kogu põllumajandussaaduste ja toidukaupade ekspordist 19,6% ja toiduainete väljaveost 35,8%.

Piimatööstuste arv ja paiknemine Eestis

Eestis on VTA andmetel 2006. a 24. jaan seisuga registreeritud 40 piimatöötlemisettevõtet. Piirkondliku paiknemise järgi on Põhja-Eestis 10, Kesk-Eestis 8, Lääne-Eestis 5, Lõuna-Eestis 15 ja Kirde-Eestis 2 ettevõtet. Maakondadest ainsana puudub piimatööstus Läänemaal.

Tunnustatud ettevõtetest varub toorpiima 33 ettevõtet, nendest 1 tegutseb toorpiima kogumispunktina (Jõgevamaa Ühistu Paunvere Piim); 1 ettevõtte tegevusalaks on ladustamine-sügavkülmutamine; 2 ettevõtet on spetsialiseerunud ainult pakendamisele; 5 tööstust kasutavad toormena teiste töötlevate toodangut (pastöriseeritud koor, kohupiim, pulbrid, või). Toorpiima varuvatest ettevõtetest töötleb oma farmi piima 6 ettevõtet. Talumeiereid valmistavad põhiliselt juustu, pehmet juustu, kohupiima, kodujuustu ja hapendatud piimatoo- teid (jogurt, hapukoor).

Tabel 4. Piimatööstuse osakaal

	1992	1996	1998	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Piimatööstuse osakaal töötlevas tööstuses, %	7,9	8,8	8,0	5,6	5,5	4,7	4,4	6,2	5,4
Piimatööstuse osakaal toiduainetööstuses, %	21	26	28	26	26	25	25	32	30,3
Osakaal toiduainete ekspordis, %	**	33	32	26	22	23	27	40	35,8
Ettevõtete arv	12	28	41	44	38	38	41	42	40*

*aasta lõpus, ** andmed puuduvad

Allikas: ESA, Põllumajandusministeeriumi arvutused

Eesti tööstused võivad jagada spetsialiseerumise järgi:

- linnapiimatoodete valmistajad (joogipiim, jogurt, keefir, koor, hapukoor, kohupiim, kodujuust, pudingud), kellel on reeglina kõrval ka muu tegevus (pakendamine, ladustamine, mahla tootmine, pulbrid);
- juustu tootjad, kes vastavalt turuolukorrale valmistavad lisaks juustule kas võid või pulbrit;
- kohukese valmistajad, ostavad teistelt tööstustelt kohupiima;
- jäätisevalmistajad, ostavad koort, võid, pulbrit.

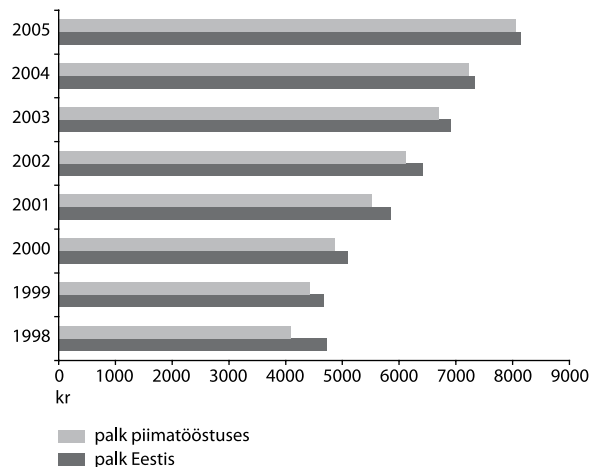
Ettevõtete käitlemisvaldkonnad:

- joogipiim – 10 ettevõtet;
- rõõsk koor – 15 ettevõtet;
- hapendatud piimatooted – 20 ettevõtet;
- keefir – 8 ettevõtet;
- või ja võisegud – 15 ettevõtet;
- kodujuust, kohupiim, desserdid, kastmed – 22 ettevõtet;
- juust – 11 ettevõtet;
- sulatatud juust – 2 ettevõtet;
- pehmed juustud – 9 ettevõtet;
- UHT – 1 ettevõtte;
- piimapõhised pulbrid – 6 ettevõtet;
- jäätis – 4 ettevõtet (neist 2 valmistavad ainult jäätist);
- pakendamine – 4 ettevõtet;
- muud tegevused – 12 ettevõtet.

Piimatööstuste töötajate arv ja palk

Piimatööstuses langeb töötajate arv jätkuvalt. 2005. a oli Eesti piimasektoris keskmiselt 2 568 töötajat, mis on 149 hõivatut vähem kui 2004. a. Inimtööjõu vajaduse vähenemise põhjuseks võib pidada kaasaegsete tehnoloogiate ja seadmete kasutamisele võtmist, mille tulemusel on muutunud tootmine efektiivsemaks.

Joonis 2. Eesti ja piimatööstuste keskmine brutopalk 1998–2005

Allikas: ESA

2. PÕLLUMAJANDUSSAADUSTE TOOTMINE, KALAPÜÜK, TÖÖTLEMINE, TURG JA KAUBANDUS

Viimaste aastate seis näitab pidevat palgataseme tõusu. 2005. a oli keskmine brutopalk piimatööstuses 8 137 kr, olles 10,9% kõrgem töötleva tööstuse ja 12,8% toiduainetööstuse keskmisest kuupalgast. Võrrelduna 2004. a on keskmine sissetulek piimatööstuse töötajatel suurenenud 733 kr. Palgavahe Eesti keskmise ja piimasektori vahel on viimase aastaga vähenenud. Kui 2004. a oli see 117 kr, siis 2005. a vähenes vahe piimatööstuse ja Eesti keskmise brutopalga vahel kõigest 88 kr. Selle üheks põhjuseks on vabariigi keskmise tötötasu 10,5% tõus (8 049 kr).

Tooraine kvaliteet ja hind

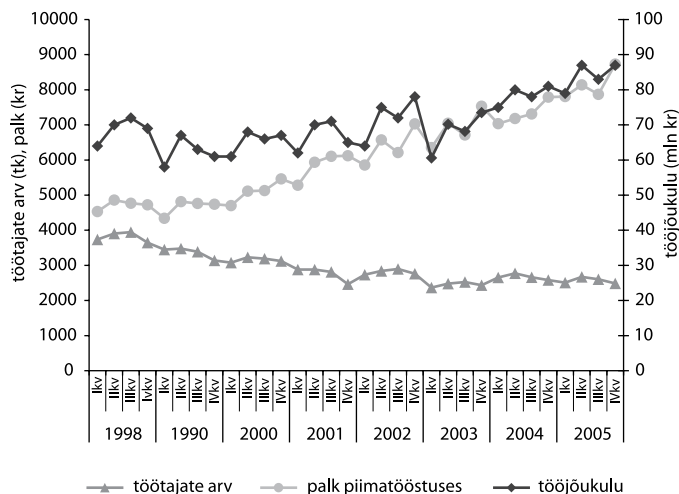
ESA andmetel toodeti toorpiima 2005. a 670,4 tuh t, mis on 2,8% rohkem kui 2004. a. Piimatöötlemisettevõtete poolt kokkuostetava piima osa kogu tootangus on aastate jooksul kasvanud. 2005. a moodustas tööstuste poolt varutud piim 85,2% toodetud piimast ehk 571,2 tuh t.

Tabel 5. Toorpiima tootmine ja kokkuost

	1989	1992	1996	1998	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Toorpiima tootmine (tuh t)	1 277	919	675	730	629	684	621	611	640	670
Kokkuostetud piim, %	62	59	73	73	63	62	80	79	84	85

Allikas: ESA

Joonis 3. Piimatööstuse töötajate keskmine arv, tööjõukulu ja keskmine brutopalk kuus 1998–2005 (kr)

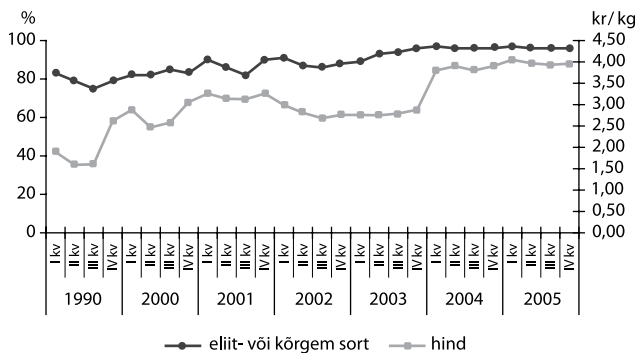

Allikas: ESA

2. PÕLLUMAJANDUSSAADUSTE TOOTMINE, KALAPÜÜK, TÖÖTLEMINE, TURG JA KAUBANDUS

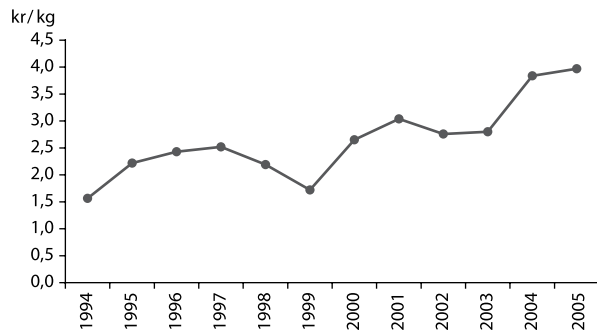
Eliit- või kõrgemasse sorti kuulus 96% ja esimesse sorti 3%, keskmiselt oli valku 3,3% ja rasva 4,1%.

Joonis 4. Toorpiima kvaliteet 1999–2005
(kõrgema sordi osa kokkuostetud toorpiimas %)

2005. a keskmine toorpiima kokkuostuhind oli 3,975 kr/kg, mis on võrreldes 2004. a 3,6% kõrgem.

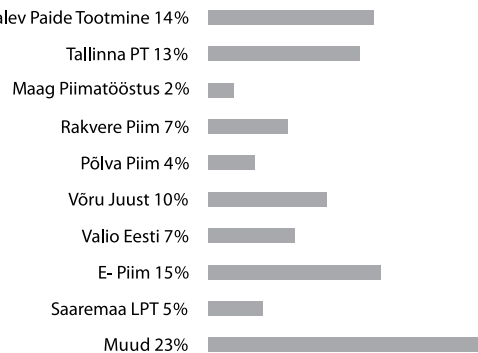
Joonis 5. Keskmine toorpiima kokkuostuhind 2005. a (kr/kg)

Allikas: ESA

Kokkuostetud piimast ostsid Eesti Piimaliitu kuuluvad ettevõtted 73%.

Joonis 6. Toorpiima kokkuost 2005

Allikas: Piimaliit, Põllumajandusministeerium

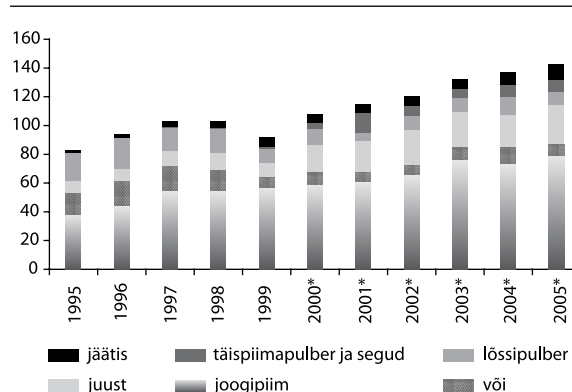
Piimatoodete tootmine, müük ja eksport

Piimasektorit iseloomustab tihe omavaheline konkurents nii tooraine varumisel kui ka jaekaubanduskettidesse sisenemisel. Et sellistes konkurentsitingimustes ellu jääda, on oluline suuta muutustega kaasas käia ning pidevalt täiustuda. Tähtis roll on tootearendusel ja kõrgema lisandväärtusega toodete osa suurendamisel.

Piimatööstused kasutavad toorainet vastavalt turusituatsioonile. Reeglina valmistatakse tooteid, mille eest saab turul hetkesituatsioonis parimat hinda. Ettevõtete peamiseks eesmärgiks on eelkõige tugevas konkurents (nii sise- kui ka välisturul) püsima jääda, olla elujõuline ja teenida kasumit. Kasutatakse erinevaid tehnoloogiaid toodete odavamaks muutmiseks, näiteks lisatakse odavat pulbrit ja võid ning valmistatakse ka liittooteid piimatoodetest ja taimsest rasvast. Piimatööstused omavaheelist tegevust ei koordineeri, kuigi vajadusel ostavad vastastikku toodangut tooraineks ja kasutatakse ka teenustööd.

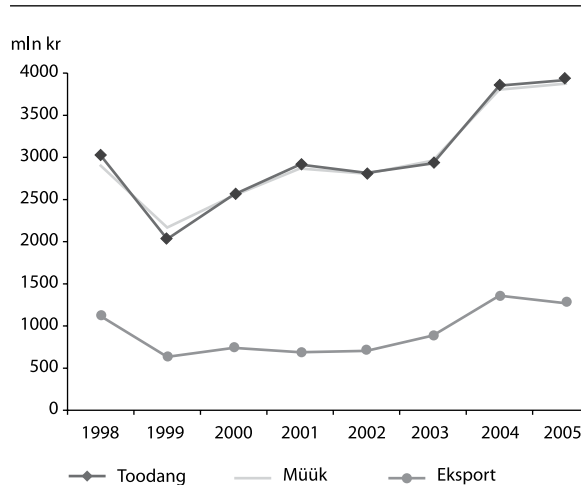
Piimatoodete tootmise arengut iseloomustab orienteerumine kõrgema lisandväärtusega toodetele. Esialgsetel andmetel on 2005. aastal vähenenud lõssipulbri (-28,5%) ja või (-35,5%) ning suurenenud juustu (23,3%), fermenteeritud piimatoodete (10,7%) ja jäätise (17,6%) tootmine. Samas on suurenenud aga ka joogipiima (8,3%) tootmine.

Joonis 7. Piimatoodete tootmine 1995–2005 (tuh t)

Allikas: ESA (*juust koos kohupiimaga, varasemad aastad ilma)

Joonis 8. Toodang, müük ja eksport 1998–2005

Allikas: ESA

2. PÖLLUMAJANDUSSAADUSTE TOOTMINE, KALAPÜÜK, TÖÖTLEMINE, TURG JA KAUBANDUS

Piimatoodete väliskaubandusbilanss on olnud aastaid positiivne (2005. a +1 052,05 mln kr). Kogu põllumajandussaaduste väljaveost moodustas piimasaaduste eksport 2005. a 19,6%. Esialgsete andmete põhjal oli käesoleval aastal eksport 1 370,75 mln kr, suurenedes 2004. a võrreldes 10,8% (133,35 mln kr).

Enamik toodangust eksporditi EL liikmesriikidesse (88,2%). Suurimateks partneriteks olid EL riikidest Saksamaa (36,1%), Holland (11,7%), Soome (10,0%), Läti (8,5%) ja Itaalia (6,9).

Eksport Venemaale kasvas 3,6 korda, moodustades kogu väljaveost 10,2%. Venemaa suunaline ekspordimaht on tõusnud 2005. a seoses Vene Föderatsiooni poolt antud ekspordilubade kasvuga piimatöötlemisettevõtetele. Täna on Venemaale ekspordiluba omavate piimatööstuste arv 12.

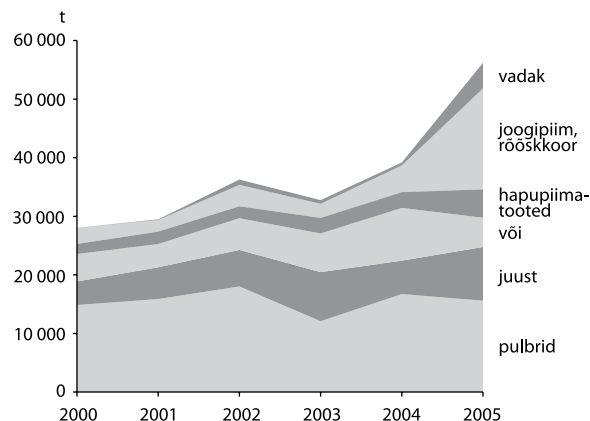
Toodetest suurenes 1,5 korda juustu, 1,4 korda täispiimapulbri, 1,9 korda jogurti ja 8,5 korda vadakutoodete eksport (neid tooteid eksporditi vastavalt 9 054, 7 903, 4 407 ja 4 349,4 t). Vähenes 2,2 korda või, 1,4 korda lõssipulbri ja 3,5 korda jäätise väljavedu (väljavedu vastavalt 3 709, 7 869 ja 586 t). Ekspordihinnad olid soodsamad võrreldes eelmise aastaga juustul, lõssipulbril ja jäätisel, madalamad täispiimapulbril ja jogurtil.

Piimatoodete import vähenes 2005. a võrreldes 2004. a 17,9% (-318,7 mln kr), moodustades põllumajandussaaduste impordist 2,9%. 97,7% impordist tuli EL riikidest (sellest Leedu 36,4%; Saksamaa 14,1% ja Läti 14,0%). Enim imporditi juustu (3 607 t), jogurteid (1 404,5 t) ja jäätist (1 377,1 t). Enim langesid või ja lõssipulbri import (vastavalt 42 ja 101 korda). Eesti Konjunktuuriinstituudi (EKI) tarbijauuringu põhjal võib öelda, et pii-

matööstused tegelevad edukalt tootearendusega. Võrreldes teiste toiduainetööstuse sektoritega on piimatööstus selles valdkonnas kindlasti esirinnas. Edukalt arendatakse koostööd erinevate teadusasutustega, muutmaks tooteid tervislikumaks. Kodumaiste piimatoodete sortiment kauplustes on viimase aja jooksul oluliselt laienenud. Suuri edusamme on tehtud jogurtite, kohupiima, juustu, jäätise arendamisel. Uuringud näitavad, et tarbijad eelistavad kodumaist piimatoodet üha enam.

Toodangu maht ja müük rahalises väljenduses kasvasid 2005. a võrreldes eelmise aastaga. Toodangu maht oli 3 917 mln kr (+1,7%), müügi maht 3 875 mln kr (+1,9%). Ekspordi maht oli 2005. a 1 270 mln kr, mis võrrelduna 2004. a on 89 mln kr vähem (-6,5%).

Joonis 9. Piimasaaduste ekspordimahtude dünaamika 2000–2005 (t)

Allikas: ESA

2.2. Lihaturg: tootmine ja töötlemine

Lihatootmine

2005. a toodeti kokku 66,7 tuh t liha, mis on 4,5 tuh t ehk 6% võrra vähem kui 2004. a (toodeti 71,2 tuh t). Veiseliha tootmine vähenes 15%, linnuliha 7% ning sealiha 3%.

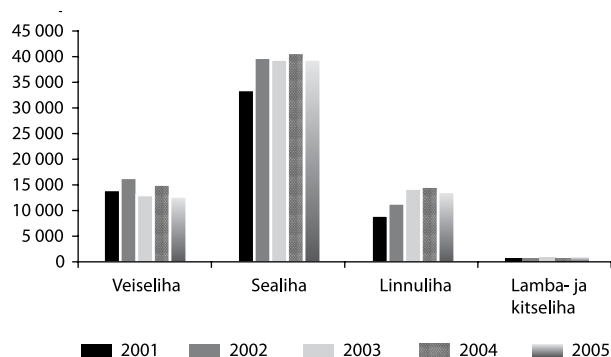
Tabel 6. Lihatoodang tapakaalus 2004–2005 (tuh t)

Liha liik	2004	2005	2005/2004	
			+/-	%
Sealiha	40,9	39,6	-1,3	97
Veiseliha	15,2	12,9	-2,3	85
Linnuliha	14,8	13,8	-1,0	93
Lamba- ja kitseliha	0,3	0,4	+0,1	133
Kokku	71,2	66,7	-4,5	94

Allikas: Põllumajandusministeerium

Viimase nelja aasta jooksul on lihatoodang stabiliseerunud ning aastas toodetakse keskmiselt 67-70 tuh t. Üle poole lihatoodangust moodustab sealiha, veiseliha tootmine on vähenenud, jõudsalt on kasvanud linnuliha tootmine, kuid lamba- ja kitseliha tootmine on ääretult väike (alla 1% kogu lihatoodangust).

Joonis 10. Lihatoodang liigiti 2001–2005

Veiseliha tootmine

2005. a 31. dets seisuga oli Eestis 252,2 tuh veist, mis on 2,4 tuh looma ehk 1% enam kui 2004. a lõpus. Veiseliha toodeti 12,9 tuh t ja selle osatähtsus kogu lihatoodangus 2005. a oli 19%. Võrreldes eelmise aastaga vähenes veiseliha tootmine 2,3 tuh t võrra. Tootmise vähenemine on põhiliselt tingitud sellest, et paljud väiketootjad müüvad oma pullvasikad kuni 3 kuu vanustena üleskasvatamiseks teistesse EL liikmesriikidesse, eeskätt Hispaaniasse, Saksamaale, Itaaliasse ning Hollandisse. Sellest tingituna tapeti Eestis 2005. a pulle ja härgi 20% vähem kui 2004. a. Seega ei ole otsetoetused veiseliha tootmise suurendamiseks veel stimuleerivad.

Veiseliha kokkuostuhinnad olid ESA andmetel jätkuvalt suhteliselt madalad, kuigi võrreldes 2004. a tõusid hinnad keskmiselt 23%. Kui 2004. a oli veiseliha keskmine kokkuostuhind

2. PÕLLUMAJANDUSSAADUSTE TOOTMINE, KALAPÜÜK, TÖÖTLEMINE, TURG JA KAUBANDUS

18 785 kr/t, siis 2005. a juba 23 114 kr/t ehk 4 329 kr/t kõrgem. Kõige kõrgem veiseliha kokkuostuhind oli 2005. a märtsis, kus 1 t liha eest maksti 24 915 kr.

2005. a maksti lisaks ühtsele pindalatoetusele veisekasvatuse täiendavat otsetoetust. Veise ja piimalehma kasvatamise eest maksti 2005. a 164,9 mln kr ja ammalehma kasvatamise eest 7,5 mln kr.

Sealiha tootmine

2005. a 31. dets seisuga oli vabariigis kokku 351,6 tuhat siga, st 11,5 tuhat siga rohkem kui 2004. a samal ajal. Lihatööstused ostsid 2005. a kokku 346,6 tuhat siga, mis oli 17,9 tuhat sea võrra enam kui eelneval aastal. Sea lihakeha keskmine kehamass oli vahemikus 77-79 kg. Sealiha toodang oli 39,6 tuhat t ja selle osatähtsus kogu lihatoodangus oli möödunud aastal jätkuvalt suur ning toodetavatest lihaliikidest kindlalt esikohal, ulatudes 59%-ni.

EL sealihaturu korralduse süsteem toimib ning selle mõju meie sealihasektori arengule on positiivne. 2005. a 7. dets sealihaturu korralduskomitee istungil tõdes komisjon, et praktiliselt kõikides liikmesriikides on sealihaturu olukord stabiilne ja hea ning nõudmine-pakkumine tasakaalus. Liikmesriikide keskmine searümba hind oli 47. nädalal 21 370 kr/t.

Erimeetmeid, nagu eraladustamine, 2005. a EL sealihaturu korraldamisel ei rakendatud. Detsembris vähendati eksporditoetuste määrasid 5% võrra, seda põhjendusega, et dollari kurss euro suhtes on 3% paranenud ning toodangu eest saadakse suuremat sissetulekut.

Emakordselt rahuldati Eestis alates 2005. a augustist kuni aasta lõpuni sealiha ekspordilitsentsi ning eksporditoetuse taotlused. Kokku andis PRIA 5 kuuga välja 14 ekspordilitsentsi. Kolmel viimasel aastal on Aasias ja nüüd ka Euroopas probleem tekitanud linnugriip, mis tõenäoliselt suurendab sealiha tarbimist ja ekspordi.

Lamba- ja kitseliha tootmine

2005. a 31. dets oli Eestis 51,8 tuhat lammast ja kitse, mis on 10,1 tuhat looma rohkem kui aasta tagasi samal ajal. Lammaste arvu suurenemine on tingitud ute kasvatamise täiendava otsetoetuse ja ka keskkonnatoetuste maksimisest. Nii maksti 2005. a ute kasvatamise täiendavat otsetoetust 880 taotlejale 25 616 ute kasvatamiseks 5,5 mln kr. Lamba ja kitseliha toodeti tapakaalus 0,4 tuhat t ning osatähtsus kogu lihatoodangus oli 2005. a jätkuvalt 1%.

Linnuliha tootmine

2005. a 31. detsembril kasvatati Eestis 1 804,2 tuhat lindu, mis on 378 tuhat ehk 17% vähem kui 2004. a. 2005. a toodeti Eestis 13,8 tuhat t linnuliha, mis on salmonelloosipuhangust tingituna 1,0 tuhat t ehk 7% vähem kui 2004. a. Linnuliha osatähtsus kogu lihatoodangus moodustas 23%.

EL turuülevaadetest selgus, et nii muna kui linnuliha turg olid 2005. a stabiilsed. Türgile lähedal asuvad liikmesriigid raporteerisid 2005. a lõpus linnuliha tarbimise järsku langust, kuid muna tarbimine jäi samaks. Kreekas langes linnuliha tarbimine ca 20%. Eesti linnuliha ja kanamunade 2005. a turuolukorda linnugriip ei mõjutanud.

2. PÕLLUMAJANDUSSAADUSTE TOOTMINE, KALAPÜÜK, TÖÖTLEMINE, TURG JA KAUBANDUS

Mune toodeti 2005. a esialgsel andmel 197,6 mln tk, mis on 2004. a võrreldes 33,3 mln ehk 14% vähem. See on munade tootmise suurim langus varasemate aastatega võrreldes. Tihe konkurents Balti regiooni munatootjatega on üheks olulisemaks teguriks munatootmise vähenemisel.

2005. a toodeti AS-is Eesti Munatooted 68 t munapulbreid, keedetud-kooritud mune 124 t ja vedelaid munaprojekte 1 111 t. Eestis kasvas kanade produktiivsus 8% võrra 2004. a 255 munalt 2005. a 276 munani.

Lihatööstus

Positsioon toiduturul

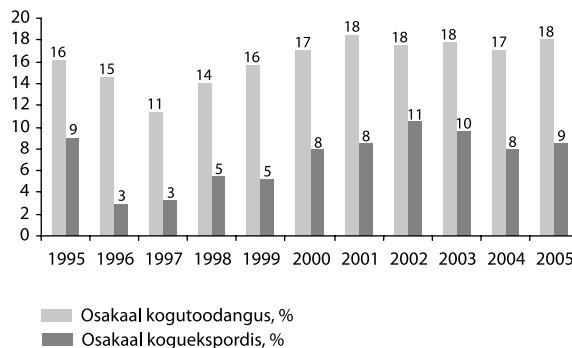
Eesti lihaturgu iseloomustab sarnane tootevalik, madal spetsialiseerumise aste ning tihe konkurents siseturul. Vaid 5 suurtööstust annavad ligikaudu 80% sektori kogutoodangust. Toiduainetööstuse struktuuris tervikuna on lihasektori osatähtsus püsinud viimase viie aasta vältel stabiilsena, andes keskmiselt 18% kogutoodangust ning 9% -ekspordist.

Tabel 7. Lihatööstusettevõtete arv aastate lõikes

Ettevõtte tüüp	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Suure käitlemisvõimsusega ettevõtted	17	15	15	14	14	16
Väikese käitlemisvõimsusega ettevõtted	262	204	153	121	128	121

Allikas: VTA

Joonis 11. Lihatööstuse osakaal toiduainetööstuse struktuuris (%)

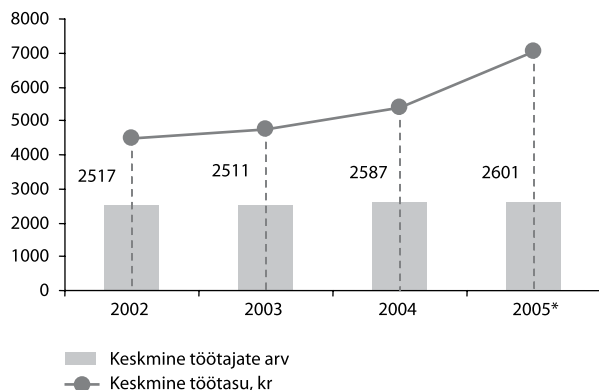
Allikas: ESA

2005. a lõpu seisuga on Eestis VTA andmel 138 lihakäitlemisettevõtet (17 suure ning 121 väikese käitlemisvõimsusega). Võrreldes 2004. a on ettevõtete üldarv vähenenud 4 ettevõtte võrra, väikese võimsusega lihatööstuste arvelt. Aastaga on lisandunud 2 suure käitlemisvõimsusega ettevõtet.

Töötajate arv ja töötasu

Statistikaameti andmetele tuginedes töötas 2005. a lihasektoris keskmiselt 2 601 inimest. Võrreldes 2004. a on töötajate arv kasvanud ligikaudu 1% võrra. Aasta keskmine töötasu lihasektoris oli 7 024 kr, mis ületab 2004. a keskmise 1 638 (30%) kr, 2003. a keskmise aga koguni 2 260 kr (47%) võrra.

Joonis 12. Keskmine töötajate arv ja töötasu 2002–2005 (kr)

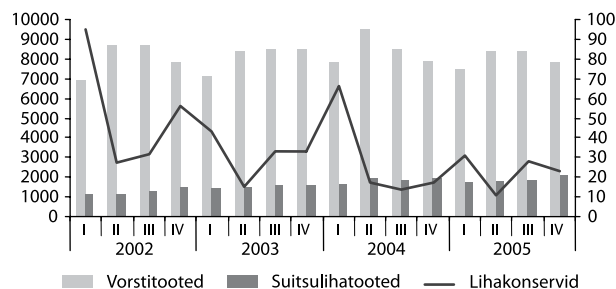

* esialgsed andmed
Allikas: ESA

Vabariigi keskmisest jäi lihasectori töötasu 2005. a 15%, toiduainetööstuse keskmisest aga ligikaudu 3% alla.

2005. a toodeti kokku ligikaudu 32 tuh t vorstitooteid, 7 tuh t suitsulihatooteid ja 93 t lihakonserve. Kuigi lihatoodete tootmine vähenes võrreldes 2004. a keskmiselt 1% võrra, oli toodangu rahaline väärtus tänava aga eelmisest aastast 14% võrra kõrgem, kokku 2 344 mln kr.

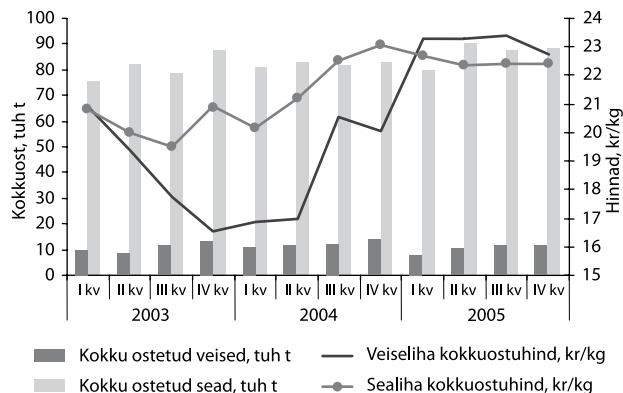
Joonis 13. Lihatoodete tootmine 2002–2005 (t)

Allikas: ESA

Aasta keskmine kokkuostuhind sealihhal oli 22,45 kr/kg, mis on 0,69 kr/kg kõrgem kui 2004. a ning veiselihhal 23,18 kr/kg. Vabariigi sealihatootjatele makstavad hinnad sõltuvad avatud turu tingimustes maailmaturul toimuvatest hinnamuutustest.

Joonis 14. Liha kokkuost ja kokkuostuhinnad 2003–2005

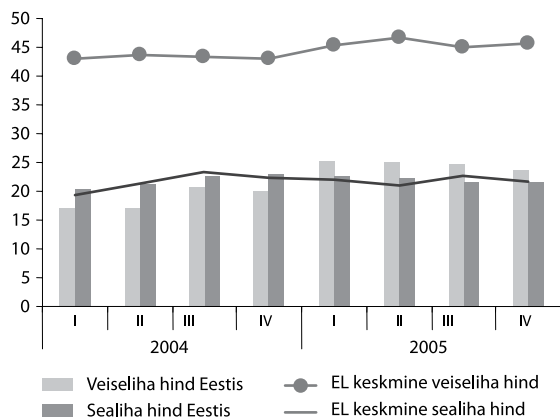

Allikas: ESA

2. PÕLLUMAJANDUSSAADUSTE TOOTMINE, KALAPÜÜK, TÖÖTLEMINE, TURG JA KAUBANDUS

Võrreldes 2004. a keskmisega on sealiha hind kasvanud 3%, veiseliha hind 25%. EL keskmiste kokkuostuhindadega võrreldes on Eesti sealiha hind EL keskmisega enam-vähem samal tasemel. Eesti veiseliha kokkuostuhind on EL keskmisest ligikaudu kaks korda madalam. Kui 2005. a IV kv oli EL keskmine veiseliha kokkuostuhind 45,65 kr/kg, siis Eestis vaid 23,75 kr/kg.

Joonis 15. Keskmine liha hind Eestis ja ELis (kr/kg)

Allikas: EKI

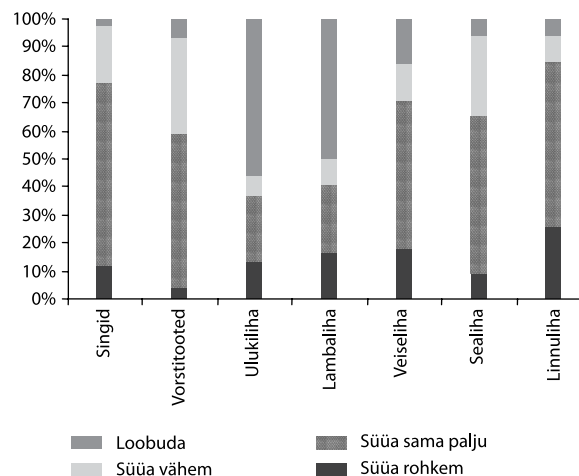
Liha tarbimine

Liha tarbimine tervikuna suureneb, mille peamiseks põhjusteks on elanikkonna ostujõu kasv ja kiirenenud elutempo. Kasvanud sissetulekud avaldavad mõju ostukäitumisele, sest

keskmiselt 74%-l elanikest on olemas rahalised vahendid meelepärase tervisliku toidu ostmiseks ja seda ka kasutatakse. Üha olulisemaks peetakse toidu kvaliteeti ja värskust. EKI poolt läbi viidud uuringu „Elanike toitumisharjumused ja toidukaupade ostueelistused“ põhjal tarbijate üldine rahulolu liha ja lihassaaduste valikuga kasvab.

Populaarsust kogub liha ja lihatoodete ostmine kauplusest (54%), surudes tahaplaanile varasematel aastatel levinud ostukohta – turu. Viimase aastaga võrreldes on tõus olnud 4%.

Joonis 16. Tarbijate soov tulevikus liha tarbimist muuta (% vastanutest)

Allikas: EKI

2. PÖLLUMAJANDUSSAADUSTE TOOTMINE, KALAPÜÜK, TÖÖTLEMINE, TURG JA KAUBANDUS

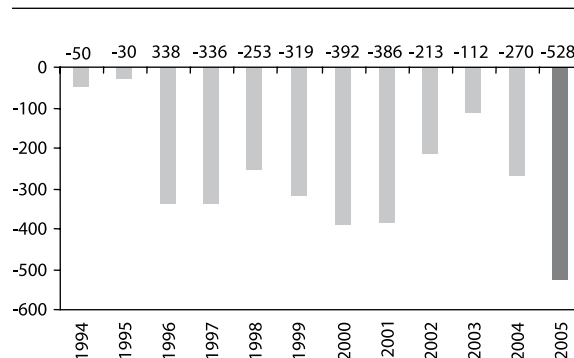
Nii kodumaiste toodete kui ka ostjate osakaal kaupluses on kõige suurem suitsuvorstide ja sinkide puhul (91%) ning kodumaist eelistab selles kategoorias 63% tarbijatest. EKI korraldatud küsitluse põhjal sooviksid tarbijad tulevikus kõige enam suurendada linnuliha (26%) ja veiseliha (18%) tarbimist. Loobuda kavatsevad uuringu põhjal 56% vastanutest ulukilihast ning 50% lambalihast. Uuringust ilmneb, et võrreldes varasemate aastatega on kasvanud nende tarbijate osakaal, kes ei pea toidukauba päritolumaad oluliseks. See aga tähendab Eesti lihatootjale veelgi pingelisemat võitlust turu säilitamise eest.

Lihakaubandus (müük, eksport, import)

Eestis on 17 lihatööstusettevõtet, kes omavad väljaveoluba teistesse EL liikmesriikidesse. Lisaks on ühel ettevõttel luba eksportida oma toodangut Ameerika Ühendriikidesse ning neljal Venemaale.

Kuna importtoodang on lihaturul mänginud läbi aastate olulist rolli, on väliskaubandusbilanss viimase 10 aasta jooksul olnud tugevalt negatiivne. Turu avanemine on elavdanud eksporti, oluliselt on suurenenud ka juba niigi suure importtoodangu osakaal. 2005. a moodustas lihatoodete väliskaubandusbilansi puudujääk hinnanguliselt -528 mln kr, ligikaudu kaks korda enam kui aasta tagasi.

Joonis 17. Liha ja lihatoodete väliskaubandusbilanss 1994–2005 (mln kr)

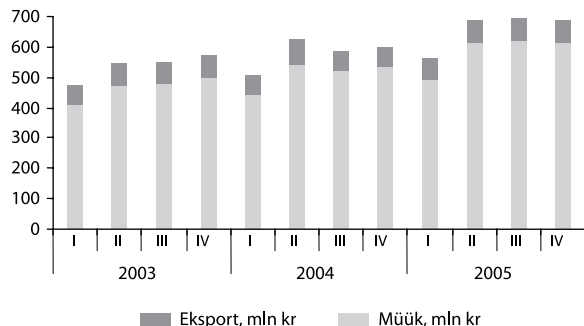
Allikas: Põllumajandusministeerium

Müügist moodustas eksport 2005. a 13%, sarnaselt eelmisele perioodile. Kokku eksporditi 16,5 tuh t liha ja lihatooteid, koguväärtuses 499,8 mln kr. Kuigi koguseliselt on liha eksport võrreldes 2004. a ligikaudu 10% vähenenud, pole kõrgemate ekspordihindade tõttu rahaliselt kaotatud.

Keskmine sealihaga väljaveohind on aastaga kasvanud 4,6 kr, veiseliha 8,3 kr ning vorstitoodete väljaveohind 3,3 kr. Langedud on vaid kanaliha hind, keskmiselt 0,5 kr/kg. Olulisemateks eksporditartikliteks olid sealihaga, vorstitoodeid ja linnuliha. Peamisteks väljaveoriikideks olid jätkuvalt EL liikmesriigid, kuhu eksporditi keskmiselt 96% liha ja lihatooteid. Sellest omakorda 75% ulatuses uutesse liikmesriikidesse nagu Läti ja Leedu.

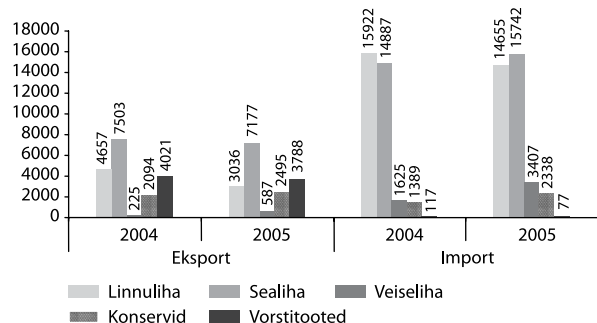
2. PÕLLUMAJANDUSSAADUSTE TOOTMINE, KALAPÜÜK, TÖÖTLEMINE, TURG JA KAUBANDUS

Joonis 18. Liha ja lihatoodete müük ja eksport 2003–2005 (mln kr)

Allikas: ESA

Joonis 19. Olulisemad kaubandusartiklid 2004–2005 (t)

Allikas: ESA, Põllumajandusministeeriumi arvutused

Aastaga on väljavedu liikmesriikidesse kokku suurenenud ligikaudu 10% (43,3 mln kr). Eksport kolmandatesse riikidesse kasvas aastaga 33% (5 mln kr), moodustades kogueksportidist hinnanguliselt 4%. Kõige enam, ligi 4 korda kasvas Venemaa suunaline eksport, moodustades väljaveost keskmiselt 1,9%.

Liha ja lihatoodete import suurenes 2005. a kokku 2 319 t (7%) võrra, rahas väljendatuna 306,4 mln kr (43%). Keskmiselt 92% liha ja lihatoodeteid imporditakse EL liikmesriikidest, sealhulgas 27% ulatuses uutest liikmesriikidest.

Kolmandatest riikidest on olulisemaks impordipartneriks Eestile Brasiilia, kust aastaga on sissevedu suurenenud 28 korda, moodustades ligikaudu 8% kogu liha ja lihatoodete sisseveost. EL liikmesriikidest on aastaga sissevedu suurenenud 257 mln kr (37%) ja kolmandatest riikidest 49,5 mln kr (245%).

Enim suurenes veiseliha ja lihast konservide sissevedu, vastavalt 2,1 ja 1,7 korda. Linnuliha sissevedu vähenes 8%. Peamisteks impordipartneriteks 2005. a olid Soome, Taani ja Leedu.

2.3. Teraviljaturg: tootmine ja töötlemine

Teraviljakasvatus

2005. a saadi ESA esialgsete andmete kohaselt teravilja 761,8 tuh t, mis on 153,7 tuh t ehk 25% enam kui 2004. a.

Kartulisaak oli 224,8 tuh t, mis on 36% enam kui 2004. a (165,7 tuh t) ning rapsi- ja rüpsiseemnesaak oli 77,5 tuh t, mis on eelneva aastaga võrreldes 13% (2004. a 65,6 tuh t) rohkem.

Taliteravilju külvati 2006. a saagiks järgmiselt: talinisu 32,7 tuh ha, talirukist 7 tuh ha ja tritikut 4,3 tuh ha. Kui talirukki külv

Tabel 8. Peamiste taimekasvatussaaduste tootmine 2003, 2004 ja 2005. a

Kultuur	2003			2004			2005 (esialgne)		
	kasvu- pind (tuh ha)	kogus (tuh t)	saagikus (kg/ha)	kasvu- pind (tuh ha)	kogus (tuh t)	saagikus (kg/ha)	kasvupind (tuh ha)	kogus (tuh t)	saagikus (kg/ha)
Teravili kokku	263,2	505,7	1 922	261,0	608,1	2 330	277,3	761,8	2 747
sh rukis	15,2	23,3	1 531	8,1	18,1	2 228	8,5	23,0	2 704
talinisu	25,5	45,1	2 200	23,1	66,5	2 869	19,3	70,3	3 642
suvinisu	41,7	99,7	2 394	55,2	130,2	2 357	67,6	197,6	2 922
oder	131,4	253,6	1 930	127,2	293,5	2 307	140,9	3 656,1	2 598
Kaunvili kokku	4,4	5,0	1 131	4,3	3,3	757	4,1	6,1	1 463
Suviraps	45,5	67,8	1 491	48,4	65,6	1 356	42,7	77,5	1 817
Kartul	17,0	244,4	14 393	16,0	165,7	10 335	15,8	224,8	14 220
Põllukultuuride kasvupind	517,3	x	x	495,4	x	x	504,4	x	x

Allikas: ESA, Põllumajandusministeerium

2. PÕLLUMAJANDUSSAADUSTE TOOTMINE, KALAPÜÜK, TÖÖTLEMINE, TURG JA KAUBANDUS

vähenes võrreldes 2005. a 1,5 tuh ha, siis talinisu külvati 13,4 tuh ha ehk 69% enam kui 2005. a sügisel.

Teraviljade kasvupind oli ESA esialgsete andmete kohaselt 2005. a 277,3 tuh ha, mis moodustas kõikide põllukultuuride kasvupinnast 55% (504,4 tuh ha). 2004. a sügisel oli rukist külvatud 2005. a saagiks 8,5 tuh ha ehk 3% ja talinisu 19,3 tuh ha ehk 7% kogu teraviljade külvipinnast.

2004. a sügisel läksid septembri esimesel poolel külvatud taliviljad talvituma võrsumise faasis ja elasid vaatamata talve esimese poole muutlikele ilmadele ning jaanuari suurele sulale ja vihmasadudele talve rahuldavalt üle.

Suviteraviljade külv toimus optimaalsel ajal ning seemnete idanemine, tärkamine ja taimede algareng toimus valdavalt parasniiskes mullas. Mõõdukas temperatuurirežiim kuni 20. maini ja küllaldane veevaru mullas soodustasid külvide ühtlast tärkamist ja tugeva juurekava arenemist.

Suviteraviljade bioloogilised saagid kujunesid suhteliselt suureks, kuid proteiinisisaldus terades jäi (Jõgeva SAI tehtud katsete põhjal) tavalisest väiksemaks, seda eriti madalal väetisfoonil kasvanud teraviljal.

Augustikuu keskpaigas olid koristustingimused väga head ja pikema valmimisajaga talinisuordid saadi koristada õigeaegselt ja kvaliteetsena. 2006. a saagiks külvatud taliviljade külvi perioodil püsisid soodsad ilmastikutingimused. Produktiivne veevaru püsis septembrikuu jooksul ja oktoobrikuu esimesel poolel optimaalsena ja kuna soojust oli tavalisest rohkem,

kippusid varased taliviljakülvid talvitumise jaoks liialt suureks kasvama. Vegetatsioon lõppes 24. oktoobril ning karastumistingimused olid tänu rohkele päikesepaistele ja soodsale temperatuurikõikumisele 2005. a sügisel head.

Toidu-, seemne-, sööda- ning tööstusvilja vajadus vabariigis kokku on hinnanguliselt 750–800 tuh t aastas. Söödatera- ja kaunviljade vajadus on 480–485 tuh t ning seemnevajadus orienteeruvalt 55 tuh t. Elanike toiduteravilja aastavajadus on 150 tuh t, millest toidurukist peaks olema 45–50 tuh t. Kuna rukki kui talivilja saak ja saagi kvaliteet on ilmastikust suuremas sõltuvuses, siis toodetav kogus peaks olema vajadusest vähemalt 30% suurem, seega ca 75 tuh t.

Rukki kasvupind, mis oli 1993. a (eelmise kümnendi kõige suurema rukki külvipinnaga aasta) ca 62 tuh ha, on vähenenud 2006. a saagiks 7 tuh ha. Rukkileiba küpsetatakse põhiliselt sisveevetavast rukkist ja rukkijahust.

PMK laborisse laekunud proovid näitavad, et suvinisu oli 2005. a hea või kohati isegi väga hea proteiinisisaldusega (proovide keskmine proteiinisisaldus oli 13,4%). Kleepvalgu kvaliteet (gluteenindeks) oli suvinisul hea. Talinisu proteiini- ja kleepvalgu sisaldus on tehtud analüüsidest olnud suhteliselt madal: proteiini 11%, kleepvalku 21% ning sellest võib järeldada, et paljud talinisu partiid leiva küpsetamiseks ei sobi.

Võrreldes 2004. a on teraviljade hinnad 2005. a langenud (v.a söödaoder). Eriti suur langus on olnud toidunisu ja söödarukki osas. Kui 2004. a dets oli söödarukki hinnaks 1 495 kr/t, siis

2. PÕLLUMAJANDUSSAADUSTE TOOTMINE, KALAPÜÜK, TÖÖTLEMINE, TURG JA KAUBANDUS

2005. a oli see juba langenud 1 300 kr/t. Toidunisu hind 2005. a detsembris oli 1 648 kr/t (2004. a detsembris 1 818 kr/t).

Kui võrrelda 2005. a novembrit detsembriga, siis detsembris

on teraviljade hinnad tõusnud, vaid söödarukis on jäänud samaks ja toidukaer on langenud. Teraviljahindade langus toimus teravilja pakkumise suurenemise ning madalate impordihindade tõttu.

Tabel 9. Teravilja kokkuostuhinnad Eestis (töötletud jaettavate kaalutud keskmine hind, kr/t käibemaksuta)

	28.12.2004	25.11.2005	23.12.2005	Muutus +/- %	
				23.12.2005/	23.12.2005
				25.11.2005	28.12.2004/
Nisu					
toidunisu	1818	1604	1648	2,7	-9,4
söödanisu	1519	1388	1422	2,4	-6,4
Rukis					
toidurukis	1626	1459	1581	8,4	-2,8
söödarukis	1495	1300	1300	0,0	-13,0
Oder					
söödaoder	1416	1416	1447	2,2	2,2
Kaer					
toidukaer	1551	1500	1464	-2,4	-5,6
söödakaer	1265	1118	1159	3,7	-8,4

Allikas: EKI „Hinnainfo“, Põllumajandusministeerium

2. PÕLLUMAJANDUSSAADUSTE TOOTMINE, KALAPÜÜK, TÖÖTLEMINE, TURG JA KAUBANDUS

Teravilja sekkumiskokkuostu, mille eesmärgiks on stabiliseerida teraviljatoodete turgu tagades tootjatele kindla minimaalse hinnataseme, rakendatakse Eestis EL liitumisest alates. Ladustamislepingud sekkumisostuga teravilja säilitamise kohta on sõlmitud kolme ladustajaga: Farm Plant Eesti AS-ga, kellele kuuluvad laod Viljandis ja Taeblas, Kesko-Agro Eesti AS-ga, kelle valduses on laod Keilas ja Tamsalus ning Tartu Veskiga. Nimetatud sekkumiskeskused/laod on kinnitanud Euroopa Komisjon.

Sekkumishind, mille kehtestab Euroopa Komisjon, oli 2004. a nov 1 592 kr/t. Selleks, et kogu teravilja ei pakutaks kohe esimesel pakkumiskuu ehk novembris, kohaldatakse sekkumishinna suhtes alates novembrist igakuulist 7,20 kr/t suurust juurdehindlust. Maikuu pakutava teravilja sekkumishinnaks oli seega juba 1 636 kr/t. Vilja tarnimine tuleb lõpetada hiljemalt pakkumise esitamise kuule järgneva neljanda kuu lõpul, kuid mitte hiljem kui 31. juulil. Esimene pakkumine laekus 12. novembril 2004. a ja võeti sekkumislattu 2005. a jaanuaris.

2005. a võeti teravilja sekkumiskokkuostu vastu kokku 72 pakkumist. Kõige rohkem tuli pakkumisi mais (53), kui teravilja sekkumiskokkuostu hind oli tõusnud 1 636 kr/t ning pakutud viljakogus oli 8 332 t. Peamised pakkujad olid Farm Plant Eesti AS, Kemira GrowHow AS ning Kesko Agro Eesti AS. Kokku maksti 18,4 tuhat t vilja eest välja 35 mln kr.

Lisaks teravilja sekkumiskokkuostule käivitus 2005. a sekkumisvarudest sekkumisvilja müük. Vastavalt nõukogu määruse (EÜ)

nr 2131/1993 artikli 1 punktile 1 müüakse Eestis PRIA poolt kokkuostetud teravilja pakkumismenetluse teel. Alates 30. märtsist 2005. a on pakkumisel 4 908 t otra, kuid aasta lõpuks ei olnud nimetatud vilja ostuks esitatud PRIA-le ühtegi ostupakkumist.

2005. a jooksul anti teravilja ekspordilitsentse välja 30, mille alusel eksporditi teraviljatooteid Kasahstani kokku 10 tuhat t. Importilitsentse väljastati 46 ning nende alusel imporditi Ukrainast ca 513 tuhat t teraviljatooteid. Eksporditud/importitud kogused ei ole lõplikud, kuna litsentsitaotlejal on võimalus 12 kuud tõendada realselt toimunud ekspordit ja on ka ettevõtjaid, kes küll taotlevad litsentsi, aga tegelikult seda ei kasuta.

Teraviljatoodete tootmine, tarbimine ja kaubandus

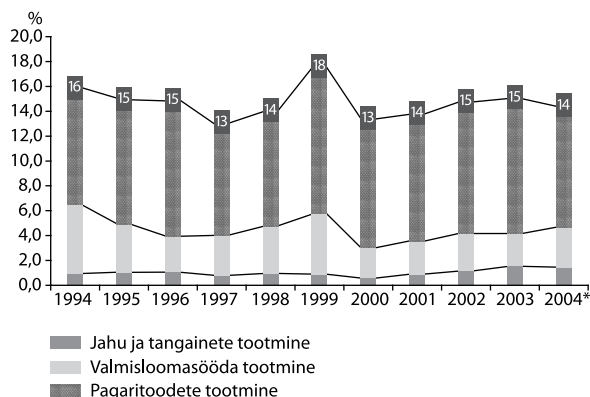
Teravilja ja teraviljasaadusi töötleva tööstuse ettevõtetenä käsitletakse jahu- ja tangainete, valmis loomasöötade ning leiva-, pagari- ja muude jahust toodete tootmise ettevõteteid.

Teravilja ja teraviljasaadusi töötlev tööstus annab väärtuseliselt ~15% Eesti toiduainetööstuse kogutoodangust. Sellest rohkem kui 3/4 moodustab leiva- ja pagaritooted valmistavate ettevõtete kogutoodang ning 1/4 jahu- ja tangaineid ning valmis loomasöötasid valmistavate ettevõtete kogutoodang.

2. PÕLLUMAJANDUSSAADUSTE TOOTMINE, KALAPÜÜK, TÖÖTLEMINE, TURG JA KAUBANDUS

Joonis 20.

Teravilja töötleva tööstuse osakaal toiduainetööstuse kogutoodangus

* 2004. a arvutused realiseerimise netokäibe alusel
Allikas: ESA

Teravilja ja teraviljasaadusi töötleva tööstuse osakaal toiduainetööstuse kogutoodangus vähenes märkimisväärselt 1990. a. Põhjuseks oli tootmismahtude vähenemine kogu sektoris. Osakaalu hüppeline kasv 1999. a on seletatav „Venemaa kriisiga“: vähenes Eesti ekspordivate toiduainetööstuse harude (piima-, kalatööstus) toodang, samas kui teravilja ja teraviljasaadusi töötleva tööstuse toodang jäi muutumatuks. Alates 2002. a on teraviljatööstuse osakaal toiduainetööstuse kogutoodangus püsinud 15% tasemel.

ESA andmetel oli teravilja ja teraviljasaadusi töötleva tööstuse osakaal toiduainete ja jookide ekspordis 2005. a 4,6%. Sellest

rohkem kui poole moodustas teravilja eksport ning ühe neljandiku jahu- ja tangainete eksport. Teravilja ja teraviljasaadusi töötleva tööstuse eksport on suhteliselt väiksem kui teistel toiduainete ja jookide tootmise sektoritel.

Teravilja ja teraviljasaadusi töötleva tööstuse ettevõtete arv

VTA järelevalve all oli 14.03.2006 seisuga 342 mitteloomse päritoluga toidutooret ja toitu käitlevat ettevõtet. Täpselt 50% (171) mitteloomset toidutooret ja toitu käitlevatest ettevõtetest olid hõivatud teravilja ja teraviljasaadusi töötlevas tööstuses. 153 ettevõtet tegelesid leiva-, pagari- ja kondiitritoodete ning küpsiste käitlemisega (edaspidi leiva- ja pagaritooted), 18 ettevõtet teravilja ja teraviljatoodete käitlemisega.

Võrreldes 2004. a pole teravilja ja teraviljasaadusi töötlevate ettevõtete üldarvus olulisi muutusi toimunud. Samas on aastaga vahetunud 9% leiva- ja pagaritoodete käitlemisega tegutsevatest ettevõtjatest. Tegevust alustas 14 ja lõpetas 11 leiva- ja pagaritoodete käitlemisega tegelevat ettevõtet.

Kuna käitlemise all mõistetakse ka imporditud toodete pakendamist, siis ei tegele kõik loetletud ettevõtted realselt toiduainete tootmisega. Leiva- ja pagaritooted käitlevate ettevõtete hulka ei ole arvestatud ettevõtteid, kelle jaoks leiva- ja pagaritoodete käitlemine ei ole nende põhitegevusala. Loetletud on kõik käitlemisüksused eraldi, arvestamata nende omandilist kuuluvust.

2. PÕLLUMAJANDUSSAADUSTE TOOTMINE, KALAPÜÜK, TÖÖTLEMINE, TURG JA KAUBANDUS

Järelevalvet valmis loomasöötasid tootvate ettevõtete üle teostab Taimetoodangu Inspeksioon (TTI), kelle andmetel tegutses Eestis 27.02.2006 seisuga viis registreeritud ja 10 tunnustatud valmis loomasöötasid (müügiks) tootvat ettevõtet. Seejuures oli ühes registreeritud ja ühes tunnustatud valmis loomasöötasid tootvas ettevõttes tegevus peatatud.

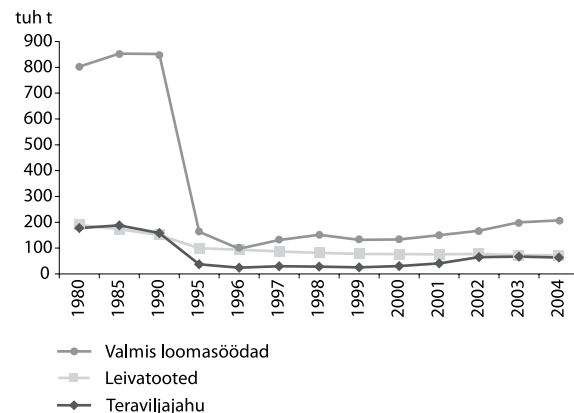
Registreerimisele kuuluvad madalama riskiastmega loomasöötasid ja tunnustamisele kõrgema riskiastmega loomasöötasid tootvad ettevõtted. Neile lisanduvad loomasööta omatarbeks tootvad ettevõtted.

Tunnustatud ja registreeritud söötade vahendajaid oli 27.02.2006 seisuga Eestis 30. Neist nelja ettevõtja tunnustamise otsus oli peatatud.

Teraviljatoodete tootmine ja tarbimine

2004. a toodeti ESA andmetel Eestis 66,8 tuhat t jahu ja tangaineid, 81,8 tuhat t leiva- ja pagaritootmeid ning 207,3 tuhat t valmis loomasöötasid. 2004. a suurenes võrreldes 2003. a enim valmis loomasöötade tootmine: 3,9%. Leiva ja pagaritoodete tootmine suurenes aastaga 1,9%, jahu ja tangainete tootmine seevastu vähenes 4%.

Joonis 21. Teraviljatoodete tootmine

Allikas: ESA kiirstatistika

EKI andmetel (Investeeringuvajadus põllumajandussaadusi töötlevas tööstuses. Teravilja ja teraviljasaadusi käitlevad ettevõtted. EKI, Tallinn: 2005) kasutasid teravilja esmase töötlemisega tegelevad ettevõtted suvel keskmiselt 60% ja talvel keskmiselt 56% oma tootmisvõimsustest. Toorainena jahu kasutavad ettevõtted kasutasid seevastu suvel keskmiselt 68% ja talvel 75% oma tootmisvõimsustest. Samas erines tootmisvõimsuste kasutamine suuresti uuringus osalenud ettevõtete lõikes.

Leiva- ja saiatoodete tootmine on alates 1990. a vähenenud rohkem kui 2 korda. 1990. a toodeti 151 tuhat t leiva- ja saiatootmeid, 2004. a aga ainult 72,8 tuhat t.

2. PÕLLUMAJANDUSSAADUSTE TOOTMINE, KALAPÜÜK, TÖÖTLEMINE, TURG JA KAUBANDUS

Tabel 10. Pagaritoodete tootmise dünaamika, tuh t

	1990	1995	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004
Leiva- ja saiatooted	151,0	99,7	81,6	77,3	76,5	75,1	77,2	72,4	72,8
Jahust kondiitritooted	14,9	5,0	4,5	6,4	4,4	6,0	7,4	7,9	9,0

Allikas: ESA, Põllumajandusministeerium

Eestlaste toitumisharjumustele vastavalt jaguneb rukkijahust ja nisujahust tootmistarvime umbes pooleks, näidates viimastel aastatel siiski rukkileiva osatähtsuse vähenemist. Eestis tarbitavad pagaritooted on peaaegu kõik kodumaised (Leivaliit, www.leivaliit.ee).

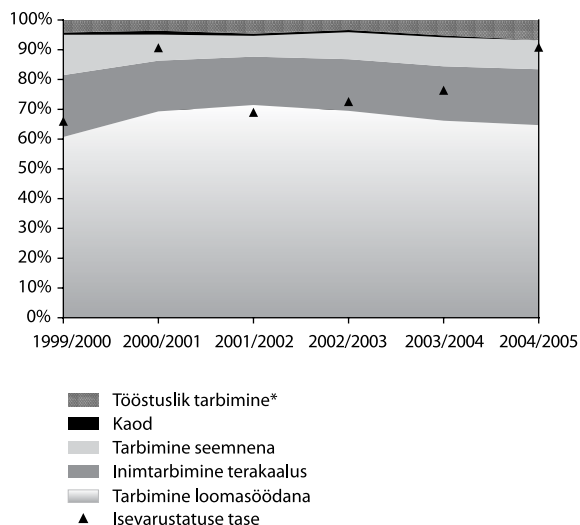
Jahu moodustab ligikaudu 70% leiva- ja pagaritoodete kaalust. Rukkijahu osakaal pagaritoodetes on omakorda ligikaudu 37% (käsitleval juhul ei ole arvestatud „musta“ leiva tarbimise muutustega; varasematel aastatel võis rukkijahu vajadus seeläbi olla kõrgem kui 37%) ja nisujahu osakaal 60%. Leiva- ja saiatoodete tarbimise vähenemise tõttu on rukkijahu nõudlus 15 a vähenenud ~20 tuh t võrra aastas [(151,0 – 72,8) x 0,7 x 0,37 = 20,0] ja nisujahu nõudlus ~33 tuh t võrra aastas [(151,0 – 72,8) x 0,7 x 0,6 = 32,8]. Nii leiva- ja pagaritoodete kui ka teraviljajahude tootmismahud vähenesid hüppeliselt 1990ndate alguses. Valmis loomasöötade tootmise vähenemine on seotud loomade arvukuse vähenemisega.

2004. a leiva- ja saiatoodete tootmismahu saavutamiseks vajati ~19 tuh t rukkijahu ($72,8 \times 0,7 \times 0,37 = 18,9$) ja ~31 tuh t nisujahu ($72,8 \times 0,7 \times 0,6 = 30,6$). ESA andmetel toodeti Eestis 2004. a 19,9 tuh t rukkijahu ja 43,9 tuh t nisujahu. Seega suudavad kodumaised veskid olemasoleva tootmismahu juures katta Eesti aastase teraviljajahu vajaduse. Probleemiks võib pigem osutuda kodumaise tooraine, eriti rukki, vähenev tootmine ning teraviljade kõikumine kvaliteet, mis sunnib kasutama suuremas koguses importtoorainet.

Eesti teravilja omatootmine katab tarbimisest sõltuvalt saagiaastast tavaliselt 65%–90%. 2004–2005 saagiaastal oli Eesti teraviljajaga isevarustatuse tase hinnanguliselt 91% (mõnede allikate kohaselt väiksem).

2. PÕLLUMAJANDUSSAADUSTE TOOTMINE, KALAPÜÜK, TÖÖTLEMINE, TURG JA KAUBANDUS

Joonis 22. Teravilja kasutamine ja isevarustatuse tase (sisaldab ka Eestis mittekasvatatavaid teraviljasid (riis, mais, hirss, tatar))

*alkohoolsete jookide ja muude toodete valmistamiseks, v.a toit ja loomasööt

Allikas: ESA, Põllumajandusministeerium

Võrdluseks naaberriikidega: EKI andmetel on Läti teraviljaga isevarustatuse tase valdavalt üle 100%. Eesti teraviljatoodangu puudujääk tarbimises kaetaksegi peamiselt impordiga teistest Balti riikidest.

Arvestada tuleb ka teravilja kvaliteediga (kasutusotstarbega). Näiteks oli märkimisväärne osa Eesti 2005. a teravilja saagist

oma kvaliteedi tõttu kõlbulik üksnes loomasöödaks. Seetõttu oli Eesti turul suhteliselt rohkem söödavilja ja vähem toiduvilja: eksisteeris surve söödavilja suuremaks ekspordiks ja toidutera- vilja suuremaks impordiks.

EKI 2005. a novembris läbiviidud uuringu (Investeeringuva- jadus põllumajandussaadusi töötlevas tööstuses. Teravilja ja teraviljasaadusi käitlevad ettevõtted. EKI, Tallinn: 2005) koha- selt pidasid Eesti teravilja ja teraviljasaadusi töötleva tööstuse ettevõtted probleemsemaks just tooraine kõikuvat kvaliteeti (42% küsitlusele vastanutest). Rahulolematud oldi ka teravilja kleepvalgusisalduse ja erinevatelt hankijatelt tarnitud tooraine kvaliteedi kõikumisega. Samuti toodi välja kodumaise tooraine kõrgemat hinda (39% vastanutest).

Teravilja- ja teraviljasaaduste kaubandus

2005. a imporditi Eestisse 12 905 t nisujahu, mis moodustab 29% Eesti aastasest nisujahu kogutoodangust. Rukkijahu im- porditi samal ajavahemikul 584,1 t, mis moodustab vähem kui 1% riigi aastasest rukkijahu toodangust.

2. PÕLLUMAJANDUSSAADUSTE TOOTMINE, KALAPÜÜK, TÖÖTLEMINE, TURG JA KAUBANDUS

Tabel 11. Teravilja ja teraviljatoodete eksport ja import 2005. a (EXTRASTAT ja INTRASTAT kokku)

			EKSPORT			IMPORT		
HS kood	Kaubagrupp	Mõõtühik	Kogus	Summa (tuh kr)	Ühiku hind (kr)	Kogus	Summa (tuh kr)	Ühiku hind (kr)
1001	Nisu, meslin	T	34 167	56 000	1 639	15 506	26 898	1 735
1002	Rukis	T				16 694	26 869	1 610
1003	Oder	T	53 105	88 979	1 676	4 239	7 217	1 703
1004	Kaer	T	17 550	32 465	2 061	1 218	1 799	1 477
1005	Mais	T	1	9	14 864	17 714	29 717	1 678
Kokku 10				180 261			144 763	
1101	Nisujahu	T	11 102	35 125	3 164	12 905	33 416	2 589
1102	Jahu muust teraviljast	T	542	1 421	2 622	612	2 260	3 692
1103	Tangud, lihtjahu	T	233	716	3 068	5 778	15 753	2 726
1104	Kruubid, helbed	T	2 054	9 920	4 830	3 608	24 500	6 790
1107	Linnased	T	5 995	31 364	5 231	20 432	86 529	4 235
Kokku 11				87 882			201 822	

2. PÕLLUMAJANDUSSAADUSTE TOOTMINE, KALAPÜÜK, TÖÖTLEMINE, TURG JA KAUBANDUS

1901	Linnaseekstrakt	T	335	5 392	16 122	2 576	71 173	27 631
1902	Makaronid	T	76	1 874	24 563	7 469	85 079	11 392
1904	Teravilja paisutamise teel valmistatud toidukaup	T	61	2 343	38 519	1 838	56 819	30 919
1905	Leiva- ja saiatooted	T	1 424	27 103	19 038	11 682	239 642	20 514
Kokku 19				48 776			499 877	
2302	Teravilja töötlusjäädgid	T	5 470	4 473	818	1 156	848	733
2303	Tärklise-, õlle- või piiritusetööstuse jäädgid	T	0	0	33 953	9 699	14 723	1 518
Kokku 2302, 2303				4 473			15 571	
KOKKU				321 393			862 032	

Allikas: ESA, Põllumajandusministeerium

Võrreldes 2004. a pole teraviljajahude import Eestisse märkimisväärselt muutunud. Nisujahu import vähenes aastaga 13% võrra ja rukkijahu import 4%. Vähenes töötlemata nisu import: võrreldes 2004. a imporditi 2005. a 3 korda vähem nisu. Töötlemata rukki import suurenes 42% võrra.

EL liitumine on toonud kaasa olulised muudatused Eesti teraviljakaubanduse struktuuris. Enne EL liitumist oli Eesti olulise-

maks kaubanduspartneriks teraviljade osas Ukraina, vähemal määral Venemaa. Peale EL liitumist toimus kaubanduse ümbersuunamine: peatusid kaubavood EL välistest riikidest, mis asendusid kaubavoogudega EL liikmesriikidest.

2. PÕLLUMAJANDUSSAADUSTE TOOTMINE, KALAPÜÜK, TÖÖTLEMINE, TURG JA KAUBANDUS

Tabel 12. Eesti peamised kaubanduspartnerid ja nende osatähtsus teraviljakaubanduses (2002–2005)

2002	Nisu	Nisujahu	Rukis	Oder	Kaer
	Ukraina 63%	Soome 25%	Ukraina 84%	Ukraina 56%	Ukraina 92%
	Läti 23%	Läti 25%	Saksamaa 9%	Rootsi 19%	Soome 7%
	Leedu 6%	Saksamaa 23%	Läti 6%	Suurbritannia 12%	
2003	Leedu 33%	Läti 68%	Ukraina 49%	Ukraina 72%	Ukraina 69%
	Venemaa 24%	Soome 22%	Venemaa 29%	Venemaa 19%	Venemaa 23%
	Läti, Ukraina 22%		Saksamaa 18%		
2004	Saksamaa 34%	Läti 57%	Läti 80%	Leedu 82%	Soome 77%
	Leedu 27%	Soome 39%	Leedu 20%	Läti 8%	Läti 23%
	Läti 27%				
2005	Läti 63%	Läti 73%	Läti 75%	Läti 76%	Läti 99%
	Leedu 35%	Soome 19%	Saksamaa 17%	Leedu 23%	
		Leedu 8%			

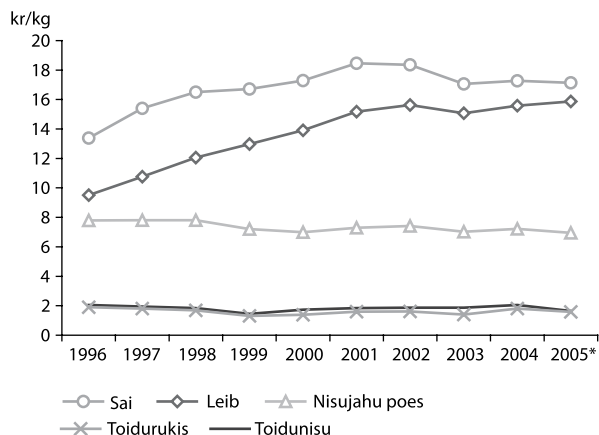
Allikas: EKI, ESA, Põllumajandusministeerium

Hinnad

Eesti ei rakendanud enne EL liitumist märkimisväärseid kaubanduspiiranguid. Kodumaine teraviljaturg oli seetõttu vahetult mõjutatud väliskonkurentsist. Avatud turu tingimuses olid Eesti teraviljakasvatajad hinnavõtjad, nendele makstav hind kujunes maailmaturu hinna mõjul.

Kulud teravilja, jahu ja leiva tootmiseks on kogu iseseisvuse perioodi jooksul Eestis pidevalt kasvanud (inflatsioon, muud tegurid). Väliskonkurentsist tõttu pole teravilja ja teraviljajahu

Joonis 23. Teravilja ja teraviljatoodete hinnad

* 11 kuud
Allikas: EKI

hinnad kasvanud. Kasvanud on pagaritoodete hinnad. Pagaritoodete hinna kasvu põhjuseks on asjaolu, et leib ja sai on kiiresti riknevad kaubad, mistõttu eksisteerib loomulik kaubandustõke (pole hinnavõtjaid). Jahu ja teravilja impordil sellist kaubandustõket aga ei ole (on hinnavõtjad).

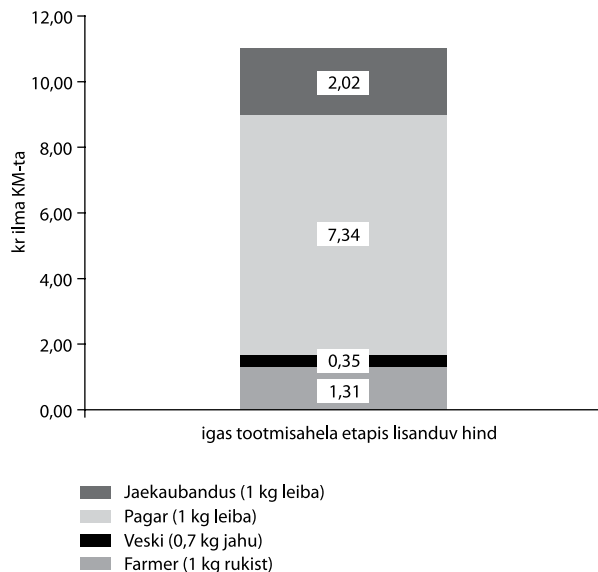
Eesti EL liitumine ja Ühenduse turukorralduse rakendamine ei toonud kaasa hindade tõusu teraviljasektoris. Näiteks on teravilja kokkuostuhinnad 2005. a võrreldes 2004. a hoopiski alanenud. Arvatavaks põhjuseks on hea teraviljasaak teistes EL liikmesriikides. Liitumisel laienesid Eesti teraviljakasvatajatele ja teravilja esmatöötlejatele mitmesugused EL toetus- ja kompensatsiooniskeemid (näiteks investeeringutoetus veskitele).

Samas kallinesid EL liitudes leiva- ja pagaritööstuse toorainehinnad (näiteks suhkur). Leiva- ja pagaritoodete hind jaekaubanduses seevastu märkimisväärselt suurenenud ei ole: näiteks saia hind 2005. a võrreldes 2004. a hoopiski alanen. Võimalikuks põhjuseks on jaekaubanduse surve, mis ei võimalda tooraine hinna kallinemist üle kanda tootele.

Leiva hinna kujunemisest poes annab ülevaate joonis 23. Selle joonise koostamisel on lähtutud eeldusest, et 1 kg rukkiteradest saab ~0,70 kg jahu, millest omakorda saab küpsetada ~1 kg rukkileiba.

2. PÕLLUMAJANDUSSAADUSTE TOOTMINE, KALAPÜÜK, TÖÖTLEMINE, TURG JA KAUBANDUS

Joonis 24. Rukkileiva hinna kujunemine

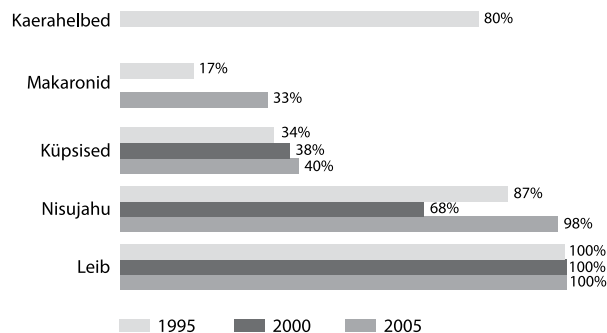
Allikas: Põllumajandusministeriumi vaatlused ja hinnang

Veskid ostsid rukist 2005. a III kv kokku hinnaga 1,31 kr/kg (ilma km-ta); praeguseks hetkeks võib hind olla mõnevõrra tõusnud. Rukkijahu kilohinnaks, mida ostavad pagarid, tuleks lähtudes vilja hinnast 2,37 kr (ilma km-ta). Pagarisektor müüb oma rukkileiva edasi hinnanguliselt 9 kr/kg ilma km-ta, kuid valmis leiva hinna puhul tuleb lisaks rukkijahule arvestada ka muu lisatud toormaterjali (suhkur, margariin, lisandid) hinna ning tootmis- kuludega. Tarbija saab rukkileiva peale kaubanduse juurde- hindlust ning käibemaksu arvestamist ~13 kr/kg. Kokkuvõttes saavad tootjad leiva müügihinnast ainult kümnendiku.

Tarbimine

EKI andmetel eelistab 79% Eesti tarbijatest kodumaist toidukaupa. Poodides müügil olevatest teraviljatoodetest on kodumaise toodangu osakaal suurim leiva- ja pagaritoodete tarbimises – ligikaudu 100%. Järgneb nisujahu – 87%, küpsised – 34% ja makaronid 17%. Välismaiste küpsiste turuosa kasv (osakaal müügikäibes) on seejuures 2005. a peatunud, kuigi on suurenenud müügil olevate imporditud toodete arvukus. Välismaiste makaronitoodete turuosa on seevastu suurenenud nii müügikäibes kui ka keskmise müügil olevate nimetuste lõikes.

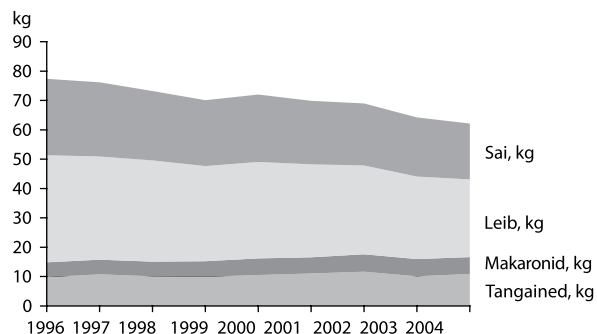
Joonis 25. Kodumaiste teraviljatoodete osakaal kaupluste (rahalisel) käibes

Allikas: EKI, Põllumajandusministerium

ESA andmetel tarbis üks leibkonna liiga 2004. a keskmiselt 26,4 kg leiba, 19,1 kg saia, 10,9 kg tangaineid ja 5,8 kg makarone. Makaronide ja tangainete tarbimine on vahemikus 1996–2004 olnud stabiilne. Leiva ja saia tarbimine seevastu on kogu vaadeldava ajavahemiku jooksul vähenenud.

Joonis 26. Muutused teraviljatoodete tarbimises

Allikas: ESA

2.4. Puu- ja köögiviljaturg: tootmine ja töötlemine

Avamaa köögivilja kasvatati ESA esialgsete andmete kohaselt 2005. a 3,2 tuhat ha. Võrreldes 2004. a oli kasvupind vähenenud 229 ha ehk 7% võrra. Porgandi kasvupind vähenes 117 ha (18%) võrra, mugulsibula kasvupind 111 ha (28%) võrra ja kaalika kasvupind 80 ha (41%) võrra. Kapsa ja söögipeedi kasvupind on suurenenud: vastavalt 80 ha (10%) ja 68 ha (18%) võrra. Endiselt kasvatatakse kõige suuremal pinnal kapsast (895 ha), porgandit (519 ha), peeti (445 ha) ja sibulat (292 ha).

ESA ei ole 2005. a saagiandmeid köögiviljade kohta veel avaldanud. Viimase 5 a keskmine avamaa köögivilja saak oli 40 862 t, sellest 16 282 t (40%) kapsast, 12 602 t (31%) porgandit, 5 046 t (12%) söögipeeti ja 1 465 t (4%) kaalikat. Katmikala köögivilja (põhiliselt tomat ja kurk) viimaste aastate keskmine toodang oli ca 10 t. Kuna 2005. a vegetatsiooniperiood oli köögiviljale suhteliselt soodne, siis ekspertarvamuse kohaselt on möödunud aasta köögiviljasaak vähemalt viie viimase aasta keskmisel tasemel.

Köögiviljade kasvuks oli piisavalt nii soojust kui ka niiskust, kasvuperiood oli pikk ja seetõttu kasvas köögivili kohati väga suureks ning esines ka ülekasvamist. Näiteks nihutas hiline kevad mitmete suve lõpus või sügisel tarbitavate kapsasortide peavalvimise hilisemale ajale, mis tõi kaasa raskused saagi koristamisel koristusküpsuse faasis, samuti müügi probleemid mitme sordi üheaegsel turustamisel. Põllul ülekasvanud kapsa kvaliteet langes, mistõttu saaki ei koristatud ja see künti põldu.

2. PÕLLUMAJANDUSSAADUSTE TOOTMINE, KALAPÜÜK, TÖÖTLEMINE, TURG JA KAUBANDUS

Viljapuu- ja marjaaedade viimase viie aasta keskmine puu- vilja- ja marjasaak, mis koguti 15,8 tuhat ha, oli 19 990 t, sellest õunu 11 564 t, ploome 1 380 t, maasikaid 2 371 t, mustsõstart 1 201 t ja punast sõstart 994 t.

Viljapuud ja marjapõõsad elasid talve üle valdavalt hästi. Päikest ja soojust oli suvekuudel üldkokkuvõttes tavapärasest rohkem ja sügiseks valminud saak oli rikkalik ja heade maitseomadustega.

2005. a õunasaak ületas eksperthinnangute alusel viimase viie aasta keskmise saagi, kuid ploomide osas ei olnud see heaks saagiaastaks. Piirkonniti mõjutas marjasaaki suvine põud, kuid niisutatavad maasikaistandikud olid saagirikkad. Polli Aiandusuuringu Keskuses andsid kõik marjaliigid hea saagi.

Kohati oli probleeme puuviljade ja marjade kvaliteediga. Õunatel esines kärntõvekahjustust, mida esineb kõikjal suhteliselt sageli ja seda eriti niiskete ilmade korral. Niiskusevaeguses kasvanud marjad jäid tava-aastaga võrreldes väiksemaks.

2005. a taotleti RAK meetme 3.1 alusel aiandusega seotud põllumajandustootmisse investeerimiseks toetusi kokku ca 13 mln kr. Aiandustootja saab selle meetme alt taotleda toetusi taimekasvatuseks vajalike hoonete ehitamiseks ja rekonstrueerimiseks, taimekasvatuse seadmete ostmiseks ja paigaldamiseks, samuti põllumajandustootmise mitmekesistamiseks vajalike istikute ja seadmete ostmiseks ja paigaldamiseks ning hoonete ehitamiseks ja rekonstrueerimiseks, aga ka infrastruktuuri süsteemide ehitamiseks ja rekonstrueerimiseks

ning sinna juurde kuuluvate seadmete ostmiseks ja paigaldamiseks. Rohkem taotlusi esitati Harju- ja Tartumaalt (vastavalt 6 ja 4). Taotlusi esitati ka Jõgeva-, Lääne-, Põlva-, Valga-, Rapla- ja Võrumaalt.

2005. a esitati aiandustootjate poolt ühtse pindalatoetuse taotlusi 4 630 ha kohta, mis moodustab toetusalusel pinnast 0,6%. Toetuse suurus oli 527 kr ha kohta.

2005. a tehti puu- ja köögivilja hulгимүүjatele ettekirjutusi komisjoni määruse (EÜ) nr 1148/2001 sätete mittetäitmise kohta 11 korral. Kontrollitud puu- või köögiviljapartiides esines mädanikest nakatatud, liiga väikesi või vigadega vilju, võõrlisandeid, samuti esines partii märgistusnõuete eiramist ja saatedokumentide mittenõuetekohast täitmist. Enim tehti ettekirjutusi Venemaalt ja Tšiilist pärit kauba kohta.

EL siseturul ringleva puu- ja köögivilja, st meile teistest liikmesriikidest saabunud puu- ja köögiviljapartiide kontrollimisel avastatud määrustega kehtestatud nõuetele mittevastavusest teavitati lähetajariike 10 korral. Kõige sagedamini on teavitatud rikkumistest märgistamisnõuete täitmisel (Poola, Holland, Itaalia, Kreeka, Leedu), samuti suurusnõuete eiramistest (Hispaania, Itaalia).

2005. a taotlesid Eesti puu- ja köögiviljajaimportijad impordipiirangutega toodete importimiseks kolmandatest riikidest kokku 19 litsentsi, millest 7 küüslaugu, 3 konservseente ja 9 banaanide importimiseks. Eksporditoetust ei taotletud.

2.5. Tehniliste kultuuride, mahepõllumajanduse toodete ja teiste põllumajandussaaduste turg

Rapsi ja rüpsi kasvupind kokku moodustas 2005. a 42,7 tuh ha, keskmine saak oli esialgsete andmete kohaselt 1 817 kg/ha, kogusaak 77,5 tuh t, mis on 13% võrra suurem kui 2004. a.

Rapsi ja rüpsi on teadurite ja suuremaid hektarisaake saanud kogemustega kasvatajate arvates soovitatav samal põllul kasvatada alles viie aasta möödudes. Sagedasemal kui viie aasta möödumisel ühel ja samal põllul kasvatamisel alaneb saagikus ja ilmnevad paljud taimehaigused (näiteks valgemädanik). Rapsi ja rüpsi ning ka teraviljade kõrgemate saakide saamisel on oluline väävl ja lämmastiku optimaalne vahekord. Nende elementide vahekorra optimeerimise vajalikkust on oma uuringutes rõhutanud eelkõige Eesti Maaviljeluse Instituudi (EMVI) teadur Malle Järvan. Üle 70% toodetud rapsist ja rüpsist töödeldakse kohalikus õlitööstuses AS Werol Tehased toiduõliks ja rapsikoogiks. AS Werol Tehased aastatoodang on 25,5 tuh t rapsiõli.

Õliseemnete eksport esialgsete prognooside kohaselt moodustas ca 20 tuh t. Õlitoodangut eksporditakse Läti, Leetu, Soome, Rootsi ja Saksamaale.

AS Werol Tehased nõukogu 2006. a jaan istungil finantsaruande tutvustamisel selgus, et ettevõtte on teeninud möödunud viimase viie kuu jooksul ca 6,9 mln kr kasumit. AS Werol Tehased majandusaasta algas 1. aug ning nõukogu poolt kinnitatud eelarve oli konservatiivne. AS Werol Tehased majandusaasta käive oli üle 500 mln kr ja puhaskahjum 42,4 mln kr.

AS Werol Tehased aktsiakapital on 45 mln kr, sellest 98% kuulub riigile. Vabariigi Valitsuse 8. sept 2005. a korralduse nr 582 alusel on kuulutatud välja AS Werol Tehased riigile kuuluvate aktsiate müük, mille üheks lisatingimuseks on aktsiaseltsi põhi-tegevuse jätkamine lähema kolme aasta jooksul.

Kartuli kasvupind oli 2005. a 15,8 tuh ha ning loodetav kartuli kogutoodang 224,8 tuh t, mis teeb keskmiseks saagikuseks 14 220 kg/ha.

Augusti rohked sajud ja septembri alguse keskmisest kõrgem temperatuur mõjusid kartulimugulate kasvule soodsalt. Aktiivset soojust kogunes Jõgeval 21. maist kuni 17. septembrini ~1 800°, mida loetakse hiliste kartulisortide bioloogiliseks valmimiseks piisavaks koguseks.

ESA andmetel kasutatakse viimastel aastatel toidukartulit vabariigis 72–103 kg inimese kohta. Kartuli eksport on olnud viimastel aastatel alla 1 tuh t ja import on olnud 15–26 tuh t piires, loomadele on söödud 40–57 tuh t, seemneks kulus 16 tuh ha kohta kokku kuni 55 tuh t.

Taimetoodangu Inspeksiooni põldtunnustamise andmeil taotleti 2005. a põldtunnustamist 207 ha kartuliseemne pinna-le, millest üle 20 ha ehk ligemale 10% seemnepõldudest praagiti välja ning jäeti põllutunnustamata. Kartulipõlde tunnustati kokku 186,6 ha.

Õlilina külvati 2005. a kevadel 91 ha. Viimaste aastate saak on olnud 530 kg/ha kuni 930 kg/ha. 2005. a saaginumbrid kujunevad loodetavalt senistest paremaks. Toodetud linaseeme

töödeldakse vabariigis külmpressimise teel ning õli müüakse puitmaterjalide töötlemiseks (immutusõli) ja linnukasvatusele söödakomponentideks tervisemunade tootmisel. Õlitootmise jääkprodukt (kook) müüakse jõusöödatehastele vasikate startersöötade ja linnukasvatusele vajalike söötade tootmiseks.

Kuna suund on loodussõbralikumate ehitusmaterjalide (komposiitmaterjalide) tootmisele, oleks reaalne õliseemnete pinna laiendamine ca 20 tuh ha. Käeoleval ajal linavarte ümbertöötlemise tehnoloogia ja tootearendus aga puudub ning seetõttu õlilina töötlemisjärgid küntakse mulda.

Viimasel kahel aastal on Eestis tootjad kiulina kasvatamisest loobunud ning Pärnus töötav linavabrik (võimsusega ca 4 tuh t aastas) töötab imporditud toormel. Eestisse imporditakse kiulina aastas 2,5–2,6 tuh t.

EL liitumisel sai Eesti lina esmaseks töötlemiseks kvooti järgmiselt: pikale kiule 30 t ja lühikesele kiule 42 t. Tuginedes liitumisläbirääkimisel kokkulepitule oleks võimalik pika linakuu töötlejale maksta 2005/2006. majandusaastal töötlemisabina ca 2 500 kr/t ja alates 2006/2007 majandusaastast ca 3 100 kr/t. Töötlemisabi lühikese linakuu ja kanepikuu töötlejale on võimalik kuni 2005/2006 majandusaastani ca 1 400 kr/t.

Olemasolevaid toetuskeeme ja riigiabi võimalusi lina tootmiseks on mitmeid: ühtne pindalatoetus, investeringutoetus masinate ja seadmete ostuks, toetused maapiirkonna majandustegevuse mitmekesistamiseks ning turuarendustoetused mittetulundusühistutele. Oma ettevõtte rajamisel on abiks

Ettevõtluse Arendamise Sihtasutus, kust saab abi nii äriplaani koostamisel kui ka ettevõtte käivitamisel.

Kanepikasvatus. Eestis kasvatati 2005. a 4 narkootilise aine vaba (delta 9 tetraühdrokannabinooli – THC) kanepisorti: „Beniko“, „Bialobrzeskie“ (mõlemad Poola sordid) ja „Finola“ ning „Uso-31“ (mõlemad Soome sordid). Toetust taotles 8 kanepikasvatajat kasvupinnale 15 ha. Kõiki taotlejaid kontrollis PRIA. Kanepitaimede sisaldus määrati PMK ning Kohtuekspertiisi ja Kriminialistika Keskuse laborites. Kontrollproovid võeti vastavalt komisjoni määruse (EÜ) nr 796/2004 lisa 1 toodud meetodikale ning ühelgi juhul ei ületanud proovid lubatud maksimumi (0,2% THC sisaldust).

Taastuenergeetika arengusuunad Eestis

Eestis on senini taastuenergeetika edendamiseks tehtud järgmist:

- suurendatakse energiavõsa kasvatamist (2004 – 10 ha, 2005 – 50 ha);
- esimest aastat üritatakse kasvatada kanepit energiakultuurina;
- toetatakse asjakohast teadus- ja arendustegevust;
- koostatud on riiklik kütuse- ja energiamajanduse pikaajaline arengukava aastani 2015, mis näeb ette vajalike meetmete planeerimise;
- koostatud on transpordi arengukava, mis näeb ette biokütuste kasutuse edendamist, eriti ühistranspordi sektoris;

2. PÕLLUMAJANDUSSAADUSTE TOOTMINE, KALAPÜÜK, TÖÖTLEMINE, TURG JA KAUBANDUS

- biokütustele on kehtestatud aktsiisivabastus;
- väljastatud on esimene biokütuse tootmise ja aktsiisilao luba biodiisli tootvale ettevõttele, menetluses on veel viie ettevõtte taotlused;
- rajamisel on mitu biodiisli ja bioetanooli tehast;
- kehtestatud on vedelkütuste kvaliteedinõuded (sh biodiisli) ja rakendatud tõhus kvaliteedi järelevalvesüsteem kütuste turustamisel;
- arvestatavas mahus toodetakse puiduhakkel baseeruvat soojuseenergiat, millest suur osa ka eksporditakse;
- piiratud mahus arendatakse hüdro- ja tuuleenergia tootmist (takistavad looduslikud ja tehnilised võimalused);
- viie ministeeriumi (sh Põllumajandusministeeriumi) ametnikud koostavad riikliku taastuveneergetika arengukava, mis koordineerib regulatiivsed, fiskaal-majanduslikud ja informatsioonilised meetmed ühenduse püstitatud eesmärkide saavutamiseks;
- valitakse sobivad kütuseliigid, mille tootmise edendamist toetatakse;
- planeeritakse täiendused juriidilisele regulatsioonile;
- planeeritakse vajalike statistiliste andmete kogumine;
- koostatakse riiklik tellimus ning planeeritakse toetused teadus- ja arendustegevuseks, eriti kaasaegsete kulutavate energiatootmistehnoloogiate kasutuselevõtuks;

- planeeritakse fiskaalpoliitilised meetmed, sh meetmed investeeringute soodustamiseks ja investeeringutoetusteks;
- planeeritakse tooraine ja kütuste turustamiseks vajalikud täiendavad kvaliteedistandardid;
- planeeritakse meetmed teavitustegevuseks;
- planeeritakse meetmed taastuvkütuste kasutuselevõtuks ühistranspordi ettevõtetes.

Taastuveneergetika väljaarendamine eeldab suuremahulisi, pikaajalisi investeeringuid. Nende tagamiseks peab riigil olema pikaajaline ja stabiilne poliitika.

2.6. Alkoholiturg

Käesolevas ülevaates on kasutatud ESA tootmise ning välis-kaubanduse, ettevõtete tootmise ja siseturu müügi andmeid ning EKI kaupluste hinnavaatluste tulemusi.

Tootmine

Andmete analüüs näitas, et 2005. a kasvas valdava osa alkohoolsete jookide toodangu maht, erandiks olid rektifitseeritud

etanool (piiritus) ja kanged alkohoolsed joogid, mille tootmine vähenes vastavalt 8,5% ja 15%. Kangete alkohoolsete jookide toodangu mahu kahanemise põhjuseks oli oluliselt vähesem viina tootmine (EKI hinnangul ligi -3 mln l) võrreldes eelneva aastaga. 2004. a vaadeldaval perioodil kasvas enim lahjade segatud alkohoolsete jookide tootmine (+52%), puuvilja- ja marjaveinide toodangu maht suurenes ligi ¼ võrra, ligikaudu samapalju suurenes ka õlle toodang.

Tabel 13. Alkohoolsete jookide tootmine Eestis 2003–2005 (ESA andmetel, mln l)

	2003	2004	2005*	Muutus +,-	
				2005 / 2004, mln l	2005 / 2004, %
Rektifitseeritud etanool	3,45	4,00	3,67	-0,33	-8,5
Kanged alkohoolsed joogid	16,59	18,68	15,82	-2,86	-15,3
sh EKI hinnangul: viin	14,2	15,1	12,4	-2,70	-18,0
liköör	1,5	2,54	2,57	0,03	1,2
Puuvilja- ja marjaveinid	2,81	3,48	4,33	0,85	24,1
EKI hinnangul		5,7	9,2	3,5	62,3
Õlu	103,7	109,73	135,18	25,45	23,2
Lahjad segatud alkohoolsed joogid	5,13	9,19	13,96	4,77	51,8
Siider	5,60	5,87	9,22	3,35	57,2

* 2005. a – ESA kiirstatistika andmed (laiendatud väiksemale valimile)

Allikas: ESA, EKI

2. PÕLLUMAJANDUSSAADUSTE TOOTMINE, KALAPÜÜK, TÖÖTLEMINE, TURG JA KAUBANDUS

Väliskaubandus

2005. a ESA väliskaubandusandmete kohaselt alkoholsete jookide ekspordikäive kasvas 47% ja impordikäive suurenes 1/5 võrra võrreldes eelneva aastaga. Väliskaubanduse bilans

oli endiselt negatiivne, kuid 2005. a negatiivne saldo oli väiksem kui eelneval aastal: 2005. a ületas import ekspordi 1,7 korda, 2004. a 2 korda. Ekspordi kasvule aitab kaasa ühinemine ELiga ning sellega kaasnenud uued turustamisvõimalused ja turutendentsid.

Tabel 14. Alkoholsete jookide rahaline põhieksport ja -import ning ekspordi- ja impordihinnad 2003–2005

	Hind, kr/l			Käive, mln kr			
	2003	2004	2005	2003	2004	2005	2005/04 +/- %
EKSPORT							
Õlu	4.20	4.69	5.68	98,895	126,391	131,445	4,0
Viinamarjavein	11.56	52.10	46.92	0,281	26,696	60,703	127,4
Vermut	x	31.60	18.80	0,0	1,231	1,136	-7,7
Lahjad alkoholised joogid	8.98	5.99	6.03	21,487	40,317	99,556	146,9
sh siider	7.31	7.52	7.21	10,113	14,153	39,448	178,7
segatud piiritusjoogid	11.07	5.02	5.34	8,992	22,310	42,783	91,8
Etüülalkohol kangusega >80%	10.73	9.77	9.09	16,782	18,596	14,547	-21,8
Kanged alkoholised joogid kangusega kuni 80%*	70.90	174.63	239.46	136,761	362,333	538,697	48,7
EKSPORT KOKKU	x	x	x	274,206	575,565	846,083	47,0

2. PÕLLUMAJANDUSSAADUSTE TOOTMINE, KALAPÜÜK, TÖÖTLEMINE, TURG JA KAUBANDUS

	Hind, kr/l			Käive, mln kr			
	2003	2004	2005	2003	2004	2005	2005/04 +/- %
IMPORT							
Õlu	6.65	7.25	8.52	105,053	195,452	114,378	-41,5
Viinamarjavein	30.31	30.86	32.50	229,983	333,601	416,532	24,9
Vermut	28.66	30.69	27.67	10,468	15,257	17,699	16,0
Lahjad alkohoolsed joogid sh siider	16.73 11.93	10.70 13.20	14.97 12.72	119,843 6,784	209,440 41,944	240,915 43,795	15,0 4,4
segatud piiritusjoogid	39.47	9.25	17.74	44,757	94,068	133,963	42,4
Etüülalkohol kangusega >80%	9.25	9.01	9.34	52,546	46,225	27,932	-39,6
Kanged alkohoolsed joogid kangusega kuni 80%*	145.01	95.96	127.47	175,510	380,500	605,001	59,0
IMPORT KOKKU	x	x	x	693,404	1180,476	1422,457	20,5

* 100%-lises alkoholis

Allikas: ESA

2. PÕLLUMAJANDUSSAADUSTE TOOTMINE, KALAPÜÜK, TÖÖTLEMINE, TURG JA KAUBANDUS

Tabel 15. Alkohoolsete jookide koguseline põhieksport ja -import 2003–2005 (1000 l)

	2003	2004	2005	2005/2004, %
EKSPORT				
Õlu	23 547,0	26 927,2	23 139,6	-14,1
Viinamarjavein	24,3	512,5	1 293,6	152,4
Vermut	0	39,0	60,4	54,9
Lahjad alkohoolsed joogid sh siider segatud piiritusjoogid	2 391,8 1 383,4 812,0	6 734,7 1 882,2 4 440,0	16 501,3 5 471,6 8 006,5	145,0 190,7 80,3
Etüülalkohol kangusega üle 80%	1 564,0	1 903,0	1 600,8	-15,9
Alkohoolsed joogid kangusega kuni 80%*	1 928,9	2 074,9	2 249,6	8,4
IMPORT				
Õlu	15 804,0	26 963,8	13 419,2	-50,2
Viinamarjavein	7 586,7	10 808,6	12 818,2	18,6
Vermut	365,2	497,0	639,7	28,7
Lahjad alkohoolsed joogid sh siider segatud piiritusjoogid	7 162,4 568,3 1 133,8	19 580,2 3 176,6 10 169,0	16 096,6 3 441,8 7 552,3	-17,8 8,3 -25,7
Etüülalkohol kangusega üle 80%	5 678,4	5 129,1	2 989,3	-41,7
Kanged alkohoolsed joogid kangusega kuni 80%*	1 210,3	3 965,1	4 746,1	19,7

*100%-lises alkoholis

Allikas: ESA

Tarbimine ja hinnad siseturul

2005. a jaekäive ulatus 3,44 mld kr, mis on 14,7% suurem kui eelmise aasta samal perioodil (3 mld kr). Suurem osa jaekäibe kasvust on saavutatud suurema koguselise läbimüügi arvel, mida on mõjutanud nii kohalik tarbimine, kui turistide poolt Eestis tarbitud alkoholsete jookide kogused. Tarbimise kasv tõusis lahjemate alkoholsete jookide arvel.

2005. a müüdi Eestis ESA andmetel 13,2 l legaalselt absoluutalkoholi ühe elaniku kohta. Kui sellest kogusest võtta maha turistide ostud (2,89 l absoluutalkoholis ühe elaniku kohta) ja arvestada juurde illegaalse alkoholi tarbimine, mis 2005. a ulatus EKI hinnangul 0,7 l absoluutalkoholis elaniku kohta, siis tarbiti Eestis 2005. a 11,0 l absoluutalkoholi ühe elaniku kohta, mida on 1,5% rohkem kui eelmisel aastal (10,8 l absoluutalkoholis).

2005. a 1. jaan tõusis alkoholi aktsiisi määr 5%. 2005. a kasvas

alkohoolsete jookide tarbijahinnaindeks võrreldes eelmise aastaga 2,2%. 2005. a septembris olid mitmete alkoholsete jookide jaehinnad kauplustes madalamad kui juunis ja aasta tagasi. Eriti suur langus toimus õlle hindade osas (Eesti keskmine hind: lahjad õlled -15,7% ja kanged õlled -5,1% aastatega võrreldes).

Eesti alkoholitootjate konkurentsivõime

Kodumaise õlle ja viina positsioon Eesti turul oli 2005. a tugev, kuid mõlemas tootegrupis on konkurents kohalike tootjate ja importijate vahel teravnunud ning kohalikud tootjad peavad üles näitama paindlikkust sortimendi ja pakendite uuendamisel vastavalt tarbija uuenenud nõudmisele. Kuigi importõlle sortiment Eesti turul laieneb, ei ole selle osakaal käibes suurenenud. See on tõendiks Eesti õlle kvaliteedist ning tarbija valikust eestimaise kasuks.

Tabel 16. Kodumaise ja importõlle osakaal kaupluste rahalises käibes (%)

	Eesti kokku		sh Tallinn		muud linnad		maapiirkond	
	Eesti õlu	Importõlu	Eesti õlu	Importõlu	Eesti õlu	Importõlu	Eesti õlu	Importõlu
2002 mai nov	93	7	87	13	93	7	95	5
	93	7	90	10	93	7	95	5
2003 mai nov	92	8	86	14	92	8	94	6
	92	8	88	12	92,5	7,5	92	8
2004 mai nov	88	12	83	17	91	9	87	13
	89	11	78	22	90	10	92	8
2005 mai	88	12	70	30	90	10	94	6

Allikas: EKI

2. PÕLLUMAJANDUSSAADUSTE TOOTMINE, KALAPÜÜK, TÖÖTLEMINE, TURG JA KAUBANDUS

Tabel 17. Kodumaise ja importviina osakaal kaupluste rahalises käibes (%)

	Eesti kokku		sh Tallinn		muud linnad		maapiirkond	
	Eesti viin	Importviin	Eesti viin	Importviin	Eesti viin	Importviin	Eesti viin	Importviin
2002 mai	91	9	87,5	12,5	91	9	92	8
nov	94,5	5,5	86	14	95	5	97	3
2003 mai	92	8	84	16	90	10	97	3
nov	93	7	82,5	17,5	93	7	97	3
2004 mai	93	7	87	13	93	7	95	5
nov	90	10	71	29	93	7	94	6
2005 mai	89	11	67	33	91	9	97	3

Allikas: EKI

Turistide osakaal

2005. a suurenes Eestis majutatud väliskülastajate arv 10 kuu andmetel 8% ning hinnanguliselt oli 2005. a Eestisse saabuvate väliskülastajate arv 4,3 mln. Soomest saabunud külastajate arv kasvas Soome Rahandusministeeriumi andmetel 9%, samas on kõigist teistest riikidest saabujate arv kasvanud tunduvalt kiiremini. Soomlased ostavad peamise osa väliskülastajate poolt Eestist kaasa ostetud alkohoolsetest jookidest. Kaupluste müügis vähenesid väliskülastajate keskmised ostukogused viinal, lahjadel karastusjookidel ja veinil, kuid konjakil,

viskil ja likööriil tõusid ning õllel jäid eelmise aasta tasemele. Sel aastal suurenesid väliskülastajate kulutused alkohoolsetele jookidele 2,3%, ulatudes 227 kr keskmiselt ühe külastaja kohta (2004. a – 222 kr).

Eesti siseturult väliskülastajate poolt ostetavate alkohoolsete jookide kogus arvestatuna 100%-lises alkoholis ulatus 2005. a kauplustes ja laevadel müügiga kokku 3,9 mln l, mille arvel väheneb Eesti elanike alkoholitarbimine keskmiselt 3,51 l võrra ühe täiskasvanud elaniku kohta.

Tabel 18. Välisküllastajate poolt Eestist välja viidavate alkoholsete jookide kogused 2005. a (mln l)

	Laevad	Kauplused	Kokku
Õlu	9,0	16,7	25,7
Kanged sh konjak/viski	1,7 0,2	3,5 0,3	5,2 0,5
viin	1,0	2,1	3,1
liköör	0,4	0,8	1,2
Veinid	0,8	1,5	2,3
Lahjad alkohol- sed joogid	1,1	2,3	3,4
100%-lises alkoholis	1,32	2,58	3,9

Allikas: EKI

Alkoholsete jookide jaekäibest moodustavad välisküllastajate alkoholiostud ligikaudu 23%, ulatudes 2005. a 910–920 mln kr, millest 1/3 kulutatakse viina ostmiseks.

Alkoholi tarbimine ja alkoholipoliitika elanike hinnangute alusel

Tabel 19. Elanike hinnang alkoholi isiklikule tarbimisele 2005. a (% vastanutest)

Ei tarbi üldse	16	Ei joo üldse	18
Tarbib üsna vähe	54	Joob vähe	50
Tarbib keskmisest vähem	15	Joob mõõdukalt	29
Tarbib keskmiselt	12	Joob palju	3
Tarbib üle keskmise	1		
Ei oska ise hinnata	2		

Allikas: EKI

Sagedamini tarbitakse lahjat kui kanget alkoholi, eelistatuimad on vein ja õlu. Alkoholi tarbitakse peamiselt seltskonna mõttes, kuid elanikud peavad enda jaoks oluliseks põhjuseks ka seda, et alkohol aitab lõõgastuda ning see maitseb.

Enda tarbimise väheseks hindamise kõrval arvatakse, et üldiselt juuakse Eestis alkoholi palju ning tarbimist on vaja vähendada. Elanike hinnangul tuleb selleks tegutseda eelkõige alkoholi tarbijatel, kuid omapoolseid meetmeid peaks rakedama Vabariigi Valitsus, meedia, kohalikud omavalitsused ning parlament.

Alkoholipoliitika meetmetest soositakse näiteks üle-eestilise alkoholi öise müügikeelu kehtestamist ning müügikohtadele täiendavate piirangute seadmist.

Alkoholi tarbimist mõjutab selle kättesaadavus, 2005. a uurin-gust selgus, et veerand Eesti elanikest saab alkoholi osta oma elumajas või naabermajas, kui aga müügikoht asub kaugemal, siis kuluks 2/3 elanikest lähimasse müügikohta jõudmiseks aega alla 10 min.

Alkoholi tarbimisega kaasnevad mitmed probleemid ja kahjud, millest Eestis on elanike hinnangul kõige tõsisemaks alkoholi-lijooibes sõiduki juhtimine ning laste ja noorte alkoholi tarbi-mine. Neile järgnevad alkoholist soodustatud isikuvastased kuriteod, terviseprobleemid ning kodune vägivald.

2.7. Kalapüük, töötlemine ja turg

Kalapüük ja -varud

Eesti kalandussektor kasutab Läänemere ja sisevete kalavarusid, samuti on Eestil juurdepääs Loode-Atlandi (NAFO), Kirde-Atlandi (Teravmäed ja NEAFC) ning Edela-Atlandi kalaressurs-sidele. Rahvusvaheliselt reguleeritavate kalavarude seisundit hindavad rahvusvahelised teadusorganisatsioonid. Aasta-aas-talt hinnangud varude olukorrale muutuvad kriitilisemaks ja soovitatakse püügikoormust vähendada. Sisevete kalavarude olukord sõltub eelkõige siseriikliku kontrollsüsteemi mõjususest.

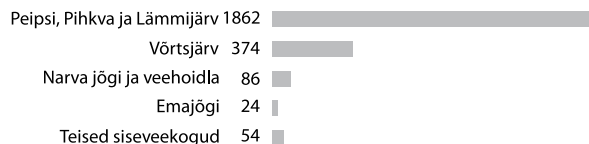
Eesti jaoks on majanduslikult tähtis Läänemerest püütav kilu ja räim. Nende varude seisundit hinnatakse Eesti majandusvõõn-dis heaks, kuid varu väheneb. Samas tursa- ja lõhevaru hinna-takse ebarahuldavaks.

2005. a püüti kokku 98 700 t kala, millest kaugpüük moodustas 16 539 t. Kalapüügi mahust enamuse, 79 761 t ehk 81% moodustab püük Läänemerest, millest omakorda 10% moodustab püük rannapiirkonnas. Peale selle püüti sisevetest 2400 t kala.

Kalapüüki Läänemere avamere osas reguleeritakse maksimaalselt lubatava püügikoguse (kvoodi) abil, rannikuvetes ja sisevetes reguleeritakse kalapüüki püügivahendite arvu abil. Kalapüügipiirangud kehtestab keskkonnaminister.

2. PÕLLUMAJANDUSSAADUSTE TOOTMINE, KALAPÜÜK, TÖÖTLEMINE, TURG JA KAUBANDUS

Joonis 27. Sisevete kalapüük 2005. a (t)

Allikas: Keskkonnaministeerium (KKM)

Eestile on väga oluline kaugpüük, kus püütavad kogused moodustavad ainult 17% kogu Eesti püügimahust, kuid väärtuseliselt ületab kaugpüük tunduvalt nii Läänemere kui ka sise-

veete kalapüüki. Selle põhjuseks on kaugpüügil püütavad kõrge väärtusega kalaliigid, samas kui Läänemere peamiseid kalaliike – räime ja kilu – peetakse madala väärtusega kalaliikideks.

Joonis 28. Kalapüügi ja –kasvatuse struktuur 2005. a (%)

Allikas: KKM

Tabel 20. Läänemere püügikvoodid

Nimetus	m/ü	Läänemere püügikvoodid					
		2001	2002	2003	2004	2005	2006
Räim	tonni	41 070	39 000	26 036	20 800	21 536	31 487
Kilu	tonni	41 200	41 200	35 123	43 260	56 650	48 204
Tursk	tonni	1 869	1 353	1 335	1 060	1 079	1 290
Lõhe	isendit	15 807	14 877	14 154	2 555	2 000	3 200
	sh isendit Läänemeres	8 297	9 297	9 504	2 000	1 800	9 504
	sh isendit Soome lahes	6 510	5 580	4 650	555	200	1 581

Allikas: KKM (isend – 1 tonn võrdub 200 isendiga)

2. PÕLLUMAJANDUSSAADUSTE TOOTMINE, KALAPÜÜK, TÖÖTLEMINE, TURG JA KAUBANDUS

Tabel 21. Eesti kaugpüügikvoodid

	m/ü	2001	2002	2003	2004	2005	2006
NAFO							
Meriahven ²	t	13 850	13 850	13 850	9 071	1 571	1 571
Meriahven ³	t		7 500	7 500	5 000	5 000	5 000
Kalmaar (Illex) ⁴	t	1 133	1 133	1 133	128	128	128
Ruske soomuslest ²	t	67	65	73	73		
Süvalest ⁵	t	1 971	2 167	2 070	985	380	371
Süvameremakrell	t						245
Railised	t					546	546
Krevett (tsoonis 3L)	t	67	67	144	145	145	245
Krevett (tsoonis 3M)	püügipäeva	1 389	1 667	1 667	1 667	1 667	1 667
Teravmäed							
Krevett ⁶	püügipäeva	377	377	377	377	377	377
NEAFC							
Meriahven ⁷	t	1 175	1 175	500		344	284
Makrell ⁷	t	1 000	600	511		115	119

Allikas: KKM (Eesti, Läti, Leedu ja Venemaa ühine kvoot 2001–2004, ³ nn „teiste“ kvoot liikmesriikidele, kellele ei ole eraldatud vastava liigi individuaalset kvooti, ⁴ Eesti, Läti, Leedu ja Venemaa ühine kvoot 2001–2003, ⁵ nn „teiste“ kvoot liikmesriikidele, kellele ei ole eraldatud vastava liigi individuaalset kvooti 2001–2004, ⁶ Maksimaalselt 3 laevaga üheaegselt, ⁷ nn „koostöökvoot“, mis on eraldatud NEAFC-i mitteliikmesriikidele (Jaapan, Kanada, Eesti, Läti, Leedu) 2001–2003)

2. PÕLLUMAJANDUSSAADUSTE TOOTMINE, KALAPÜÜK, TÖÖTLEMINE, TURG JA KAUBANDUS

Tabel 22. Kalapüük Läänemeres 2005. a

Kalaliik	Ranna- merepüük	Avamerepüük			Kokku
		Eesti vetes	välisvetes	Kokku	
Räim	6 000	1 512	387	16 099	22 099
Kilu	68	51 459	3 758	55 217	55 285
Tursk	2		587	587	589
Lest	403				403
Lõhe	8				8
Meriforell	11				11
Angerjas	9				9
Siig	19				19
Vimb	40				40
Latikas	7				7
Koha	68				68
Haug	23				23
Ahven	689				689
Tint	203				203
Särg, nurg	85				85
Tuulehaug	156				156
Muud	67				67
Kokku	7 858	67 171	4 732	71 903	79 761

Allikas: KKM

2. PÕLLUMAJANDUSSAADUSTE TOOTMINE, KALAPÜÜK, TÖÖTLEMINE, TURG JA KAUBANDUS

Tabel 23. Kalapüük Eesti sisevetest 2005. a

Kalaliik	Peipsi ja Lämmijärv	Võrtsjärv	Narva jõgi ja veehoidla	Emajõgi	Teised siseveed	Kokku
Angerjas	0,1	16,7	0,0	0,2	2,2	19,2
Siig	1,5	0,0	0,0	0,0	0,1	1,6
Latikas	328,2	57,1	7,9	17,6	8,5	419,3
Koha	673,0	35,0	0,1	1,8	2,0	711,9
Haug	64,2	54,6	2,2	1,4	3,8	126,2
Ahven	374,3	16,8	3,7	0,0	4,0	398,8
Peipsi tint	169,1					169,1
Särg, nurg	231,2	0,2	9,8	2,2	26,9	270,3
Säinas	0,5	0,0	0,2	0,4	0,3	1,4
Luts	16,7	3,0	0,0	0,0	0,0	19,7
Silm		0,0	57,2	0,0	4,8	62,0
Muud	3,0	191,0	4,7	0,2	1,8	200,7
Kokku	1861,8	374,5	85,8	23,8	54,4	2 400,2

Allikas: KKM

Kalalaevastik

2005. a tegeles 148 laeva kalapüügiga Läänemeres ja 11 laeva püügiga Atlandi ookeanil. 2005. a seisuga oli Kalanduse Infosüsteemi kantud ühtekokku 886 rannapüügi kalapaati ja 350 sisevetepüügi kalapaati.

Läänemere püük jaotub avamerepüügiks ja rannapüügiks. Avamerepüügi kaladeks on kilu, räim ja tursk. Peamisteks püügivahenditeks on traalid. Rannapüügil püütakse palju erinevaid kalaliike: majanduslikult tähtsamad on räim, ahven, lest, tint, tuulehaug, samuti koha ja vimba; vähemal määral ka angerjas, meriforell, haug ning siig. Peamisteks püügivahenditeks on mõrrad, võrgud, õngejadad.

2. PÕLLUMAJANDUSSAADUSTE TOOTMINE, KALAPÜÜK, TÖÖTLEMINE, TURG JA KAUBANDUS

Tabel 24. Eesti kalalaevade arv seisuga 19.01.2006

Segment /näitaja	4S1	4S2	4S3	4S4	KOKKU
Püügipiirkond	Läänemeri	Läänemeri	Meri, v.a Läänemeri	Siseveekogud	
Püügivahend	Traalpüünised, nakkepüünised	Määramata	Traalpüünised	Määramata	
Püütavad liigid	Pelaagilised ja põhjaliigid	Pelaagilised ja põhjaliigid	Pelaagilised ja põhjaliigid	Määramata	
Üldpikkus	12 meetrit ja üle selle	Alla 12 meetri	24 meetrit ja üle selle	Määramata	
Segmendi juurde lisamise võimalus	ei ole	ei ole	ei ole	on	
Laevade arv (regist.)	154	892	13	352	1 411
Aktiivsed	148	886	11	350	1 395
Mitteaktiivsed	6	6	2	2	16
Võimsus (kW)	26 723	15 251	25 738	10 316	78 028
Mootorita laevade arv	0	106	0	87	193
Tonnaaž (GT) London	10 188	1 823	15 611	806	28 428
Andmed puudu	0	0	0	69	
Keskmine ehitusaasta	1 980	1 989	1 980	1 990	1 985

Allikas: KKM

2. PÕLLUMAJANDUSSAADUSTE TOOTMINE, KALAPÜÜK, TÖÖTLEMINE, TURG JA KAUBANDUS

Püük sisevetest. Töenduslik püük toimub arvestataval määral Peipsi järvel ja Võrtsjärvel. Peamisteks püügikaladeks on koha, latikas, ahven, tint, särg, nurg ja silm. Püügivahenditeks on võrgud, mõrrad, seisev- ja põhjanoodad.

Kaugpüük. Eesti kaugpüük toimub Atlandi ookeanil. Põhiliselt püütakse krevetti. Veel on tähtsamateks püütavateks liikideks meriahven, merluuslased, kalmaarid, süvalest, rai, kalju-tõmppeakala ja põhja-piksaba. Püütakse traallaevadega.

Kalatoodete tootmine, tarbimine, müük ja eksport.

Kala töötlemine

Põhitegevusalad on Eesti kalatöötlemises kala külmutamine, fileerimine, kalakonservide ja -preservide ning valmistoidu tootmine. Konservitoodang on jätkuvalt orienteerunud idaturule ning Kesk- ja Ida-Euroopa turgudele, ülejäänud tooted lääneturule. Valmistoitu turustatakse nii ida- kui ka lääneturul. Suur osa toodetavast sortimendist on esindatud ka koduturul.

Tabel 25. Kalatöötlemise osatähtsus töötlevas tööstuses ja toiduainetööstuses

	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Kalatöötlemise osakaal töötlevas tööstuses, %	3,9	3,5	3,3	2,5	2,2	1,4
Kalatöötlemise osakaal toiduainetööstuses, %	15,3	14,2	14,8	12,3	11,9	8
Osakaal toiduainete ekspordis, %	44,4	43,1	36,9	31,9	24,9	22
Käitlemisüksuste arv	135	109	97	95	96	100

Allikas: ESA, VTA

2. PÕLLUMAJANDUSSAADUSTE TOOTMINE, KALAPÜÜK, TÖÖTLEMINE, TURG JA KAUBANDUS

VTA järelevalve all oli 22.03.2006 seisuga 100 ettevõtet, kus toimub kala töötlemine ja kalatoodete valmistamine.

Tabel 26. Tööstuste paiknemine maakonniti

Maakond	Ettevõtete arv	% kõigist ettevõtetest
Harjumaa	29	29
Hiiumaa	3	3
Ida-Virumaa	9	9
Jõgevamaa	5	5
Järvamaa	1	1
Läänemaa	7	7
Lääne-Viru	1	1
Pärnumaa	21	21
Põlvamaa	1	1
Saaremaa	11	11
Tartumaa	12	12
Kokku	100	100

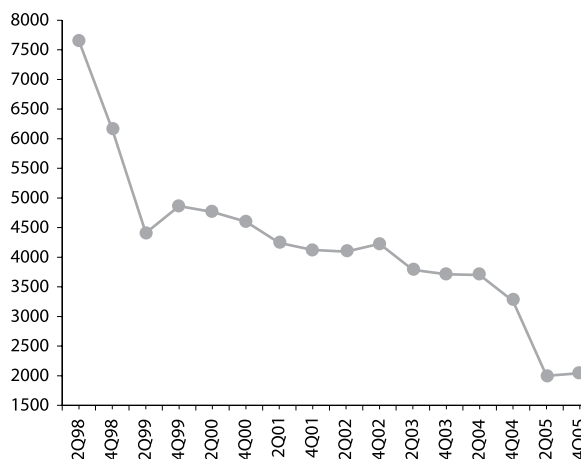
Allikas: VTA

Nagu eespool tabelist näha, paikneb enim kalatöötlemisettevõtteid Harju- ja Pärnumaal.

Tööjõud

Töoga hõivatute arv on kalatöötlemises pidevalt vähenenud. 2005. a lõpus töötas kalatöötlemisettevõttes 2 042 inimest.

Joonis 29. Töötajaid kalatöötlemissektoris 1998–2005 (kv lõikes)

Allikas: ESA

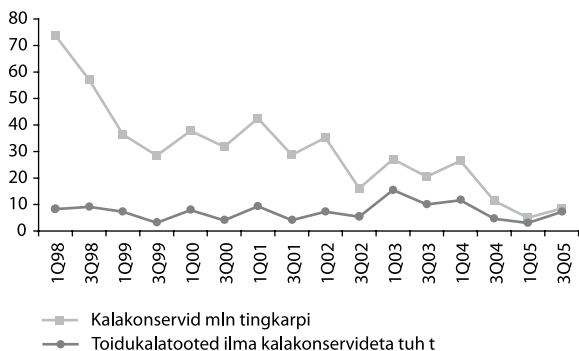
2. PÕLLUMAJANDUSSAADUSTE TOOTMINE, KALAPÜÜK, TÖÖTLEMINE, TURG JA KAUBANDUS

Tootmine ja müük

Eesti kalatöötlemisettevõtete põhiline tooraine on kohalikud Läänemere kalaliigid räim ja kilu ning fileerimisettevõtetele mageveekalad ahven ja koha. Valmistoidu tootmine põhineb peamiselt impordtoorainel.

2005. a toodeti toidukalatooteid (v.a kalakonservid) 36,2 tuh t. Kalakonserve toodeti 7,3 tuh t ehk 20,9 mln tingkarpi.

Joonis 30. Tootmine koguseliselt

Allikas: ESA

Joonis 31.

Realiseeritud kalatooted ja meresaadused koguseliselt 2004. a (%)

Allikas: Eesti Kalaliit

Eesti Kalaliidu liikmesfirmade poolt realiseeriti 2004. a kokku 44 682,8 t kala- ja meresaadusi, mis on ligikaudu 37% vähem võrreldes 2003. a.

Joonis 32. Konservide tootmine 2004 (t)

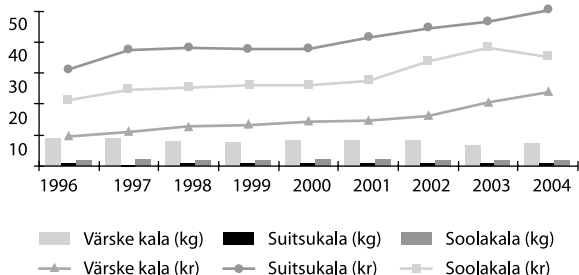

Allikas: Eesti Kalaliit

Tarbimine

Kalatoodete osakaal toiduratsioonis kipub paljudes riikides pigem vähenema kui tõusma. Eesti näitaja (17 kg/el tooraines) jääb koguseliselt Põhjamaadele tunduvalt alla. Tarbimise kasv Eestis piirab hinnatõus, värske kala halb kättesaadavus ja elanike suhteliselt madal ostujõud võrreldes Põhjamaadega.

Joonis 33. Kalatoodete keskmine ostukogus ja hind 1996–2004

Allikas: ESA

Suurema osa Eestis tarbitavast kalast moodustab Eesti Statistikaameti andmetel värske, jahutatud või külmutatud kala. Eestimaalaste jaoks on olulisemad veel soolakala, kalakonservid ja suitsukala.

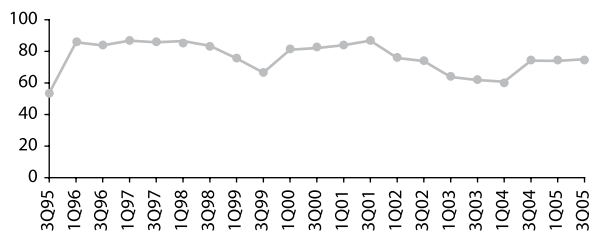
EKI tarbijauuringud on näidanud, et üle poolte (57%) Eesti elanikest sööb kala ja kalatooteid vähemalt kord nädalas ja ligi neljandik (26%) vähemalt korra paari nädala kohta. Üldse ei söö kala ega kalatooteid vaid 1% eestimaalastest. Teistest

sagedamini söövad kala suurlinnades elavad, jõukamad ning vanemad inimesed.

Eksport

Eksporti osakaal on 2005. a. püsinud stabiilsena, tõusnud I kv 74%-st IV kv 76%-ni. Rohkem tähelepanu on hakatud pöörama siseturule, kust saadav hinnatase pole küll kõrge ja mahud suured, kuid mis on suhteliselt stabiilne.

Joonis 34. Eksporti osa müügis (%)

Allikas: ESA

Eestist eksporditakse koguseliselt kõige rohkem külmutatud kala, väärtuseliselt on esikohal kalafilee eksport. Kalakonserve eksporditakse peamiselt idaturule ning Kesk- ja Ida-Euroopa turgudele. Kalafilee läheb enamuses lääneturule.

2. PÕLLUMAJANDUSSAADUSTE TOOTMINE, KALAPÜÜK, TÖÖTLEMINE, TURG JA KAUBANDUS

Tabel 27. Kala ja kalatoodete eksport ja import 2005

			EKSPORT		IMPORT	
HS kood	Kaubagrupp	Mõõtühik	Kogus	Summa (tuh kr)	Kogus	Summa (tuh kr)
0301	Eluskala	T	1,6	74,8	2,8	971,5
0302	Jahutatud kala	T	6 257,7	31 905,5	4 687,9	149 126,9
0303	Külmutatud kala	T	57 750,1	231 010,1	19 359,3	162 353,9
0304	Kalafilee	T	7 098,8	603 657,2	7 275,2	285 844,4
0305	Kuivatatud, vinnutatud, soolatud ja suitsutatud kala	T	2 071,5	24 066,7	596,9	28 660,2
0306	Vähilaadsed	T	3 506,5	82 332,9	2 568,3	87 568,7
0307	Molluskid	T	20,2	827,6	160,1	3 901,2
1604	Kalakonservid	T	50 753,7	511 205,2	7 517	200 307
1605	Konservid vähilaadsetest	T	332,4	26 019,1	262,2	19 191,5

Allikas: Maksu- ja Tolliameti andmed, Põllumajandusministeeriumi kaubanduspoliitika büroo arvutused

2. PÕLLUMAJANDUSSAADUSTE TOOTMINE, KALAPÜÜK, TÖÖTLEMINE, TURG JA KAUBANDUS

Tabel 28. Kala ja kalasaaduste ekspordi- ja impordimahtude dünaamika 2005 (t)

Aasta	Eksport		Import	
	Värske ja külmutatud kala (grupp 03)	Kalatooted ja -konservid (1604; 1605)	Värske ja külmutatud kala (grupp 03)	Kalatooted ja -konservid (1604; 1605)
1999	60 719	40 627	29 084	1240
2000	72 702	13 950	39 316	1 402
2001	101 537	46 314	50 537	2 455
2002	63 692	62 134	41 377	2 940
2003	54 099	58 224	38 703	3 522
2004	45 818	38 069	31 515	4 228
2005	76 706	51 086	34 651	7 779

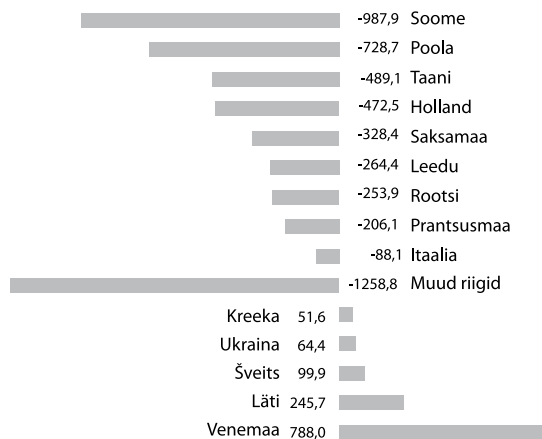
Allikas: Maksu- ja Tolliameti andmed, Põllumajandusministeeriumi kaubanduspoliitika büroo arvutused

Värske ja külmutatud kala ekspordimahud on viimaste aastate (2001–2004) jooksul märkimisväärselt vähenenud, 2005. a võib täheldada nii kalatoodete ja -konservide (34%), kui värske ja külmutatud kala (67%) ekspordi osas tõusumärke.

2.8. Üldine kaubandus

2005. a jooksul veeti põllumajandussaadusi ja -tooteid (Kaupade Nomenklatuuri kaubagrupid 01-24) välja 6 78,8 mln ja sisse 10 807,1 mln kr eest. Põllumajandussaaduste ja -toodete osatähtsus kogu kaupade ekspordist moodustas 6,3% ja impordist 8%. Ekspordimaht kasvas eelmise aastaga võrreldes 24,8% ning impordimaht 12,8%, kaubandusbilansi negatiivne saldo moodustas 3 828,3 mln kr. Positiivne kaubandusbilanss on Eestil liikmesriikidest Läti, Kreeka, Sloveenia, Küprose ja Malta ning negatiivne kõigi ülejäänutega. Olulisematest partnerriikidest väljaspool ühenduse turgu oli kaubandusbilanss positiivne Venemaa, Šveitsi, Ukraina, Kasahstani ning Moldovaga.

Joonis 35. Põllumajandussaaduste väliskaubandusbilanss 2005. a riigiti, mln kr

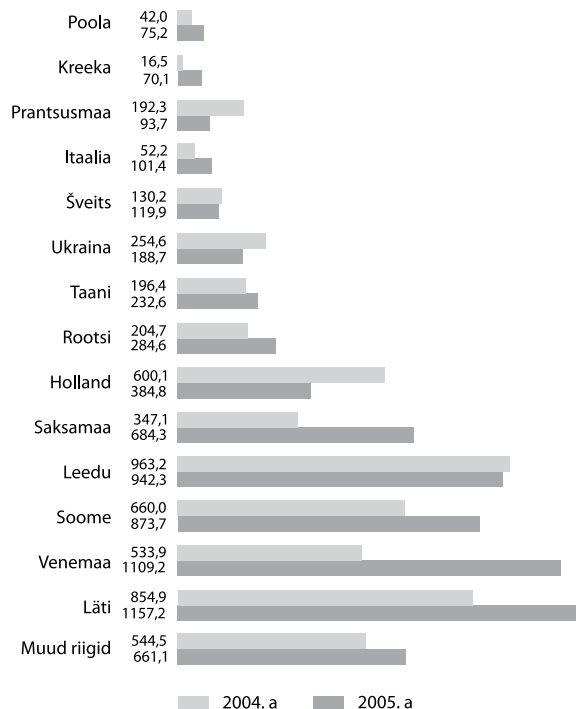
2005. a jooksul veeti EL ühisturule põllumajandussaadusi 5 178,9 mln kr (74,2%) ja kolmandate riikide turule 1 799,9 mln kr eest (25,8%), millest Venemaa osa moodustas 61,7%. Imporditi ühisturult 9 597,9 mln kr (88,8%) ja kolmandate riikide turult 1 209,2 mln kr eest (11,2%), millest põllumajandussaadused Venemaalt moodustasid 26,6% ja Ukrainast 10,3%.

2004. a võrreldes vähenesid ekspordimahud peamistest kaubanduspartneritest Hollandi, Prantsusmaa, Ukraina, Ameerika Ühendriikide ja Leedu turgudele ning kasvasid Venemaa, Saksamaa, Läti, Soome ja Hispaania turgudele. Põllumajandussaaduste ekspordimahud kasvasid Venemaale 2,1, Saksamaale 2, Soome 1,3 ja Lätisse 1,4 korda. Ekspordis Venemaale kasvas piimasaaduste, teraviljatoodete ning köögi- ja puuviljatoodete maht rohkem kui 3 korda; värsked ja jahutatud kala, köögiviljade, kohvi ja maitseainete, õliseemnete, liha- ja kalakonservide ning mitmesuguste toiduainete maht rohkem kui kaks korda. 2005. a väljaveo mahust Saksamaale moodustasid piimasaadused 72,4%, mille eksport kasvas eelmise aastaga võrreldes 2,4 korda ning liha- ja kalakonservid 10,5%, mille eksport kasvas vastavalt 1,5 korda. 2005. a moodustasid Soome väljaveo mahust alkohoolsed jm joogid 27,2%, õliseemned 13,9%, piimasaadused 15,5%. Eelmise aastaga võrreldes veeti Soome piimasaadusi 87,2 mln kr, liha 39,7 mln kr, õliseemneid 45,8 mln kr ning alkohoolsed jm jooke 32,6 mln kr eest enam. Vähenes tubakatoodete 32 mln kr, suhkruliste kondiitritoodete 11,1 mln kr ja kohvi, tee ning maitseainete väljavedu 14,1 mln kr võrra.

2. PÖLLUMAJANDUSSAADUSTE TOOTMINE, KALAPÜÜK, TÖÖTLEMINE, TURG JA KAUBANDUS

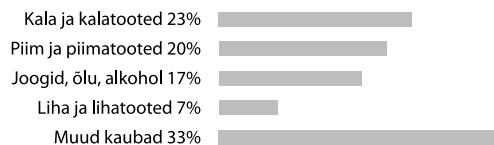
Joonis 36.

Põllumajandussaaduste eksport peamistesse partnerriikidesse, mln kr

Joonis 37.

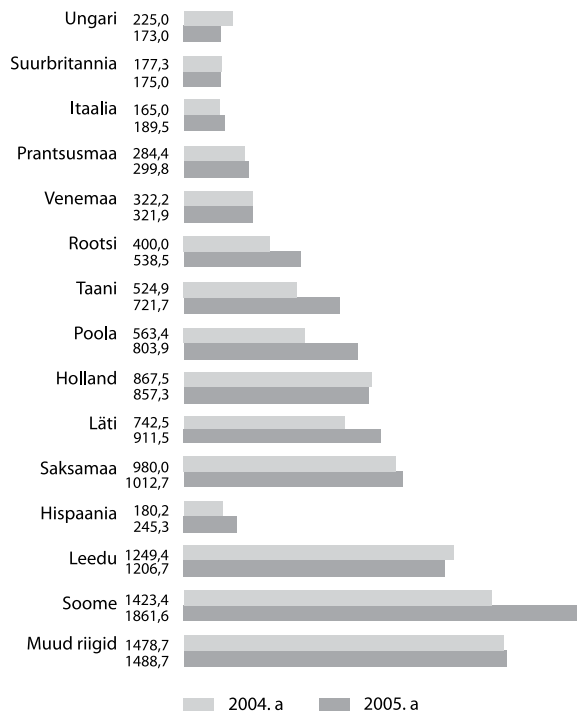
Põllumajandussaaduste 2005. a ekspordi struktuur, % summast

Põllumajandussaaduste sissevedu suurenes eelmise aastaga võrreldes Soomest 438,2 mln kr, Poolast 240,5 mln kr, Taanit 196,8 mln kr, Lätist 169,0 mln kr ja Rootsist 138,5 mln kr võrra. Sisseveo mahud vähenesid kõige enam Ukrainast 99,8 mln kr, Tšehhist 84,7 mln kr, Norrast 64,7 mln kr ja Ungarist 52,0 mln kr võrra.

Joonis 38.

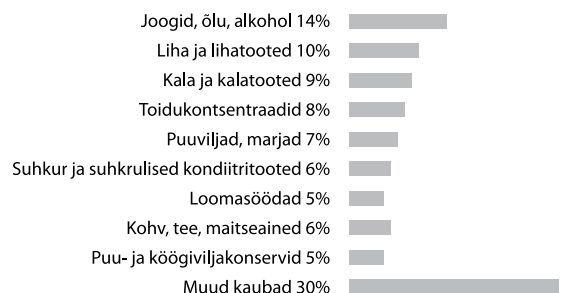
Põllumajandussaaduste import peamistest partnerriikidest, mln kr

2. PÕLLUMAJANDUSSAADUSTE TOOTMINE, KALAPÜÜK, TÖÖTLEMINE, TURG JA KAUBANDUS

Joonis 39.

Põllumajandussaaduste 2005. a impordi struktuur, % summast

Teraviljaturu stabiliseerimiseks rakendatakse EL liitumisest alates teraviljade sekkumiskokkuostu ning 2005. a lisandus sellele ka sekkumisvarudest müük. 2005. a veeti teravilja (v.a riis) välja 103 tuh t, seda põhiliselt Hispaaniasse (57,4% kogusest), Hollandisse (35,8%) ja Taani (6,7%). Eelmise aastaga võrreldes suurenes teraviljade väljavedu 20 korda ning teraviljasaaduste ümber arvestatuna teraks väljavedu 2,9 korda, mis on peamiselt põhjustatud linnaste ekspordi 7,6 kordsest suurenemisest. Üks kolmandik linnastest müüdi Kasahstani ja teine kolmandik Aserbaidžaanis.

Teravilju veeti sisse 56,3 tuh t, seda peamiselt Lätist (50,3% kogusest), Ungarist (27,9%), Leedust (15,7%) ja Saksamaalt (5,4%). Teravilja ja teraviljatooteid imporditi ümber arvatuna teraks 122,8 tuh t ja sissevedu vähenes eelmise aastaga võrreldes 1,7 korda. 2004. a imporditi Ukrainast 38,7 mln kr eest 20 tuh

t teravilja. EL liitumisel 1. maist 2004 kaotas kehtivuse Eesti ja Ukraina vaheline vabakaubandusleping ning piiril rakendusid tollitariifid, mistõttu 2005. a teravilja sissevedu Ukrainast ei toimunud. Sissevedu kolmandatest riikidest moodustas vaid 0,5%.

Piima ja piimasaadusi veeti välja 1 370,7 mln kr eest, mis moodustas põllumajandussaaduste väljaveost 19,6%. Väljavedu kasvas eelmise aastaga võrreldes 10,8%. Sissevedu oli vastavalt 318,7 mln kr, mis moodustas põllumajandussaaduste sisseveost 2,9%. Sissevedu vähenes eelmise aastaga võrreldes 17,9%. 2005. a vähenes Hollandi turule väljaveetavate piimasaaduste maht eelmise aastaga võrreldes 275,4 mln kr võrra. Kolmandatesse riikidesse eksporditi 161,2 mln kr eest (kasv 30,8%) ning imporditi 7,1 mln kr eest (vähenemine 40,3%). Piimasaaduste bilanss tervikuna on aastate lõikes olnud positiivne. Piimasaadusi veeti 2005. a peamiselt Saksamaale 36,1%, Hollandisse 11,7%, Venemaale 10,2%, Soome 10,0%, Lätisse 8,5% ja Itaaliasse 6,9%. Kasvanud on või ja muu piimarasva ning juustu väljavedu Venemaale.

2. PÕLLUMAJANDUSSAADUSTE TOOTMINE, KALAPÜÜK, TÖÖTLEMINE, TURG JA KAUBANDUS

Tabel 29. Põhiliste piimasaaduste ekspordi- ja impordihindade võrdlus

	EKSPORT hind kr/kg		IMPORT hind kr/kg		Ekspordi hind %	Impordi hind %
	2004	2005	2004	2005	(2005/2004)	(2005/2004)
Või (KN 040510)	38,61	34,59	26,62	40,61	89,6	152,6
Juust (KN 040690)	42,59	44,81	39,96	48,64	105,2	121,7
Lössipulber	28,27	28,67	23,83	28,56	101,4	119,9
Täispiimapulber	37,59	34,19	22,81	31,26	91,0	137,1
Jogurt	14,30	11,37	23,00	20,92	79,5	9,96
Jäätis	20,93	25,03	28,99	28,51	119,6	98,3

Eesti piimasaaduste turg on ELiga liitumise järgselt stabiliseerumas. Piima tootjahinnad näitavad kasvutendentsi. Muutunud on nii väljaveo kui sisseveo struktuur. Väljaveohinnad olid eelmise aastaga võrreldes 2005. a soodsamad juustul, lõssipulbril ja jäätisel ning ebasoodsad täispiimapulbril ja jogurtil. Impordihinnad olid eelmise aastaga võrreldes madalamad vaid jogurtil ja jäätisel. Välja veeti võid 3 709 t, st eelmise aastaga võrreldes 2,2 korda, lõssipulbrit 7 869 t, st 1,4 korda ja jäätist 586 t, st 3,5 korda eelmise aasta tasemest vähem. Väljavedu kasvas juustul 1,5, täispiimapulbril 1,4 ja jogurtil 1,9 korda (neid tooteid eksporditi vastavalt 9 054, 7 903 ja 4 407 t). Kõigi nimetatud piimasaaduste import 2005. a vähenes, v.a jogurt. Sisse

veeti võid (KN kaubagrupp 0405 10) 70 t, s.o 42, lõssipulbrit 101 t, s.o 11 ja täispiimapulbrit 143 t, s.o 1,8 korda eelmisest aastast vähem. Juustu import oli koguliselt 3 607 t, mis on 2,9% väiksem eelmise aasta kogusest.

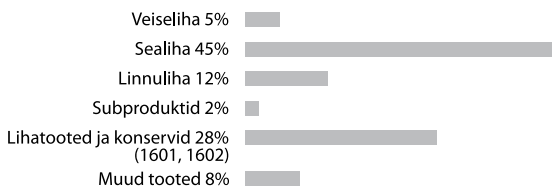
Liha ja lihasaadusi veeti välja 499,8 mln kr eest, mis moodustas põllumajandussaaduste väljaveost 7,2% ja sissevedu oli 1 027,4 mln kr, moodustades põllumajandussaaduste sisseveost 9,5%. Väljaveomahud kasvasid eelmise aastaga võrreldes 10,7% ja sisseveomahud 42,5%. Peale selle on välja veetud 5 169 veist massiga kuni 80 kg Poolasse ning 972 veist (tapaloomad) Lätisse. Elussigu on müüdud Läti, Leedu ja Venemaa

2. PÕLLUMAJANDUSSAADUSTE TOOTMINE, KALAPÜÜK, TÖÖTLEMINE, TURG JA KAUBANDUS

tapamajadesse eluskaalus kokku 2 074 t (keskmine hind 16,77 kr/kg). Liha ja lihasaadusi veeti välja Lätisse 36,8%, Leetu 31,5%, Soome 10,4%, Kreekasse 5,0%, Saksamaale 3,5% ja Rootsi 3,3%. Siin on toimunud turgude laienemine. Enne liitumist ELiga olid meie liha ja lihasaaduste põhilisteks ekspordipartneriteks Läti ja Leedu, millele on nüüd lisandunud teised kõrgema hinnatasega lähiturud. Veiseliha vedasime välja 587 t, s.o 2,6 korda, subprodukte 1 142,2 t, s.o 2,4 korda ning lihatooteid ja konserve 6 282,8 t, s.o 2,8% enam; sealihaga 7 176,7 t, s.o 4,4%, linnuliha 3 035,9 t, s.o 34,8% vähem eelmise aasta tasemest.

Enim on kasvanud veiseliha (2,1 korda) ning lihast konserveid ja muude toodete import (1,5 korda). Sealihaga vedasime sisse 15 742 t, s.o 5,7% enam, subproduktide ja linnuliha import on vähenenud vastavalt 6,7% ja 8%.

Joonis 40. Liha ja lihasaaduste väljaveo mahud, % summast

Kartulit ja köögivilja veeti välja 52 mln kr eest, mis moodustas põllumajandussaaduste väljaveomahust 0,7% ja sissevedu oli 330,5 mln kr, moodustades põllumajandussaaduste sisseveomahust 3,1%. Enamik köögivilju jõuab Leedu (31% maksumuselt), Läti (30%), Soome (19%) ja Rootsi (10%) turule.

Olulisematest köögiviljadest imporditakse kõige enam värsket tomatit (32%), värsket kurki (8%), magusat pipart (7%) ning külmutatud köögiviljade segusid (6%). Viimaste saatjariikideks on Poola ja Belgia. Varajast kartulit veeti sisse ligi 2 tuhat t ja toidu- kartulit 7,3 tuhat t. Kartuli import kasvas 2,4 korda.

Peamistest imporditavatest köögiviljadest vähenes värskete tomatite import 6,4% (kogusest) ja nende impordihind kasvas 19%, sibulate import vähenes 32,1% ja hind kahanes 34,6% (sellest moodustab import Poolast ligi 60% keskmise hinnaga 1,71 kr/kg), värskete kurkide import kasvas 10,6% ja hind kahanes 2,6%.

Joonis 41. Kartuli ja köögiviljade ekspordimahud 2005. a, % summast

2. PÖLLUMAJANDUSSAADUSTE TOOTMINE, KALAPÜÜK, TÖÖTLEMINE, TURG JA KAUBANDUS

Söödavad puuviljad, marjad ja pähklid

Puuvilju ja marju veeti välja 185,1 ja sisse 799,5 mln kr eest, s.o vastavalt 2,7% põllumajandussaaduste ekspordimahust ja 7,4% põllumajandussaaduste impordimahust. Eelmise aastaga võrreldes kasvas väljaveomaht 2,3 korda ja sisseveomaht 13,7%. Väljaveo mahust moodustavad värsked, külmutatud ja lühiajaliseks säilitamiseks konserveeritud marjad (sh metsamarjad) 58%.

Kala ja kalatooteid veeti välja 1 689,9 ja sisse 984,2 mln kr eest, s.o vastavalt 24,2% põllumajandussaaduste ekspordimahust ja 9,1% põllumajandussaaduste impordimahust. Eelmise aastaga võrreldes kasvas väljaveomaht 15,6% ja sisseveomaht 32,6%. Värske ja külmutatud kala ja kalaliha moodustab 65,7% kala ja kalatoodete väljaveomahust ja 76% sisseveomahust.

	Väljavedu		Sissevedu	
	Kogus, t	Keskmine hind, kr/t	Kogus, t	Keskmine hind, kr/t
Kala ja kalaliha KN grupid 0301–0307				
2003*	54 207	17 337	38 704	15 274
2004*	53 723	17 125	33 107	18 340
2005**	76 706	14 480	34 669	21 594
Kalakonservid KN grupid 1604–1605				
2003*	58 309	13 566	3 522	29 021
2004*	43 267	12 528	3 929	29 393
2005**	51 086	10 516	7 779	28 216

* ESA andmed (Väliskaubandus 2004)

** Esialgsed ESA andmed

3. PÕLLUMAJANDUSPOLIITIKA

Kristel Maidre, Anna-Maria Veidemann, Margus Palu, Katrin Johanson

3.1. Riigiabi ja strateegilised otsused

ELi ühise põllumajanduspoliitika ning turukorralduse rakendamiseks koostati ja võeti 2004. ja 2005. a vastu üle 400 õigusakti. Eriti oluline oli kahe seaduse: EL ühise põllumajanduspoliitika rakendamise seaduse ning loomade ja loomsete saadustega kauplemise ning nende impordi ja ekspordi veterinaarjärelevalve seaduse jõustumine 1. mail 2004. a.

ELi SAPARDi ja maaelu arengukava (MAK) aastateks 2004–2006 ettevalmistamisel kaasati töögruppidesse sotsiaalsete partnerite: tootjate ja taluliitude, külaliikumise jt esindajad. Esitatud ettepanekuid võeti arvesse maaelu arengukava toetusmeetmete tingimuste väljatöötamisel sel määral, kuidas ettepanekud lähtusid statistikast, analüüsist ja ELi õigusaktidest.

2007-2013 maaelu arengustrateegia (MAS) koostamisel sotsiaalsete partnerite tegevus aktiveerus. Arengustrateegia kohta esitati üle saja parandusettepaneku ja märkuse. Enamus ettepanekuid olid konstruktiivsed ja asjakohased.

2004. a alustati ministeeriumis arengukava „Eesti toit“ väljatöötamist. Selleks moodustati 1. dets 2004 käskkirjadega nr 465 ja 466 vastavalt nõukogu ning töögrupp. Nõukokku kuuluvad teiste ministeeriumide ning nende allasutuste, erialaliitude, kõrg- ja kutsekoolide esindajad ja Riigikogu liikmed. Töögrupid on peamiselt Põllumajandusministeeriumi ametnikud.

Arengukava „Eesti toit“ aastateks 2006-2008 kiideti Vabariigi Valitsuses heaks 15. dets 2005. a. Selle eesmärk on soodustada Eesti toidusektori jätkusuutlikkust, arengut ja konkurent-

sivõimet turundustegevuse ning tarbija teadlikkuse kaudu tervislikust toitumisest, toiduohutusest ja tüüpilisest eesti toidust. Tarbija suurem teadlikkus mõjutab nõudlust kvaliteetsemate toodete järele ja see omakorda peaks nõudluse kaudu motiveerima tootjaid tootma kõrgema lisandväärtusega konkurentsivõimelisemaid ja keskkonnasõbralikke tooteid. Arengukava „Eesti toit“ on kooskõlas „Riigi eelarvestrateegia 2005-2008“ eesmärkidega.

Alates 1. jaanuarist 2006. a jõustusid kõigis ELi liikmesriikides Euroopa Parlamendi ja Euroopa Nõukogu määrused ehk nn „Hügieenipakett“. Sisuliselt tähendab see enamuse seni Eestis kehtinud ja toiduhügieeni valdkonda reguleerinud õigusaktide asendamist või kohaldamist eeltoodud määrustega.

Uudsenä on reguleeritud toidu tootmine ja käitlemine esmatootmise tasandil ning esmatoodete ja mõningate töödeldud toodete otseturustamine. Otseturustamise all mõeldaks väikeses koguses esmatoodete turustamist otse lõpptarbijale või kohalikku jaekaubandusettevõttesse selle edastamiseks lõpptarbijale. Esmatoodete väikeseks koguseks peetakse tooteid, mis on kasvatatud või korjatud tootja enda poolt ning mida müüakse tootja juures lõpptarbijale või kohalikul turul või jae-kaubandus- või toitlustamisettevõttes lõpptarbijale.

2005. a käivitus Maaelu ja põllumajandusturu korraldamise seaduse alusel kehtestatud turuarendustoetuse maksimine. Põllumajandusministri 28. aprilli 2005. a määruses nr 49 „Turuarendustoetuse saamiseks esitatavad nõuded, toetuse taotlemise ja taotluse menetlemise kord, nende kulude loetelu, mille

3. PÕLLUMAJANDUSPOLIITIKA

hüvitamiseks turuarendustoetust antakse, ning toetuse määr" sätestas toetuse taotlemise, taotluste menetlemise ning maksimise korra. Määrust muudeti Põllumajandusministri 18. augusti 2005. a määrusega nr 88.

2004. a deklareerisid 37 700 isikut põllumaade registris enam kui 1,2 mln ha põllumajandusmaad. Neist 19 000 taotles kokku 820 000 ha kohta pindalatoetusi. Põllumaade registrisse kanti samuti maatükke, mis ei ole heas põllumajanduslikus korras ning kuuluvad registrist kustutamisele.

Põllumajandusloomade registrisse kanti rohkem kui 13 tuhat loomapidajale kuuluva 252 tuhat veise, 42 tuhat lamba ja 1 600 kitse andmed.

Esimene piimakvoodi rakendamise periood algas 2003. a 1. aprillil ja kestis 2004. a 31. märtsini. Välja jagatud 644 tuhat t suurusest piimakvoodist täitsid piimatootjad 78% ehk tarnisid ja turustasid 501 tuhat t piima.

Teine kvoodiaasta algas 1. aprillil 2004. a ja kestis 2005. a 31. märtsini. Eestile selleks aastaks ELi poolt eraldatud piimakvoodi kogus on 624 tuhat t. Detsembri lõpuks ehk üheksa esimese kuuga täitsid piimatootjad välja jagatud 569 tuhat t suurusest piimakvoodist 71 % ehk tarnisid ja turustasid 404 tuhat t piima.

Toiduseaduse, loomatauditõrje seaduse, mahepõllumajanduse seaduse jt alusel tunnustati 2004. a üle 1 400 ettevõtte.

Tabel 1. Ühtse pindalatoetuse ja täiendavate otsetoetuste lubatavad toetustasemed 2005. a ja kehtivad toetusõigused

	Maksimaalne toetuse tase (2005. a)	Toetusõigused
1) ühtne pindalatoetus (ÜPT)	30%	800 000 ha
2) põllumajanduskultuuri kasvatamise täiendav otsetoetus	60% põllukultuurid 100% sertifitseeritud seeme	362 827 ha põllukultuure 757 ha sertifitseeritud seemet
3) ammalehma kasvatamise täiendav otsetoetus	60%	13 416 ammalehma
4) veise kasvatamise täiendav otsetoetus	60% veised 90% piimatoetus	132 613 lü muud veist 624 483 t piimakvooti
5) ute kasvatamise täiendav otsetoetus	60%	48 000 utte

3. PÕLLUMAJANDUSPOLIITIKA

Ühise põllumajanduspoliitika toetused

Ühise põllumajanduspoliitika toetusi maksti 2004. a 727,3 ja 2005. a 781,7 mln kr.

Otsetoetusi oli liikmesriigil võimalus 2005. a täiendavalt juurde maksta kuni 60% ELi tasemest. See suureneb aasta-aastalt, jõudes 2013. a 100%-ni.

Täiendavate otsetoetuste maksmiseks kasutati Eesti riigieelarve ja MAKi vahendeid. Otsetoetuste osa ei tohi ületada 20% MAKi eelarvest, samuti võib nimetatud eelarve vahenditega katta kuni 40% ELi otsetoetuste tasemest.

Ühtse pindalatoetuse ja täiendavate otsetoetuste maksimaalsed määrad ja toetusõigused 2005. a kohta on esitatud tabelis 1. Nimetatud toetusõiguste mahu ületamisel vähendatakse ühikumäärasid võrdeliselt kõigil tootjatel.

2005. a kohta eraldati Eesti riigieelarvest 203,73 mln kr ja MAKi eelarvest 145,35 mln kr. 2005. a kohta arvestati otsetoetusi 781,74 mln kr (tabel 2).

Tabel 2. 2004. ja 2005. a makstud otsetoetused (mln kr)

	2004	2005
Ühtne pindalatoetus	332,17	432,71
Põllumajanduskultuuri kasvatamise täiendav otsetoetus	206,14	160,76
Ammlehma kasvatamise täiendav otsetoetus	76,86	7,52
Veise kasvatamise täiendav otsetoetus		175,28
Ute kasvatamise täiendav otsetoetus	4,16	5,47
Piimalehma kasvatamise toetus*	108,31	–
Kokku	727,63	781,74

*rahvuslik skeem, maksti enne ELga liitumist

Ühtset pindalatoetust taotlesid 19 136 põllumajandustootjat kogupinnale 846,4 tuh ha. Sellest rahuldati 18 687 taotleja taotlused kogupinnale 824,4 tuh ha. Ühtse pindalatoetuse ühikumääraks kinnitati 526,6 kr/ha. Toetuse saajate arv suurenes 2005. a eelmise aastaga võrreldes 90 taotleja ja 20,7 tuh ha võrra. Toetus ha kohta suurenes 113 kr võrra.

Keskmiselt oli ühe taotleja kohta 44 ha pindalatoetuse tingimustele vastavat maad.

3. PÕLLUMAJANDUSPOLIITIKA

Tabel 3. Veise kasvatamise täiendava otsetoetuse taotlemine pullidele ja härgadele, lehmullikatele ja vasikatele 2004. ja 2005. a

Loomagrupp	2004		2005	
	Loomade arv esitatud taotlustel	Loomade arv heakskiidetud taotlustel	Loomade arv esitatud taotlustel	Loomade arv heakskiidetud taotlustel
Pullid ja härjad	19 674	19 257	18 913	18 798
Lehmullikad	48 671	48 465	63 264	63 199
Vasikad	37 525	37 258	33 015*	32 867

*sh 100 noort vasikat
Allikas: PRIA

Veise kasvatamise täiendavat otsetoetust taotles 6 936 veisekasvatajat. Võrreldes 2004. a kasvas taotlejate arv 539 võrra. Veise kasvatamise täiendavat otsetoetust taotleti kokku 222 208 veise kasvatamise eest. Toetust maksti 6 920 taotlejale 221 675 veise kasvatamise eest. Toetuste ühikumääraks kehtestati 791,8 kr. Koefitsiendid toetuse maksmisel on järgmised: lehmad 1,3, pullid ja härjad 1,0, mullikad 0,7 ning vasikad 0,2.

Piimalehma kasvatamise täiendavat otsetoetust taotleti 2005. a 106 658 piimalehma kasvatamise eest. Kokku määrati toetust 106 531 piimalehma kasvatamise eest. Toetuste ühikumääraks kehtestati 1 029,34 kr lehma kohta. Piimalehmade arv, kelle kasvatamise eest on toetust makstud on iga aastaga tõusnud: 2005. a suurenes toetust saanud lehmade arv 5 387 ehk 5,3% võrra 2004. a võrreldes.

Ammlehma kasvatamise täiendavat otsetoetust taotles 732 loomakasvatajat 5 714 ammlehma kasvatamiseks. Toetust maksti 704 taotlejale 5 523 ammlehma kasvatamise eest summas 7,5 mln kr. Toetuste ühikumääraks kehtestati 1 364 kr ammlehma kohta.

Ute kasvatamise täiendavat otsetoetust taotles 889 loomakasvatajat 26 417 ute kasvatamise eest. 2004. a taotles ute kasvatamise toetust 767 taotlejat 19 757 ute kasvatamise eest. Seega kasvas toetuse taotlejate arv 2005. a 122 ehk 14% võrra ning toetust taotleti 6 660 ute (34%) kasvatamise eest rohkem kui eelmisel aastal. Toetust maksti 879 taotlejale 25 616 looma eest, kogusummas 5,5 mln kr. Ühikumääraks kehtestati 214 kr ute eest. Sarnaselt 2004. a, maksti 2005. a 20% kogu toetussummast Saaremaa lambakasvatajatele, millega toetati 4 911 ute kasvatamist.

3. PÕLLUMAJANDUSPOLIITIKA

Põllumajanduskultuuride kasvatamise täiendavat otsetoetust taotles 7 581 maaviljelejat ja taotletava pinna suurus oli 349,9 tuhat ha. Toetust maksti 7 406 taotlejale 341,3 tuhat ha eest. Põllukultuuride kasvatamise toetuse ühikumääraks kehtestati 470,2 kr/ha.

Koolipiimatoetus

Elu koolipiimaskeemi rakendatakse Eestis teist aastat. Käesolevaks ajaks on koolipiima pakkumiseks saanud heakskiidu üle 430 taotleja, kellel on võimalik koolipiima pakkuda rohkem kui 100 000 õpilasele 364 lasteaias ja 449 koolis. Sellega on orienteeruvalt kaetud ca 50% sihtgrupist.

Maaelu arengukava toetused

Maaelu arengukava toetusi määrati 2005. a 616 mln kr.

Ebasoodsamate piirkondade toetuse taotlusi esitas 2005. a 9 922 põllumajandustootjat 336 634 ha. Heakskiidu sai nendest 8 881 taotlust 317 438 ha. 7 391 taotlejale määrati toetus täies ulatuses (181 133 ha) ning 1 490 taotlejale osaliselt (vähendamistega) (136 305 ha). Kokku määrati 2005. a toetust 123,76 mln kr eest.

Keskkonnasõbraliku tootmise taotlusi esitati 6 340 kokku 477 687 ha, neist Natura 2000 alade kohta 649, kokku taotletud pinnaga 73 368 ha. Keskkonnasõbraliku tootmise toetus jagunes kaheks ühikumääragrupiks: põllu- ja püsilikultuurid (714 kr/ha) ning pikaajalised/looduslikud rohumaad (331 kr/ha). 2005. a toetus määrati pindalaliselt järgnevalt: põllu- ja pü-

sikultuurid 348 247 ha ja pikaajalised/looduslikud rohumaad 94 184 ha.

Keskkonnasõbraliku tootmise toetusest sai heakskiidu 5 473 taotlust 442 431 ha. 3 399 taotlejale määrati toetus täies ulatuses (126 369 ha) ja 2 074 taotlejale osaliselt (vähendamistega) (316 062 ha). Kokku määrati 2005. a toetust 278,36 mln kr eest, millest 37,91 mln määrati Natura 2000 aladele.

Mahetootmise taotlusi esitati 999 kokku 53 887 ha. Heakskiidu sai nendest 897 taotlust 48 736 ha. 554 taotlejale määrati toetus täies ulatuses (22 026,7 ha) ja 343 taotlejale osaliselt (vähendamistega) (26 709,7 ha). Kokku määrati toetust 66,37 mln kr eest. Lisaks määrati 2005. a 2004. a esitatud seitsmele taotlusele 536 ha eest 708 659 kr.

Mahetootmise toetus jagunes kolmeks ühikumääragrupiks: pikaajalised/looduslikud rohumaad (1 156 kr/ha), põllukultuurid (v.a köögiviljad, ravim- ja maitsetaimed) (1 516 kr/ha) ja püsilikultuurid ning köögiviljad, ravim- ja maitsetaimed (3764 kr/ha). Pindalaliselt määrati toetust järgnevalt: pikaajalised/looduslikud rohumaad 25 203 ha, põllukultuurid 22 664 ha ja püsilikultuurid ning köögiviljad, ravim- ja maitsetaimed 869 ha.

Eesti tõugu 951 hobuse kasvatamiseks esitati 259 taotlust. Heakskiidu sai nendest 233 taotlust 921 hobuse kasvatamiseks. 218 taotlejale määrati toetus täies ulatuses (854 hobust) ja 15 taotlejale osaliselt (vähendamistega) (67 hobust). Kokku määrati 2005. a toetust 2,34 mln kr eest. Eesti raskeveo ja tori tõugu hobuste kasvatamise eest said toetust 63 hobusekasvatajat kokku 1,2 mln kr.

3. PÕLLUMAJANDUSPOLIITIKA

Eesti maakarja tõugu 679 veise kasvatamiseks esitati 125 taotlust. Heakskiidu sai nendest 112 taotlust ja 593 veise kasvatamiseks määrati 1,6 mln kr toetust.

Põllumaade metsastamise kohta esitati 645 taotlust 1 689 ha. Heakskiidu sai 514 taotlust 1 263 ha. Kokku määrati toetust 17,38 mln kr eest (sisaldab esimese aasta hooldustoetust).

Elatustalude kohanemise toetuse taotlusi esitati 2 890, millest sai heakskiidu 2 215 taotlust. Toetusi määrati 34,66 mln kr.

Sõnnikuhoidlate veekaitseõuetega vastavusse viimise toetusi esitati 865 farmi kohta, kus peeti loomi 124 842 lü. 2005. a taotluste heakskiitmine ja maksmine jäävad 2006. a. 2004. a esitatud taotlustest sai heakskiidu 730 taotlejat, kellele määrati toetust 92,18 mln kr eest. 287 taotlejale määrati toetust täies ulatuses (42 418 lü) ja 443 taotlejale osaliselt (vähen-damistega) (196 955 lü).

Allikas: 2005. a PRIA seirearuanne

Riikliku arengukava toetused

2005. a käivitused 5 meedet/alameedet:

- Meede 3.4: Integreeritud maaparandus;
- Meede 3.8: Nõuande- ja teabeleviteenuste toetamine;
- Meede 3.9: Kalalaevastiku püügivõimsuse reguleerimine;
- Alameede 3.11.3: Kalasadamate moderniseerimine;
- Alameede 3.12.2: Uute turgude leidmine.

2005. a jätkusid 6 meedet/alameedet:

- Meede 3.1: Investeeringud põllumajandustootmisel;
- Meede 3.2: Põllumajandussaaduste töötlemise ja turustamise parandamise investeeringutoetus;
- Meede 3.5: Külade taastamine ja arendamine;
- Meede 3.10: Kalalaevastiku moderniseerimine ja uuendamine;
- Alameede 3.11.2: Vesiviljeluse investeeringutoetus;
- Alameede 3.11.4: Sisevete kalanduse investeeringutoetus.

EAGGF Arendusrahastu (maaelu, põllumajandus) meetmete puhul on praeguseks toetust kokku taotletud 120% ulatuses meetmete eelarvest, heaks on kiidetud taotlusi 75% ja väljamaid tehtud 50% ulatuses eelarvest.

FIFG (kalandus) meetmete puhul on toetust taotletud koguni 151% ulatuses eelarvest, heakskiidetud on 66% ja välja makstud on ligikaudu 25% projektide võimaliku toetussumma eelarvest.

3. PÕLLUMAJANDUSPOLIITIKA

Prioriteet/Meede	Programmiperioodi eelarve aastateks 2004–2006 (EUR)	Esitatud taotluste arv	Taotletud toetus (EUR)	Taotletud toetuse osakaal prioriteedi/meetmete eelarvest (%)
Prioriteet 3	64 173 302	2 134	77 052 649	120%
Meede 3.1	24 393 159	927	33 873 418	139%
Meede 3.2	7 957 000	88	11 275 075	142%
Meede 3.3	6 089 119	103	4 791 498	79%
Meede 3.4	6 496 618	48	3 341 189	51%
Meede 3.5	5 122 263	333	6 433 578	126%
Meede 3.8	2 638 912	439	339 303	13%
Meede 3.9	2 029 834	39	7 516 791	370%
Meede 3.10	2 876 024	55	2 583 062	90%
Meede 3.11	6 570 373	102	6 898 735	105%

3. PÕLLUMAJANDUSPOLIITIKA

Kokku esitati 2005. a 1 119 taotlust 843,7 mln kr suuruses summas, millest rahuldati 786 taotlust toetussummas 378,9 mln kr. Kolme aasta eelarve kokku kolmandal prioriteedil on 1,52 mld kr.

Meede 3.1 – Investeeringud põllumajandustootmis

Kokku esitati 464 taotlust, toetussummas 390,9 mln kr. Investeeringuteks põllumajandustootmis on aastatel 2004–2006 ette nähtud 503 mln kr (Eesti avalik sektor ja EL) toetust. 2005. a kiideti heaks 172 taotlust toetussummas 153,6 mln kr. Lõpetatud ja toetus on välja makstud 251 projektile (k.a 2004. a taotlusvoor) toetussummas 185,6 mln kr. Taotlemine oli väga intensiivne – 2005. a oli eelarvelisi vahendeid jäänud 157,9 mln kr, kuid taotleti kaks korda rohkem toetust.

Teisel toetusaastal eraldati suurim summa loomakasvatushoonete ehitamiseks ja rekonstrueerimiseks – 84,7 mln kr. 2004. a läks 63% taimekasvatuse edendamiseks, kuid 2005. a muudeti investeeringu objekte ning prioriteediks seati loomakasvatus. Loomakasvatushoonetest 70% eraldati veiselautadesse, 21% sigalatesse ning 5% lambalautade rekonstrueerimiseks. Taimekasvatuseadmetesse eraldati 26,6% toetussummast. Selle alategevuse all olid populaarseimad hoidlad ning põllumajandussaaduste kuivatid, nendele määrati 56,4% toetussummast kogu taimekasvatuse alameetmest. Taimekaitse sõnnikulaotus ja seemnekasvatuse alategevuse raames toetati sõnnikulaotuste ostmist 15,3 mln kr ulatuses. Infrastruktuuride süsteemide uuendamiseks määrati 6,6 mln kr.

Meede 3.2 – Põllumajandussaaduste töötlemise ja turustamise parandamise investeeringutoetus

Kokku esitati 39 taotlust, toetussummas 116,8 mln kr. 2004–2006 on toetusteks ette nähtud 177,9 mln kr. Tulenevalt eelarve nappusest said meetme 3.2 raames esitatud taotlustest heakskiidu 15 taotlust toetussummas 57,9 mln. Väljamakseid on senini tehtud 28 projektile toetussummas 93,3 mln kr.

2005. a oli suurima osakaaluga lihatööstus – 36%, piimatöötlemisele 33%, puu- ja köögivilja ning marjade töötlemisele 17% ning teraviljatöötlemisele 14%. Sellel aastal olid eraldatud toetussummad sektoritele väiksemad, välja arvatud teravilja tööstus, kuhu määrati u 4 mln kr rohkem toetust.

Meede 3.4 – Integreeritud maaparandus

Meede 3.4 raames esitati 48 taotlust toetussummas 70 mln kr. 2004-2006 eelarves on toetusteks mõeldud ligikaudu 160 mln kr, esimese taotlusvooruga taotleti kolme aasta eelarvest seega 44%. Ükski projekt pole siiani heakskiidu saanud ning väljamakseid pole tehtud.

Toetust oli võimalik taotleda maaparandussüsteemide ehitamiseks, rekonstrueerimiseks ja uuendamiseks ning põllumajandusmaade juurdepääsuteede parandamiseks. 67,1 mln kr toetust taotleti maaparandussüsteemide ehitamiseks või rekonstrueerimiseks ning 3,1 mln kr teede uuendamiseks.

3. PÕLLUMAJANDUSPOLIITIKA

Meede 3.5 – Külade taastamine ja arendamine

Taotlusi võeti vastu 15. dets 2005 kuni 20. jaan 2006, laekus 289 taotlust. Kokku taotleti toetust summas 106,7 mln kr, kuid eelarvelisi vahendeid jätkub ainult 37,3 mln kr. 2005. a kiideti heaks 2004. a lõpus laekunud taotluseid. 306 taotlusest said rahastatuks 172 projekti, toetussummas 62,9 mln kr. Toetust määrati kolme alategevuse vahel: 87% hoonetesse, 7% nende sisustamiseks ning 6% infopunktidesse. Meetme 3.5 raames maksti välja 69 projekti, summas 25,2 mln kr.

Meede 3.8 – Nõuande- ja teabeleviteenuste toetamine

Antud meede jaguneb neljaks alameetmeks:

- Nõuandekeskuse starditoetus;
- Nõuandetoetus;
- Üleriigiline infopäev;
- Maakondlik infopäev;

Nõuandekeskuse starditoetust said taotleda tunnustatud nõuandekeskused igas maakonnas. Taotluseid esitati 15 nõuandekeskusest, kuid Lääne-Viru maakonna nõuandekeskus esitas avalduse toetusest loobumise kohta. 2005. a kiideti heaks 14 projekti toetussummas 1,7 mln kr.

Nõuandekeskuse starditoetuseks eraldati suurim summa arvuti riist- ja tarkvara ostmiseks 44,7%, kontorimööbluks 11,5% ning ruumide parendamiseks 10,7% heakskiidetud summast.

Nõuandetoetuseks taotleti 217 projektile 1,1 mln kr, mis aruandeaastal välja maksti. 52,6% määratud toetusest läks taimekasvatusalaseks nõuandeks, 19,8% loomakasvatuse nõuandeks, 11,4% finantsmajandusnõuandele. Üleriigilise infopäeva raames esitati 23 taotlust, mida aruandeaastal ei jõutud heaks kiita.

Maakondliku infopäeva raames esitati 184 taotlust, milledest 134 kiideti heaks, toetussummas 1,3 mln kr.

Meede 3.9 – Kalalaevastiku püügivõimsuse reguleerimine

Kokku esitati 39 taotlust 30 taotlejalt. 39 taotluse puhul 26-st taotleti toetust kalalaevade utiliseerimiseks ning 13 juhul kalalaeva sihtotstarbe muutmiseks. Kuna eelarve oli piiratud (taotleti 245% rohkem, kui eelarves vahendeid), olid eelistatud kalalaevad, kelle sihtotstarvet kavatsetakse muuta. Kokku taotleti toetust 147 mln kr, millest 76,5 kalalaevade utiliseerimiseks ja 70,5 mln kr kalalaeva sihtotstarbe muutmiseks.

Meede 3.10 – Kalalaevastiku moderniseerimine ja uuendamine

Kokku esitati 16 taotlust, millest kiideti heaks 12 projekti toetussummas 16,9 mln kr. Heakskiidus on kajastatud nii 2004. a esitatud taotlused kui ka 2005. a esitatud taotlused. 2005. a esitatud üksikute taotluste menetlus veel käib. Antud meetme projektidest 9 projekti on ellu viidud, st täielikult välja makstud. Kokku on selle meetme raames makseid teostatud 10,2 mln kr ulatuses. Aastateks 2004–2006 on toetusteks ette nähtud 50 mln kr.

3. PÖLLUMAJANDUSPOLIITIKA

Alameede 3.11.2 – Vesiviljeluse investeringutoetus

Kokku esitati 24 taotlust, millest on praeguseks heaks kiidetud 17 projekti (sh 2004. a projektid) toetussummas 28,7 mln kr. Suurim toetussumma määrati vesiviljelushoonete ja rajatiste uuendamiseks: 92% toetussummast, 4% läks kalakasvatussumpadesse ja basseinidesse. Väljamakseid tehti antud meetme raames 18,3 mln kr ulatuses, millega tehti investeeringuid 33,9 mln kr. 7 projekti said aruandeaastal lõplikult välja makstud.

Alameede 3.11.3 – Kalasadamate moderniseerimine

Kokku laekus 12 taotlust 10 taotlejalt toetussummas 51,6 mln kr. Pärnumaalt laekus 4 taotlust, Saaremaalt 3 ning Tartu maakonnast 2 taotlust. Heaks kiideti 11 projekti, millelele määrati 44,1 mln kr toetust, millest 76% määrati sadamakaide uuendamiseks, 8% kalasadama teedeks ning 6% lossimise ja ladustamise seadmetele.

Alameede 3.11.4 – Sisevete kalanduse investeringutoetus

Kokku esitati 11 taotlust, millest kiideti heaks 7 projekti toetussummas 1,3 mln kr. Tegevuste lõikes toetati enim laevade ostmist – 5,2 mln kr ulatuses. Kokku kiideti 2005. a projekte heaks 5,3 mln kr ulatuses (arvestades 2004. a taotlusvoor). Meetmele teostati makseid 764 646 kr ulatuses ning 7 projekti said lõplikult välja makstud.

3.2. Osalemine ELi otsustusprotsessis

Põllumajandusministeeriumi ametnikud osalesid 2005. a erinevate komiteede ja töögruppide koosolekutel, millest on esitatud ülevaade alljärgnevalt:

Otsetoetuste korralduskomitee istungeid toimus 2005. a 14. läbivalt arutati esilekerkivaid detaileid parandusi komisjoni määruste (EÜ) nr 795/2004 ja nr 796/2004 juurde. Üheks oluliseks muudatuseks oli põllu mõiste täpsustamine, mis ka Eesti jaoks toetusetaotluste menetlemisel tähendab teatud muudatusi: *põld – ühtne maatükk, millel üks põllumajandustootja kasvatab ühtset põllukultuurirühma.*

Ebasoodsate ilmastikutingimuste majandusliku mõju leevendamiseks hääletas korralduskomitee enamasti ühehäälselt 2005. a toetusskeemide nõuete rakendamiseks teatud erisused.

Anti võimalus 50% ettemaksete tegemiseks alates 17. oktoobrist Poolas, Lätis ja Leedus. Poolas oli kevadel erakordselt tugev külm ja juunis põud, mis tekitasid suuri saagikadusid ning Lätis ja Leedus olid kevadel üleujutused. Praktilistest rakendusprobleemidest tõsisemana käsitleti eelarveliste piirangute jälgimist osaliselt tootmisega seotud toetusmaksete puhul, vajalike piirmäärade arvestuse meetodikat, modulatsioonist tulenevaid mahaarvamisi ja liikmesriikidele tehtavaid tagasimakseid. Modulatsiooni raames vähendatakse põllumajandustootjale makstavaid otsemakseid. Vabanev finantsressurss suunatakse EAGGF tagatisefondi maaelu arengu meetmete (1257/1999) finantseerimiseks.

3. PÕLLUMAJANDUSPOLIITIKA

2005. a rakendus modulatsioon: 3% EL–15 jaoks, iga liikmesriik sai vähemalt 80% ulatuses oma territooriumi modulatsioonist. See jagati liikmesriikide vahel maaelu meetmete kasuks, kusjuures vahendite jaotamise aluseks oli 3 tegurit: vastava riigi põllumajandusmaa pind, põllumajanduslik hõive ja sisemajanduse koguprodukt elaniku kohta ostujõu pariteedi kaudu arvestatuna.

Aasta lõpus saatis Euroopa Komisjon välja nõuetele vastavuse rakendamise küsimustiku, millele liikmesriigid kohustusid vastama 15. det. Toimus ka hääletus Prantsuse ja Portugali poolt esitatud traditsioonilise äärealade (Aegea saared ja POSEI) programmi osas, mis ühehäälselt heaks kiideti.

Teravilja korralduskomitee koosolekud toimuvad igal nädalal. Kuna 2004. a saadi paljudes liikmesriikides suhteliselt hea teraviljasaak, siis tekitas see ka mitmeid probleeme: sekkumisvarudesse müüdi rekordkogused teravilja. 3. aprilliks 2005 oli sekkumispakkumisi kogu ELis tehtud 11 mln t teravilja müügiks. Sellest tulenevalt tekkisid mitmetes piirkondades probleemid ladustamisega (pindade nappus). Mitmed liikmesriigid soovisid täiendavate eksporditoetuste avamist, mida komisjon ka tegi. Vastavad meetmed aga kiiret lahendust olukorrale ei toonud, sest komisjon hoidis eksporditoetuste taset madalal. Piirkondades, kus oli suur ülepakkumine, langesid ka siseturu hinnad. Maailmaturu mõjudest avaldas negatiivset mõju dollari madal kurss, mis takistas ELi ekspordi.

2005. a seisuga on ELis interventsiooni kokku ostetud 15,5 mln t teravilja, millest suurema osa moodustab harilik nisu (8,9 mln t). Kokku moodustasid teraviljavarud 2005. a lõpuks

328,6 mln t, sellest ära kasutatakse 246,7 mln t ja üle jääb seega ELis 81,9 mln t teravilja.

Ekspertgrupis käsitleti juba eelmisel aastal alustatud sekkumiskokkuostu määruse (EÜ) 824/2000 muutmise eelnõu, millega lisanduvad täiendavad toiduohutuse nõuded, eelkõige piirmäärad mükotoksiinidele, sh fusarium toksiinidele. Muudatused võeti vastu 6. juulil määrusega (EÜ) nr 1068/2005. Arutati fusarium toksiini sisalduse määramist 2005/2006 teraviljast (varem koristatud teravilja see muudatus ei puuduta).

Aprillikuu istungil käsitleti probleeme USA geneetilisel muundatud (GMO) maisi ja riisiga. GMOga kaasneda võivate riskide ärahoidmiseks on vaja tõendeid imporditava maisi ja riisi geneetilise puhtuse kohta.

Juunikuus toimus ekspertgrupis pikem arutelu 2005/2006 majandusaasta prognoosi ja bilansi osas. Komisjon ei näinud probleemi väikeses ületootmises (maailmaturu hinnad võimaldavad ekspordida madalate toetusmääradega või sootuks ilma toetuseta). Paljude liikmesriikide poolt soovitud erinevaid eksporditoetusi ei pidanud komisjon realistlikuks, kuna need on vastuolus ühisturu põhimõtetega. Päevakorraliselt tutvustati kuivisööda tootmistoetuste fikseerimist käsitlevat eelnõu ja selle aluseks olevat tootmise statistikat ning otsustati, et kuivisööda komitee hakkab toimuma teraviljakomitee raames.

Paljud riigid olid vastu määrusele (EÜ) nr 1573/2005, millega avati pakkumismenetlus Saksamaa sekkumisrukkile, mida saab müüa vaid bioetanolli valmistamiseks, kuna see looks eelise rukist kasutavatele biotehastele, kes saavad odavam

3. PÖLLUMAJANDUSPOLIITIKA

hinnaga toorainet kui teised. Ohuna võis märkida, et antud pakkumismenetluse lõppedes võivad need biotehased hakata nõudma kas uut menetlust, tootmistoetusi vms. Komisjon oma ettepanekust ei taganenud, kuid mitmed liikmesriigid ei toetanud meedet, väites, et see moonutab turgu ja loob ohu ebaefektiivse biokütusetööstuse tekkeks. Komisjoni sõnul olevat tegu aga pilootprojektiga ning selliselt realiseeritav rakis olevat seisnud ladudes aastaid (kokku ostetud enne ÜPP reformi, millega rukki sekkumiskokkuost kaotati) ja selle väärtus olevat väike, hoiustamiskulud aga suured.

Augustikuu teraviljakomitee turuülevaates selgus, et pehmenisu saagi kvaliteeti halvendas mitmes piirkonnas sadanud vihm. Teraviljaturgu mõjutas negatiivselt ka Orkaan Katrina.

Arutleti nn „Hispaania paketti” – erinevate riikide sekkumisladudest erinevate teraviljade müük Hispaaniale. Liberaalsemad riigid ei toetanud selliste kunstlike meetmete rakendamist ja avaldasid arvamust, et teravilja puudujäägi korral tekib sinna turusituatsiooni mõjul pakkumine. Mitmed riigid olid seisukohal, et tagatise määr (80 eur/t) on liiga kõrge võrreldes muude analoogsete meetmetega.

Pikem arutelu toimus ekspertgrupis mükotoksiinide kontrolli teemal. Komisjon (DG SANCO) on ette valmistanud määruse eelnõu, millega sätestatakse proovivõtu- ja analüüsimetod mükotoksiinide sisalduse ametlikuks kontrollimiseks toiduainetes, mis on kavandatud jõustada 1. juulil 2006. Praegu on antud valdkond reguleeritud mitme direktiiviga. Aflatoksiinide osas pole ELis probleeme olnud, st üldiselt ükski analüüs pole

positiivne olnud ja seega ei pea seda eriti kontrollima. Ohra-toksiinid võivad olla probleemiks, kuid tõenäosus on väike. Kõige olulisem on *fusarium* toksiinide kompleks ja kaadmium.

Aasta lõpus anti ülevaade WTO artikkel XXIV.6 kohastest läbirääkimistest. Teemaks oli tariifikvootide konsolideerimine (uute liikmesriikide). Uutes liikmesriikides on kokku 257 erinevat tariifikvooti. Ühendus peab vastavad kohustused kolmandate riikide suhtes säilitama. Komisjon lähtub samast metoodikast kui eelmise laienemise korral (1995). Üritatakse vähendada tariifikvooti niipalju kui võimalik, arvestades tegelikult toimunud importi. Esimese rühma teraviljade osas tuleb suurendada vaid hariliku nisu tariifikvooti 7 640 t ja odra tariifikvooti 6 215 t. Suureneb ka söödakomponentide tariifikvoot 5 500 t. Uute liikmesriikide arvelt lisandub 242 074,1 t tariifikvooti. Pikem arutelu toimus tariifikvootide määruste harmoneerimise teemadel.

Tutvustati riisi impordimääruse muudatust. Kuna Taiga sõlmiti uus kokkuleppe, oli vaja ka muuta määrust (EÜ) nr 327/1998, et kehtestada uued tariifikvoodid ja samas tehti ka mõned muud tehnilised kohandused.

Arutati komisjoni määruse (EÜ) nr 638/2003 muutmist, millega jaanuarikuu pakkumiste aeg viidi üle veebruarile, kuna jaanuaris pole veel ACP (*Caribbean and Pacific States*) riikides vajalikku infot (saagikoristus üldjuhul märtsis).

Tutvustati vähekindlustatutele sekkumisvarudest toiduabi ja gamise programmi 2006. a.

3. PÕLLUMAJANDUSPOLIITIKA

Värske ja töödeldud puu- ja köögivilja korralduskomitee istungitel arutati nõukogu poolt antud ülesannete täitmisega seotud küsimusi. Peamised käsitletavat teemad olid alljärgnevad:

1. eksporditoetuste määrade ja koguste kinnitamine (turustusaasta on jagatud 6 perioodiks ning iga perioodi kohta kinnitatakse eraldi toetuse määrad ja kogused);
2. lisatollimaksude käivituslävede muutmine (vastavalt GATT kokkuleppele);
3. tariifikvootide avamine (kvootidega kaitstakse ELi tootjaid ja tagatakse tarbijate piisav varustus toodetega);
4. värske toodete kvaliteedistandardite täiendamine ja muutmine (ELi standardeid viiakse kooskõlla teiste rahvusvaheliste standarditega).

Lisaks eeltoodule anti ülevaateid turusituatsiooni kohta Euroopas ja mujal. Erinevate presentatsioonidega, mis aitavad komitee liikmetel otsuseid teha, esinesid tootjate ühendused, teadusasutused ja komisjoni esindajad.

Looduslike kiudude korralduskomitee istungitel võeti vastu lina- ja kanepituru rakendusmääruse (EÜ) nr 245/2001 muudatused, mis aga ei too endaga kaasa põllumajandusministri 17. mai 2004. a määruse nr 93 „Kanepi impordilitsentsi taotlemise ja menetlemise täpsem kord“ muutmise vajadust. Piisab, kui PRIA kehtestab impordilitsentside elektroonse taotlemise reeglid. Samuti ei tulene kehtestatud muudatustest määruses (EÜ) nr 245/2001 vajadust muuta põllumajandusministri määruse „Kiu tootmiseks kasvatatavate lina- ja kanepivarte tööt-

lemistoetuse taotlemise ja taotluse menetlemise kord ning menetlemise käigus väljastatavate dokumentide ja toetuse maksimise aluseks olevate dokumentide vormid“ menetletavat eelnõu.

Põllukultuuride seemne töögrupi istungil arutati uue nõukogu konsolideeritud seemneturu põhimääruse eelnõud. Eelnõu ei kehtesta uusi nõudeid sektorile ega muuda kehtivat turukorraldust. Vana põhimäärus (EMÜ) 2358/1971 on kehtinud juba 34 aastat. Eelnõu põhieesmärk on konsolideerida seemneturгу korraldavat õigust, lihtsustades ühenduse õigusest arusaamist. Komisjon andis esitatud küsimustele ammendavad vastused.

Piima- ja piimatoodete korralduskomitee istungitel on peamiseks turuskeemide rakendamisest tulenevate jooksvate küsimuste lahendamine. Aasta jooksul püsis turusituatsioon suhteliselt stabiilsena. Sellest tulenevalt alandati aasta jooksul mõnevõrra toetuste määrasid. I kv jäid toetusmäärad stabiilseteks, alates aprilli pakkumisvoorudest ootas Komisjon aga senistest kinnitatud määradest madalamaid pakkumisi, sest lähitaval ÜPP reformist pidid 1. juulil toimuvate sekkumishindade langusega sama trendi järgima ka toetused. Nii langesidki II kv või kasutustoetuste kui ka piimatoodete eksporditoetuste määrad. Piisava sise- ja välisturu nõudluse taustal langetati juulis või ja lõssipulbri fikseeritud eksporditoetuse ning mitteturundusorganisatsioonide poolt ostetavale võile antava toetuse määrasid, septembris nn pagarivõi skeemi ja kontsentreeritud või otsetarbimise toetuse määrasid. Pagarivõi skeemi osas jäid toetusmäärad IV kv muutmata, veidi alanesid sel perioodil nii pakkumismenetlusega kui ka fikseeritud eksporditoetuste määrad.

3. PÕLLUMAJANDUSPOLIITIKA

Jaanuaris kiideti heaks Komisjonile sekkumisladude laoiseisu ja kokkuostu, või ja lõssipulbriskeemide, piimatoodete hindade ning ekspordi ja impordi kohta info esitamise uus määrus, mis jõustus 1. juulil ning millega asendati senine määrus (EÜ) nr 1498/1999. Veebruari lõpus kinnitati Eestile piimakvoodi tarnekvoodiks 554 656,506 t ja otseturustuskvoodiks 69 826,494 t. I kv jooksul kiideti heaks 2005. a eraladustamist puudutavad määrused või, koore ning juustude osas, vähendamaks nii toetusmäärasid kui ladustamiskulusid. Aprillis võeti vastu kaks juustude eraladustamist käsitlevat määrust. Juulis kinnitati määrus, mille alusel reguleeritakse juustude ekspordit USAsse GATT sooduskvootide raames. III kv täiendati ka eksporditoetuste põhimäärust 174/1999/EMÜ.

Alates 15. dets 2005. a kohaldatakse uut või kasutustoetuste konsolideerimise määrust (EÜ) nr 1898/2005, millega tunnistatakse ühtlasi kehtetuks varasemad määrused (EMÜ) nr 2191/1981, nr 1609/1988, nr 429/1990, nr 2571/1997, nr 3143/1985 ja nr 3378/1991. Oktoobris otsustati muuta määrust (EÜ) nr 800/1999, mis võimaldab tagantjärele eksporditoetuste väljamaksmist operaatorite osas, kes kasutasid artiklis 37 kehtestatud lihtsustatud protseduuri ajaperioodil 1.–16. juuni 2005.

Sealiha korralduskomitee. 2005. a kujunes enamuse liikmesriikide jaoks positiivseks, kuna oli nõudlus sealiha järele ja seetõttu püsisid kokkuostuhinnad stabiilsetena. Seetõttu ei tekkinud Komisjonil vajadust rakendada turukorralduslikke meetmeid nagu eraladustamine ja kõrgemad eksporditoetused.

EL 25 liikmesriigi keskmine searümba E klassi hind jaan 2005 oli 1,37 eur/kg (21,44 kr/kg). Suve- ehk grillimisperioodil sealihanõudlus ning kokkuostuhinnad tõusid, juulis-augustis ca 1,45 eur/kg (22,69 kr/kg). Novembris saavutas tootjatele makstav hind jaanuarikuu taseme: 1,36 eur/kg (21,28 kr/kg). Kõige kõrgem 20 kg eluspõrsa tootjahind oli Soomes 50–51 eur (ca 800 kr), ELis keskmine põrsahind oli 38–45 eur, Eestis 31–33 eur (ca 500 kr).

Igal komitee istungil oli arutlusel või hääletamisel mõne liikmesriigi tailiha mõõtmismeetodi kaasajastamise või uute mõõtmismeetodite tunnustamine. Veebruarikuu istungil võeti ühel häälel vastu Eesti kohta käiva otsuse eelnõu, millega tunnustatakse Eestis kasutatavad searümpade tailiha mõõtmismeetodid seadmetega UltraFom 300 ja Intrascope (Komisjoni otsus, 12/IV/2005, searümpade liigitusmeetodite lubamise kohta Eestis).

2005. a viimasel sealihaturu korralduskomitee istungil, mis toimus 7. dets, vähendati eksporditoetuste määrasid 5% (viimati fikseeriti septembris). Põhjusteks tõi Euroopa Komisjon asjaolu, et dollari kurss euro suhtes on paranenud 3%, st toodangu eest saadakse suuremat sissetulekut. Samuti on prognoositud searümpade hindade suhtelist stabiilsust. Osad liikmesriigid polnud toetuste vähendamisega nõus põhjusel, et WTO läbikäimised pole veel lõppenud ja konkureerimine teiste riikidega pole kerge.

Suurimad eksporditjad ELis on Taani, Saksamaa, Prantsusmaa, Holland, rohkem oli eksporditaja hakanud Poola. Suurimad sealiha importijad on Saksamaa, UK ja Itaalia. Esmakordselt

3. PÕLLUMAJANDUSPOLIITIKA

rahuldati Eestis sealihaga ekspordilitsentsi ning eksporditoetuse taotlus, seda ühel korral nii augustis kui ka järgnevatel kuudel.

Aasta jooksul tekitas probleeme Aasia ja ELi lähiriikides (Bulgaaria, Türgi jm) tekkinud linnugripi puhangud ning seetõttu võib 2006. a prognoosida sealihaga tarbimise ja ekspordi suurenemist.

Sealihaturu stabiilsuse säilitamise mõttes on Komisjon kutsunud liikmesriike mitte üle tootma.

Veise- ja vasikaliha korralduskomitee iga-aastaste ülesannete hulka kuulub järgmiseks kaubandusaastaks kehtestata- vate impordi tariifikvootide määruste eelnõude kinnitamine. Töötlemiseks mõeldud külmutatud veiselihaga impordi tariifikvoodi impordioiguste jagamine toimub 2005. a ühes etapis varasema 2-etapilise jaotamise asemel. Külmutatud veiselihaga impordi tariifikvoot oli jätkuvalt üheks problemaatiliseks. Kvoodist põhiosa said kasutada suured kauplused, sest õigusi saab taotleda vastavalt eelmise aasta jooksul imporditud veiselihaga kogustele. Seega riigid, kus ajalooliselt on veiselihaga rohkem eksporditud kui imporditud ning riigid, kus on palju väikeseid ettevõtteid, ei ole kehtiva kvoodijagamise süsteemiga sugugi rahul. Nuumamiseks mõeldud noorveiste impordi tariifikvoodi puhul vähendati litsentsi tagatise summat 15 eur looma kohta. Kehtestati Šveitsist pärit üle ja alla 160 kg kaaluvate ning Bulgaariast ja Rumeeniast pärit elusveiste tariifikvootide rakendamise määrused. Vastu võeti Komisjoni määrused, mis puudutasid Rumeeniast ja Bulgaariast pärit veise- ja vasikaliha imporditariifikvootide, samuti 2006. a tariifikvootide rakendamise kord Horvaatiast, Bosnia ja Hertsegoviinast, endi-

sest Jugoslaavia Makedoonia Vabariigist ning Serbia ja Montenegrost pärit *baby-beef*-toodete impordiks. Aasta lõpus pidas Komisjon läbirääkimisi mitmete riikidega ning selle tulemusel suurendati tariifikvootide veise- ja lambaliha impordiks Uus-Meremaalt ning lambaliha impordiks Tšiilist.

Eksporditoetuse maksmise võimalusi kärbiti aasta jooksul oluliselt. Maikuus vähendati veiselihaga toetuse määrasid 20% võrra põhjustel, et ELi siseturul valitseb veiselihaga defitsiit ning eksporditoetuse määrasid ei olnud alandatud juba 2000. a, veiselihaga siseturu hinnad olid viimaste aastate kõrgeimad. Juulis jäeti eksporditoetusega kaetud toodete loetelust välja mõningad tooted ja sihtkohad, kuhu viimase 5 aasta jooksul on veiselihaga eksport olnud äärmiselt väike või hoopis puudunud. Septembris vähendati eksporditoetuse aluste toodete arvu selliste osas, mille eksporti ei ole senine toetus viimase viie aasta jooksul oluliselt parandanud ehk millest saavad reeglina kasu vaid üksikud ettevõtted. Detsembris alandati eksporditoetuse määrasid keskmiselt 10% võrra, kusjuures samaaegselt viidi kõigi toodete osas määrade arvutamine ühtsetele alustele ning kuus teises pooluses kõrvaldati toetatavate toodete nimistust tapmiseks mõeldud veised.

2005. a oli istungitel päevakorras veiselihaga sekkumiskokkuvõtte rakenduseeskirjade muutmine. Kuigi sekkumiskokkuvõtte ei kavatsenud üldiselt enam rakendada, on määrused kehtivad ning korrektsuse huvides täiendati neid uute liikmesriikide kohta käivate andmetega. Komisjon tegi algust veiserümpade klassifitseerimist puudutavate määruste kodifitseerimise ehk aktualiseerimisega.

3. PÕLLUMAJANDUSPOLIITIKA

Lamba- ja kitseliha korralduskomitee. ÜPP eesmärgiks lamba- ja kitselihaturu korraldamisel on siseturu stabiliseerimine ja lamba- ning kitsekasvatajatele täisväärtusliku elukvaliteedi tagamine. Seda tehakse kahe meetme abil, milleks on utetootuse maksmine ja kolmandate riikidega kauplemise korraldamine. Kolmandate riikidega kauplemist reguleeritakse lamba- ja kitseliha impordi tariifikvootidega, mis tähendab, et teatud riikidest võib teatud koguse piires 0-maksumääraga importida eluslambaid ja -kitsi või nende liha põhimõttel „kes ees, see mees“. Euroopa Ühenduse tariifikvoodid 2006. a avati Komisjoni määrusega (EÜ) nr 2185/2005, mida arutati kahel 2005. a toimunud komitee istungil.

Munade ja linnuliha korralduskomitee arutab ja võtab vajalikke otsuseid vastu munade ja linnuliha turu küsimustes kord kuus toimuvatel istungitel. Nimetatud komitees käsitletakse ka mesinduse küsimusi. ELis käsitletakse linnukasvatussaadusi kui teraviljal põhinevaid tooteid.

Üheks käsitletavaks teemaks oli traditsiooniline turuülevaade. 2004. a kevadest väga madalal tasemel olnud kanamuna hind on alates 2005. a 19. nädalast tõusnud. 50. nädalal oli ELis kanamuna keskmine hind 1 563 kr/100kg, Eestis oli samal ajal 1 292 kr/100kg, mis on üks madalamatest kanamuna hindadest ELis.

Alates 2005. a algusest kuni augustikuuni tõusis ELis linnuliha keskmine hind ning juulikuus maksti 100 kg linnuliha eest 2 494 kr. Septembrikuust algas ELis linnulihahinna langus ning detsembris maksti 100 kg eest 2 134 kr. Üheks linnulihahinna

languse mõjutajaks võib pidada linnugripi jõudmist Euroopasse.

2005. a I kv alustati diskussiooniga kanamunastandardi muutmisest, eelnõuni siiski ei jõutud. Tõenäoliselt hakatakse kanamunastandardit muutma 2006. a I poolel, sest Austria eesistumisaja üheks prioriteediks on kanamunastandardi lihtsustamine. Komitee arutas ka munade ja linnuliha hindade võrreldavust liikmesriikide vahel, kuid määruse muudatuseni veel ei jõutud. Nõukogus võeti vastu linnukasvatusektori jaoks oluline määrus (EÜ) nr 1039/2005, millega muudeti kanamunade märgistamise korda. Määrus lubab liikmesriikidel nende soovi korral vabastada kuni 50 munakanaga väiketootjad kohustusest märgistada kohalikul avatul turul müüdavaid mune.

2005. a maikuuks tõsteti munasektori eksporditoetusi ja vähendati linnulihasektori eksporditoetusi ning juulis vähendati mõlema sektori eksporditoetuse määrasid. Septembrikuus toimunud komitees tõsteti munasektori eksporditoetusi. Oktoobrikuus vähendati nii munasektoris (tootekoodil 0407 0030 900 ning sihtkohal E10 vähenes 5 eur võrra 20-le eur/100 kg) kui ka linnulihasektoris (tootekoodil 0207 1290 9990 ning sihtkohal A24 vähenes 29-lt eurolt 24 euronni 100 kg kohta) eksporditoetusi, kuid mõlema sektori eksporditoetuse määrasid tõsteti novembris.

Detsembri istungil võeti vastu kanamuna- ja linnulihastandardi määruse muudatused, mis puudutavad toodangu märgistamist, kui on kehtestatud eriolukord. Näiteks kui linnugripi tõttu on keelatud lindude viibimine uitväljal, võib nimetatud

3. PÕLLUMAJANDUSPOLIITIKA

toodangut 12 nädala jooksul märgistada enne keeldu kasutatud pidamisviisi tähisega.

Mesinduse teema osas kinnitati kuue liikmesriigi mesindusprogrammi eelarve muudatust, kus programmi eelarve jäi tervikuna samaks, muudeti vaid erinevate meetmete vahelist rahade jaotamist.

FADN komitee istungitel (toimus aasta jooksul kolm) esitleti 2003. a standardtulemusi, anti ülevaade projektidest, mis on töös IT valdkonnas, et parandada andmete edastamist ja nende kaalumist ning otsitakse tehnilisi lahendusi, mis aitaks teha analüüse poliitiliste otsuste tegemise jaoks jne.

Eestis anti FADN süsteemi loomise ülesanne Agraarökonomika Instituudile, kes alustas tööd 1997. a. 1998. a koguti ja töödeldi andmeid 116 põllumajandusettevõtte kohta. Alates 2000. a on FADN süsteemi arendajaks Jäneda Õppe- ja Nõuandekeskus, kus on selle tööga hästi toime tulnud ja saadud tunnustatud ka Komisjoni poolt.

FADN komitee 2005. a istungitel kiideti heaks määruse (EÜ) nr 1859/1982 täienduse eelnõu, mis fikseeris 2006. a liikmesriikide majandusliku suuruse alampiiri, Eesti jaoks 2 ESU (Euroopa suurusühik) ning määruse (EÜ) nr 1915/1983 täienduse eelnõu, kus määrati FADN andmete Brüsselisse edastamise tähtsajad, kinnitati ühe aruande eest makstav standardtasu 145 eur 2006. majandusaasta andmete eest, 2005. aruandeaastaks oli kinnitatud tasuks 142 eur.

Esitleti FADNi standardtulemusi 2003. aruandeaasta osas. Kõige väiksem põllumajandusettevõtte keskmine majanduslik suurus oli 2003. a Kreekas –9,37 ESU ja kõige suurem Hollandis – 137,66 ESU. Kõige rohkem loodi netolisandväärtust töajouühiku kohta Hollandis – 41 166 eur ja kõige vähem Portugalis – 5 825 eur.

13. detsembriks 2005 oli 2004. aruandeaasta andmed esitanud 5 liikmesriiki (sh Eesti). Ühes liikmesriigis on andmete kogumisel ja edastamisel ilmnenud suured vajakajäämised ja nad ei ole seda tööd veel alustanudki. Tähtaeg on vanadel liikmesriikidel 31. jaanuar 2006 ja uutel liikmesriikidel 30. juuni 2006.

Põllumajandusstatistika alaline komitee peab koos käima vähemalt üks kord aastas. Komitees osalevad igast riigist üldjuhul nii statistika kui põllumajandusministeeriumi esindaja, Saksamaal veel lisaks esindaja *Bundesrat*'i poolt. 2005. a toimus kolm istungit, kus põhitähelepanu oli suunatud uue põllumajandusstatistika, mis võtab arvesse ÜPP reformi, lühema ja pikema perspektiivi tegevustele.

ELi tulevast põllumajandusstatistika süsteemi käsitleti detailselt lähtudes kahest aspektist: lühemaajalised ja pikemaajalised tegevused. Komisjon tegi ettepaneku lõpetada koheselt väljundite absoluuthindade kogumine, peab jätkuma sisendite absoluuthindade kogumine senisest parema kvaliteediga, samuti ka hinnaindeksite kogumine ning tuleb hakata koguma maa ja -rendi hindu.

3. PÕLLUMAJANDUSPOLIITIKA

Liikmesriigid avaldasid arvamust, et põllumajandustoodangu absoluuthindade kogumine on ikkagi rahvuslikul tasandil vajalik ning tuletati meelde, et kuigi EUROSTAT loobub nende hindade kogumisest, siis FAOLE on neid ikkagi vaja esitada ja seega oleks rahvusvahelistel statistikaorganisatsioonidel vaja omavahel koostööd teha.

2007. a on plaanis ELis läbi viia viljapuuaedade loendus. On hädavajalik teada, kui palju meil mingeid sorte kasvatatakse, et määrata, milline protsent toodangust nõuetele ei vasta. See info on vajalik Komisjonile põhjenduste esitamiseks, et taotleda põhjapoolsetele riikidele erisust. Teema on ELis oluline: paari viimase aasta jooksul vaadatakse juba kolmandat korda õunastandardit üle ning eelnõude menetlemise käigus küsitakse liikmesriikidelt andmeid nende maal kasvatatavate sortide kohta.

Põllumajandusstatistika pikemaajalises plaanis on ette näha rahvuslikul tasandil hindade, struktuuriuuringu ja loomakasvatuse vaatluste sageduse vähendamine. Liikmesriigi tasandilt viiakse ELi tasandile enamuse taimekasvatustilansside tegemine ning alates 2010. a asendatakse põllumajandusloendused valimi vaatlustega. Komisjon rõhutas, et rohkem tuleb hakata kasutama administratiivandmeid ning selleks on vajalik luua nõuetele vastav põllumajanduslike majapidamiste register, mis kajastaks nii väikesi, keskmisi kui suuri majapidamisi. Uute vajadustena toodi välja maaelu arengu ja toiduohutuse ning põllumajanduskeskkonna alase statistika loomine.

Põllumajanduslike majapidamiste register peab tulevikus saama põllumajandusstatistika integreeritud süsteemi aluseks

ning olema seotud äriregistriga. Kuna põllumajanduslik majapidamine jaotatakse väga väikesteks, väikesteks, keskmisteks ja suurteks, siis kuigi praegu pole veel kriteeriume paigas, avaldasid liikmesriigid arvamust, et klassifitseerimisega tuleb raskusi ning registri moodustamise ja aktualiseerimisega samuti. Töö selles valdkonnas jätkub.

Suhkru turukorraldus. 2005. a oli ELi suhkruturu jaoks pöördeine, kuna novembris kiitis Ministrite Nõukogu heaks suhkruturu reformi algusega 1. juulist 2006. Uus turukorraldus on kehtestatud määrusega 318/2006. Reformi ettevalmistavates töögruppides oli Eesti jaoks tähtsaim ELi institutsionaalse suhkruhinna alandamine. Kompromissi tulemusena väheneb see 4 aasta jooksul 36%. Institutsionaalne hind ei ole otseselt seotud suhkru hinnaga tarbijale, kuid loob eeldused hulgi- ja jae-hinna alanemiseks. Reformi tulemusena kaob suhkru-sektorist sekkumiskokkuost, vähendatakse tootmist ja eksporti. ÜPP reformidele kohaselt kompenseeritakse suhkrupeeti kasvatavatele farmeritele sissetulekute kaotus.

Suhkru korralduskomitees oli 2005. a Eesti jaoks tähtsaimaks aruteluks uute riikide üleliigsete laovarude määramine. 26. mail 2005 kinnitati üleliigsed varud viiele riigile: Eesti, Läti, Malta, Küpros ja Slovakkia. Määruse 832/2005 kohaselt on Eesti üleliigseks suhkruvaruks 91 464 t. Eesti on vaidlustanud määruse Esimese Astme Kohtus, sest ei pea õigeks kodumajapidamiste valduses olnud suhkru (ehk ligi poole) käsitlemist üleliigse laovaruna.

Üheks komitee ülesandeks on kinnitada pakkumismenetluste teel suhkru eksporditoetused. 2005. a vähenesid toetused 15%

3. PÕLLUMAJANDUSPOLIITIKA

jõudes tasemeni 5,9 kr/kg. Põhjuseks oli eelkõige ülepakkumine ELi turul, mis tingis ka sekkumiskokkuostu avamise ja suhkru deklassifitseerimise.

2005. a avati üle paarikümne aasta taas suhkru sekkumiskokkust. Detsembri lõpuks oli suhkrut kokku ostetud üle 1,2 mln t. Eesti suhkrut mittetootva riigina sekkumiskokkuostu avama ei pea.

Septembris langetas komitee otsuse deklassifitseerida ligi 1,9 mln t suhkrut. Meede tähendas, et antud kogust ei lubata müüa ELi turul, vaid tootjaid kohustatakse ekspordima ilma ELi toetuseta.

Arutati samuti banaani, toortubaka, humala, oliiviõli, riisi turukorraldust. Eesti toetas eelnimetatud toodete kohta kaubanduslepete sõlmimist, mis parandasid ligipääsu turule ja alandasid hindasid tarbija jaoks.

Kaubandusmehhanismide korralduskomitee (*Trade Mechanisms management committee*) istungeid toimus 2004. a 10 ja 2005. a 8 korda. Komitee peamiseks tegevusvaldkonnaks on kaubanduse horisontaalsed küsimused: eksporditoetused, ekspordi- ja impordilitsentsid ning põllumajanduskaubandussüsteemi koordineerimine, mistõttu on seal kõikidest liikmesriikidest esindatud peale ministeeriumide ka makseagentuurid ja tolliametid.

2004. ja 2005. a olid arutluse all põhiliselt dokumentatsiooni puudutavad päevakajalised küsimused. Üks problemaatilisemaid on imporditõestusdokumentidega seonduv: juhul, kui

eksport on toimunud eksporditoetusega, peab eksportöör imporditõestusdokumendi teatud aja jooksul makseagentuurile esitama. Kuna osades sihtriikides nagu Venemaa ja ka mõnedes Lähis-Ida riikides (Liibanon, Iraak) võib administratiivsüsteemis esineda tõrkeid, arutati alternatiivseid variante, millega eksportöör impordi toimumise saaks ära tõestada (nt võib kasutada ka transpordi jm dokumente).

Teine läbiv teema oli tollikontrollide aastaraport. Vastavalt määrusele nr 2090/2002 peab toll igal aastal eksporditoetusega kaupade ekspordil läbi viima teatud arvu kontrollid (nii füüsilisi kui asenduskontrollid) ja vastav raport tuleb Komisjonile esitada. Liikmesriigiti erinevad nii protseduurireeglid kui ka IT-süsteemid. Liikmesriigid on kõik rõhutanud koostöö ja kogemuste vahetamise vajadust (eriti riskianalüüsi ja protseduuride osas).

2005. a sügisel alustati uue eelnõuga, mille eesmärk on ühtlustada ja lihtsustada põllumajandustoodete impordikvoodi süsteemi. Uus määrus oleks horisontaalne ja kataks kõiki tooteid, v.a banaanid, millel on erirežiim ja ACP riikide suhkrukvoot, mis on sätestatud ACP lepinguga ning ei ole impordikvoot mitte traditsioonilises tähenduses, vaid Komisjoni poolne kohustus neilt suhkrut osta.

Horisontaalküsimusi käsitlev lisas 1 mittesisalduvate töödeldud põllumajandustoodete korralduskomitee (*management committee on horizontal questions concerning trade in processed agricultural products not listed in Annex I*) istungeid toimus 2004. a 9 ja 2005. a 6 korda.

3. PÕLLUMAJANDUSPOLIITIKA

Selles komitees käsitletakse tooteid, mis ei kuulu asutamislepingu lisasse 1 (nn *Non-Annex I* tooted). Vaatamata sellele, et tegemist on põllumajandustoodetega, kuulub see komitee Ettevõtluse (*DG Enterprise*), mitte Põllumajanduse (*DG Agri*) peadirektoraadi alla. Komitee on Põllumajandusdirektoraadiga siiski seotud, kuna töödeldud toodete eksporditoetuse määr sõltub neis sisalduvate baaspõllumajandustoodete toetusmäärast, samuti viib eelnõude hääletused läbi *DG Agri* esindaja.

Iga aasta lõpus avatakse järgneva aasta tariifkvoovid teatud toodetele vastavalt kahepoolsetele lepingutele Norra, Islandi, Türgi jm kolmandate riikidega. Samuti hääletatakse siin komitees töödeldud toodete vabakaubanduslepinguid (viimati Bulgaariaga 2004. a).

2005. a juulis jõustus uus Komisjoni määrus (EÜ) nr 1043/2005, mis katab kogu töödeldud toodete eksporditoetuste süsteemi ning asendab eelnevalt kehtinud nõukogu määrust (EMÜ) nr 3035/80 ja Komisjoni määrusi (EMÜ) nr 3615/92, (EÜ) nr 3223/93 ja (EÜ) nr 1520/2000.

Põllumajandustoodete ühise promotsiooni korralduskomitee (*joint management committee on promotion of agricultural products*) istungeid toimus 2004. a 10 korral ning 2005. a samuti 10 korral. Euroopa Ühenduse toetust põllumajandustoodete teavitamis- ja müügiesitamismeetmetele vastavalt kolmandate riikide ja Ühenduse siseturul reguleerivad Euroopa Nõukogu määrused 2702/1999/EÜ ja 2826/2000/EÜ. Eesmärgiks on toetada riiklike ja eraalgatusi põllumajandustoodete teavitamisel ja promotsioonil läbi 1-3 aastat kestvate

programmide, mis on suunatud toodete kvaliteedile, ohutusele, märgistusele ning keskkonnasäästlikele tootmise meetoditele. Siseturul on programmide rõhk Euroopa toidukauba kvaliteedi ja märgistussüsteemide tutvustamisel, kolmandate riikide turgudel aitavad sellised programmid ekspordisubsiidiumide vähendamise ning kaubanduse liberaliseerumise tingimustes Euroopa toodete konkurentsiolukorda säilitada ja parandada.

Euroopa Ühenduse promotsioonipoliitika on horisontaalse iseloomuga, kattes erinevaid baaspõllumajandustoodete sektoreid. Programmid peavad koosnema mitmest erinevast tegevusest – valida on reklaami, suhtekorralduse, messidel ja näitustel osalemise, Euroopa Ühenduse märgistusreegleid puudutavate teavituskampaaniate või teavitamis- ja promotsioonimeetmete mõju uuringute (kolmandate riikide turgude puhul ka kõrgetasemeliste kaubandusvisiitide ja uute turgude uuringute) vahel. Programmid on suunatud tootekategoriale üldiselt. Oluline on seejuures „Euroopa dimensioon“, mis tähendab, et programmid ei tohi sisaldada otsest viidet toodete päritolumaale ega konkreetsetele tootemarkidele või firmadele.

2004. a võeti vastu 2 otsust programmide rahastamiseks Euroopa turul ja 2 otsust kolmandate riikide turgudel. 2005. a oli otsuseid vastavalt 2 ja 2. Jooksvalt käsitleti programmide kulgu ning sellega seotud probleeme. Komisjon teavitas komiteed jooksvalt oma 100% ühenduse rahadest finantseeritavatest reklaamikampaaniatest, mille eesmärk on tutvustada ühenduse kvaliteedimärke kolmandates riikides. 2004. a sõlmiti 3 lepingut tegevusteks USA, Kanada ja Aasia turul. Kampaania

3. PÕLLUMAJANDUSPOLIITIKA

njad hõlmasid peale reklaammaterjalide messidel osalemist, konverentse ja muid meediasündmusi.

Meetmete rakendamise lihtsustamiseks viis Komisjon läbi riskihindamise analüüsi ning selle tulemusena võeti kasutusele ühtne taotlusvorm (muutus kohustuslikuks läbi rakendusmääruste 94/2002/EÜ ja 2879/2000/EÜ muudatuste 2004. a teisel poolel) ning lihtsustati aruandlussüsteemi. Samuti ajakohastati meetmete aluseks olevat mudellepingu vormi. Rakendusmäärused võeti vastu vastavalt siseturumeetmete puhul 15. okt (Komisjoni määrus 1803/2004/EÜ) ning kolmandate riikide turgude meetmete puhul 18. oktoobril (Komisjoni määrus 1806/2004/EÜ).

2004. a esitas Komisjon Nõukogule raporti vastavalt Nõukogu määrustes 2702/1999/EÜ ja 2826/2000/EÜ sätestatule. See sisaldas ettepanekuid nimetatud määruste muutmiseks. 2004. a käsitleti Nõukogu töögruppides mõlemaid dokumente.

Alates meetmete käivitamisest kuni 2003. a lõpuni oli Komisjon heaks kiitnud 125 programmi (94 siseturul ja 31 kolmandates riikides), samas polnud ühelgi aastal ära kasutatud kõiki eelarves meetmetele ette nähtud vahenditest. Komisjon soovis panna suuremat rõhku kolmandatele riikidele ning samuti viia sisse mitmeid administratiivse iseloomuga muudatusi.

Nõukogu töögruppides toetas Eesti enamikku parandustest, kuid oli vastu Komisjoni ettepanekule kehtestada alam- ja ülempiirid programmide maksumusele. Eelistati objektiivse-

maid kriteeriume, mis arvestaksid ka väikeriikide huve. Piiride kehtestamise võimalus jäeti arutelude käigus Komisjonile küll alles, kui reaalsed piirid otsustab korralduskomitee, kus iga liikmesriik saab oma huve kaitsta.

Nõukogu määruste 2826/2000/EÜ ja 2702/1999/EÜ muudatused võeti vastu 22. nov Nõukogu määrusena 2060/2004/EÜ ning sellega muudeti finantseerimise määrasid liikmesriigi, professionaalse organisatsiooni ning ELi vahel, programmi rakendamise reegleid muudeti paindlikumaks, Komisjonile anti suuremad võimalused programmide elluviimiseks, korralduskomitee volitusi laiendati ning eelarve vahendite suurusjärg jäeti samaks (48,5 mln eur aastas). Lisaks joondati määrused omavahel ning viidi sisse tehnilised muudatused, mis lihtsustavad taotlemist ning aruandlust liikmesriikide jaoks. Eelnõu rakendamise tagajärjel muutus teavitus- ja müügiedendamisprogrammide rahastamine paindlikumaks ning liikmesriikidel on võimalik kehtestada sektoriorganisatsioonide panuse määr, arvestades EL Nõukogu määruse eelnõus kehtestatud miinimumi (20%).

2004. a septembris avas Komisjon põllumajandussaaduste ühise promotsiooni korralduskomitees aruteluks skeemikõlblike toodete nimekirja. Seni kuulusid sinna vaid teatud Asutamislepingu lisa 1 nimetatud põllumajandustooted, kuid kampaaniates aktsepteeriti ka osalist töödeldud toodete kajastamist. Vanade määruste kohaselt olid skeemikõlbulikumad siseturul: piim ja piimatooted, vein, värske puu- ja köögivil, puu- ja köögiviljatooted, oliivid ja oliiviõli, kiulina, lilled ja taimed,

3. PÕLLUMAJANDUSPOLIITIKA

veiseliha, munade märgistussüsteem; ning kolmandate riikide turgudel veise- ja sealiha, kvaliteetlinnuliha, juust ja jogurt, oliivid ja oliiviõli, veinid ja piiritusjoogid, värsked ja töödeldud puu- ja köögiviljad, teraviljast ja riisist tooted, kiulina.

Liikmesriikide ettepanekul lisati kolmandate riikide turule elus- taimed ja lilled, mahetooted ja ELi kvaliteedimärkidega tooted ning laiendati piimatoodete nimekirja. Vastav rakendusmääruse muudatus kolmandate riikide turule võeti vastu 17. jaanuaril 2005. a (Komisjoni määrus 67/2005/EÜ).

Siseturule sooviti lisada seemnetest valmistatud õlid (rapsiõli, päevalilleõli ja maisiõli) ja kaeratooted. Lihasektorid soovis Komisjon siseturumäärusest välja jätta, kuna BSE kriisist tulenev tarbijausaldus olevat taastunud.

Kõige problemaatiliseks osutus õliküsimus: peamised oliiviõli tootvad riigid olid vastu seemneõlide skeemikõlblikuks tunnistamisele, kuna see pakuks konkurentsi oliiviõlile. Eesti toetas seemneõlide ning eriti rapsiõli lisamist määrusesse ning oli vastu lihasektorite väljajätmisele.

Komisjon lisas seemneõlid siiski määrusesse, lugedes prioriteediks rapsiõli ning lihasektor jäeti sisse tingimusel, et tegemist on kvaliteediskeemiga kaetud lihaga. Lisati ka mesi ja mesindustooted. Rakendusmääruse muudatus siseturule võeti vastu 2005. a 14. märtsil (Komisjoni määrus 422/2005/EÜ). Lisaks võeti 2. märtsil vastu täiendavad muudatused programmide esitamise tähtaegade osas (Komisjoni määrus 359/2005/EÜ).

2005. a toimus komitees rakendusmääruste joondamine uue Nõukogu määrusega. Uued rakendusmäärused tunnistasid

vanad kehtetuks. Alates 2005. a reguleerivad skeemi siseturul Komisjoni määrus 1071/2005/EÜ 1. juulist ning kolmandate riikide turgudel Komisjoni määrus 1346/2005/EÜ 16. aug.

2005. a käivitused meetmed ka Eestis, kui esimesse taotlusvooru siseturu programmide osas laekus üks programm. Komisjoni otsust nimetatud programmi osas on oodata 2006. a 30. juuniks.

Euroopa ühenduse geograafiliste tähiste ja päritolunimetuste alase regulatiivkomitee (*regulatory committee on geographical indications and designations of origin*) istungeid toimus 2004. a 5 ja 2005. a 4 korda.

2004. a võeti vastu üleminekumäärus uutele liikmesriikidele, mis võimaldas üleminekukaitse juba olemasolevatele kaitstud geograafilistele tähistele ja päritolunimetustele. Kuna ühenduse süsteem on ülimuslik, siis pidid kõik olemasolevad tähised saama ümberregistreeritud vastavalt Nõukogu määruse 2081/1992/EMÜ tingimustele. Liitunud riigid võisid riiklikku ning bilateraalsetel ja multilateraalsetel lepingutel põhinevat kaitset säilitada kuni 31. oktoobrini 2004. Selleks ajaks pidid olema Komisjonile edastatud taotlused nimetuste registreerimiseks ühenduse tasandil. Olemasolev kaitse kehtib taotluse esitamisest kuni Komisjoni positiivse või negatiivse otsuseni. Eesti esitas tähtaegselt Komisjonile 2 nimetuse geograafilise tähisena registreerimise taotlused.

Vastavalt „*Prosciutto di Parma*” ja „*Grana Padano*” kohtulahenditele võeti komitees vastu Komisjoni määrus (383/2004/EÜ), millega täpsustati toote spetsifikaatides avalikustatava info

3. PÕLLUMAJANDUSPOLIITIKA

mahtu ja sisu. Taotlejatele muudeti kohustuslikuks spetsifikaadi kokkuvõtte esitamine kindlas vormis. Eesmärgiks oli skeemi läbipaistvuse suurendamine, kuna nimetatud kokkuvõtted avaldatakse Euroopa Ühenduse Teatajas (EÜT).

Jooksvalt anti 2004–2005 informatsiooni Codex Alimentariuse piima ja piimatoodete komitees arutlusel olevast juustustandardi küsimusest. Regulaatiivkomitee raames valmistati ette Komisjoni seisukohad „*Parmesan*” juustu standardi loomise ettepaneku osas. Komisjon on sellele vastu, kuna „*Parmigiano Reggiano*” on registreeritud päritolunimetus ning sellise juustu tootmine on võimalik ainult vastavas Itaalia piirkonnas. Mujal toodetud juustul ei tohi antud nime kasutada. Codex-i komitees standardi osas konsensust ei saavutatud ning arutelu lükkati edasi.

Lisaks kajastati komitees Komisjoni tähiste vastastikuse tunnustamise teemalisi kohtumisi Šveitsiga ja anti ülevaateid arengutest seoses Maailma Kaubandusorganisatsioonis arutlusel oleva intellektuaalse omandi küsimusega. USA ja Austraalia poolt 1999. a esitatud kaebuste osas langetas Maailma Kaubandusorganisatsiooni vaidluste lahendamise organ 20. aprillil 2005 otsuse, millega tunnistati määrus 2081/1992 EMÜ TRIPS lepinguga vastuolus olevaks. Määrus kehtestab kolmandatele riikidele nõuded, mille kohaselt registreerimisel ja kontrolliprotseduurides nähakse ette kolmandate riikide valitusasutuste kohustuslik osalus. Komisjon kohustus nimetatud määrust muutma 3. aprilliks 2006.

Seoses uute riikide liitumisega töötas komitee välja juhise nimetuste registreerimiseks, registreeringute muutmiseks ning tühistamiseks.

Geograafilisi tähiseid ja päritolunimetusid registreeriti 2004. a kokku 6 ning samuti võeti vastu määrus prantsuse ja saksa nimetuste kooseksisteerimise kohta. 2005. a kanti registrisse 4 nimetust ning vastu võeti 2 määrust vastavalt registreerimisest keeldumise ja spetsifikaadi muutmise kohta. Euroopa ühenduse traditsiooniliste eritunnuste alase regulaatiivkomitee (*regulatory committee on certificates of specific character*) istungeid toimus 2004. a 3 ja 2005. a 2 korda. Arutati jooksvaid registreerimise ning taotluste menetlemise seotud küsimusi.

Alates 2003. a on Eesti osalenud algselt vaatlejana 7 korral **veinikorralduskomitees** ning alates 2004. a juba täieõigusliku liikmena 16 komitees.

2003. a võeti vastu põllumajanduslikku päritolu etüülalkoholi raammäärus (EÜ) 670/2003, milles sätestatakse põllumajandusliku päritoluga etüülalkoholi turgu käsitlevad erimeetmed, rakendusmäärus (EÜ) 2336/2003, millega kehtestatakse teatavad üksikasjalikud eeskirjad Nõukogu määruse (EÜ) nr 670/2003 kohaldamiseks. Määruse kohaselt on liikmesriikidel kohustus Komisjonile kord kvartalis edastada etüülalkoholi turuinfot, mis puudutab tootmist, impordi, ekspordi, kasutamist ning varusid. Info põhjal koostab Komisjon kord aastas etüülalkoholi bilansi, mis avaldatakse EÜTs. Alates määruse rakendamisest on Eesti regulaarselt infot edastanud.

3. PÕLLUMAJANDUSPOLIITIKA

Korduvalt muudeti määrust (EÜ) nr 753/2002, millega sätestatakse teatavad Nõukogu määruse (EÜ) nr 1493/1999 rakenduseeskirjad veinisektori toodete kirjeldamise, nimetamise ja esitlemise ja kaitse osas, mis puudutab uusi nõudeid märgistamise osas ning lisade täiendamist. Olulisemad muudatused on seotud teatavat tüüpi pudelite kasutamise, traditsiooniliste nimetuste kaitse, geograafiliste tähistega, importveinidega. Alates 2005. a on lisandunud uus märgistamise nõue allergeenide (veini puhul sulfidide) märkimiseks etiketil.

2005. a alguses algatas Komisjon määruse (EÜ) 1623/2000, millega sätestatakse veinituru ühist korraldust käsitleva määruse (EÜ) 1493/1999 üksikasjalikud rakenduseeskirjad turumehhanismide osas muutmise eelnõu, millega korraldati ümber veinialkoholi müük. Olulisimaks muudatuseks on liikmesriikide poolt pakkumistel osalevate firmade, pakutud partiide ja hinna heakskiitmine ning minimaalse hinnapiiri kaotamine.

Sama aasta lõpus muudeti veinituru põhimäärust (EÜ) 1493/1999 veinituru ühise korralduse kohta, et lahendada vahepeal tekkinud pigem tehnilisi kui sisulisi kiireloomulisi küsimusi. Üheks olulisemaks sisuliseks muudatuseks oli Poola lisamine A viinamarjakasvatusevõõndisse ning sellega veinitootmisõiguse andmine Poolale. Sama määrusega on Taanil ja Rootsil lubatud edaspidi toota geograafilise tähistega lauaveine.

2005. a lõpus taotlesid mitu liikmesriiki nagu Prantsusmaa, Itaalia ja Ungari suurte varude tõttu kriisidestilleerimist. Kuna tegemist on väga kuluka meetmega, hääletas Eesti kõikide krii-

sidestilleerimiste puhul eelnõudele vastu, põhjendades otsust vajadusega olemasolevat korda muuta ning turu reguleerimiseks teisi meetodeid leida.

Piiritusjookide rakenduskomitees osales Eesti 2003. a vaatajana. 2004. a toimus 4 komitee ning 2005 toimus 1 komitee istung. Olulisimaks eelnõuks on uus piiritusjookide määrus, mille muutmise plaane Komisjon 24.11.04 piiritusjookide rakenduskomitees tutvustas. Kuna tegemist on Nõukogu määrusega, arutatakse eelnõud selleks kokkukutsutud töögrupis. Uue eelnõuga asendatakse vana piiritusjookide määrus (EMÜ) nr 1576/89, millega kehtestatakse piiritusjookide määratlemise, kirjeldamise ja esitlemise üldeskirjad. Uus eelnõu hõlmab endas ka määruse (EMÜ) nr 1576/89 täpsustavaid eeskirju, mis praegu on kehtestatud määrusega (EMÜ) nr 1014/90, millega kehtestatakse piiritusjookide määratlemise, kirjeldamise ja esitlemise üksikasjalikud eeskirjad.

Alates 2004. a algusest kuni 2006. a alguseni oli Nõukogus arutusel USA ja Euroopa Liidu vaheline veinileping. Lepingut arutatakse kahe faasina. Esimeses faasis, mis nüüdseks on lõppenud, jõuti kokkuleppele veinivalmistamisviiside, märgistamise ja geograafiliste tähistega kaitse küsimustes. Lepingu teine faas algab 2006. a juunis-juulis.

4. PÕLLUMAJANDUSE JA TOIDUAINETÖÖSTUSE MAJANDUSLIK OLUKORD

Kristel Maidre, Urve Valdmaa, Eha Niinepuu

4.1. Põllumajandussektori tulude areng 2005. a (EAA alusel)

2005. a esialgsete andmete kohaselt kujunes põllumajanduse majandusharu toodanguks (*output of the agricultural industry*) koos toetustega 7,9 mld kr, millest tootetoetused taime- ja loomakasvatusele moodustasid 4,4% (349 mln kr). Põllumajanduse majandusharu toodang võrreldes 2004. a alushindades suurenes, st koos toetustega 7,0% ja ilma toetusteta tootjahindades 8,1%. Põllumajandustoodang suurenes koguseliselt 5,4% ja tootjahinnad tõusid keskmiselt 2,5%. Eeltoodud majanduslike tulemuste **hinnang makromajanduslikul tasandil** on tehtud põllumajandusliku majandusarvestusega EAA (*Economic Accounts for Agriculture*) metoodika alusel vastavalt Komisjoni määrusele (EÜ) nr 138/2004. Esimene hinnang jooksva aasta tulemustele antakse novembris, teine järgnevas jaanuaris.

2005. a moodustas taimekasvatustoodang kogu põllumajanduse majandusharu toodangu väärtusest 37,5%, suurenedes võrreldes eelmise aastaga 2,3% võrra, ja loomakasvatustoodang 53,4%, mis võrreldes eelmise aastaga vähenes 1,5% võrra. Põllumajanduslikud teenustööd moodustasid kogu põllumajanduse majandusharu toodangust 1,8% ja lahutamatu mitte-põllumajanduslik kõrvaltootmine 7,3%.

Võrreldes 2004. a suurenes taimekasvatustoodang 14%, sh suurenes enim nende kultuuride (kartuli, puuviljade ja marjade) toodangu väärtus, mis 2004. a kannatasid ebasoodsate ilmastikutingimuste all. Kartulitoodangu väärtus suurenes 89,7%, tingituna kogutoodangu mahu (50,2%) kui ka tootja-

hindade (26,3%) suurenemisest. Puuviljade ja marjade väärtus suurenes 64,4%, mis on tingitud eelkõige toodangu mahu suurenemisest 74,7%, sest tootjahinnad langesid keskmiselt 5,9%. Taimekasvatustoodangust moodustasid kõige suurema osa teravili (36%), söödakultuurid (19,7%), kartul (16,6%) ning köögi- ja aedvili (13,1%). Võrreldes 2004. a on kartuli osatähtsus suurenenud 6,6% võrra.

Loomakasvatustoodang, kus arvesse võetakse nii tapetud loomade eluskaal kui ka elusmassi-iive ja loomakasvatussaaduste toodang, suurenes võrreldes 2004. a 4,1%. Kõige enam suurenes lammaste ja kitsede toodangu väärtus (28,1%), tulenevalt loomade arvu suurenemisest. Võrreldes 2004. a vähenes lindude ja munade toodangu väärtus. Loomakasvatustoodangust moodustasid kõige suurema osa toorpiim (57,3%), sead (20,6%) ja veised (9,3%).

Vahetarbimise väärtuseks 2005. a kujunes 4,526 mld kr, mis moodustab põllumajanduse majandusharu toodangust 57,1%. Võrreldes 2004. a suurenes vahetarbimine 5,1%, sh tarbitav kogus 3,3% ja hinnad 2,2%.

Tootjahindade arvestamiseks on kasutatud Statistikaameti põllumajandussaaduste tootjahinnaindeksit ja vahetarbimise arvestuses Statistikaameti põllumajandussaaduste tootmisvahendite ostuhinnaindeksit.

Bruto- ja netolisandväärtus suurenes 9%, tingituna eelkõige sisendite kasutamise efektiivsuse suurenemisest ja toodangu müügihindade suuremast tõusust võrreldes sisendite hindadega.

4. PÕLLUMAJANDUSE JA TOIDUAINETÖÖSTUSE MAJANDUSLIK OLUKORD

Tabel 1. Põllumajanduse majandusliku arvestuse näitajad aastatel 2000–2005 (mln kr)

	2000	2001	2002	2003	2004	2005*
Taimikasvatustoodang	2 413,8	2 328,0	2 524,7	2 646,6	2 607,6	2 972,4
sh toetused taimikasvatusele	124,8	112,3	112,6	117,1	206,1	160,8
Loomakasvatustoodang	2 934,3	3 694,1	3 418,1	3 405,3	4 066,3	4 232,4
sh toetused loomakasvatusele	115,0	114,8	116,6	146,4	189,3	188,3
Põllumajanduslikud teenustööd	102,0	92,7	106,5	139,8	138,1	141,9
Lahutamatu mittepõllumajanduslik kõrvaltootmine	517,4	605,8	631,5	559,5	593,1	578,9
Põllumajanduse majandusharu toodang alushinnas	5 967,6	6 720,6	6 680,8	6 751,1	7 405,1	7 925,6
Vahetarbimine	3 527,6	3 953,1	4 077,0	4 024,3	4 287,1	4 525,9
Brutolisandväärtes	2 440,0	2 767,4	2 603,8	2 726,8	3 118,0	3 399,7
Põhivara kulum	650,4	669,8	661,7	699,2	716,6	783,2
Netolisandväärtes	1 789,6	2 097,6	1 942,1	2 027,6	2 401,4	2 616,4
Muud toetused	108,1	88,2	189,8	124,3	822,0	1 116,2
Faktortulu	1 826,3	2 111,5	2 108,8	2 121,6	3 199,2	3 707,8

*esialgsed andmed, jaanuar 2006

Allikas: Põllumajandusministeerium, ESA

4. PÕLLUMAJANDUSE JA TOIDUAINETÖÖSTUSE MAJANDUSLIK OLUKORD

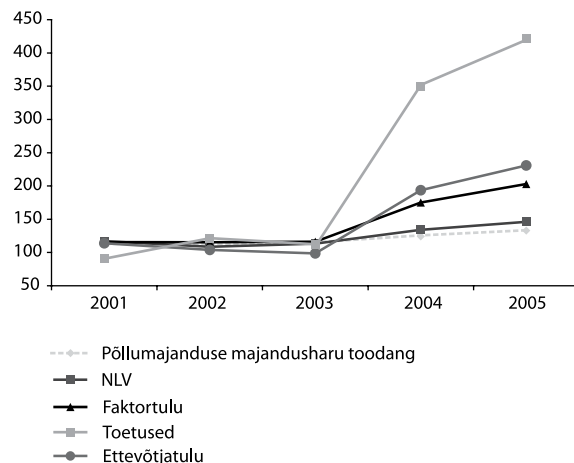
Tootetoetused (täiendavad otsetoetused põllukultuuride, ammlahmade, veiste ja uttede kasvatamiseks) vähenesid 2005. a 11,7%.

Muud toetused¹ (ebasoodsamate piirkondade, põllumajanduslik keskkonnatoetus, elatustalu kohanemise toetus, ühtne pindalatoetus, riiklikud toetused) 2005. a suurenesid võrreldes 2004. a (822 mln kr) 35,8% ehk 1 116,2 mln kr.

Faktortulu (netolisandväärtus koos muude toetuste ja ilma muude maksudeta), mis mõõdab hüvitust kõigi kasutatud tootmisteguritele (maa, töö, kapital), suurenes esialgsete andmete kohaselt võrreldes 2004. a 15,9%.

Joonisel 1 on näha, kuidas 2000–2005 on muutunud põllumajandustoodang, netolisandväärtus, faktortulu, toetused ja ettevõtjatulu. Kui 2004. a majandustulemusi mõjutasid kõige enam toetuste suurenemine ja müügihindade tõus (nt toorpiima kokkuostuhind tõusis 33,2%), mis tõi põllumajandustootjatele vahendeid oluliselt juurde, siis 2005. a arengud ei olnud enam nii kiired. Tulukusenäitajate tõusu aeglustasid sisendihindade (eelkõige kütuse ja elektrienergia) kiire tõus. Toetusvahendite suurenemine jätkus, kuid kasv ei olnud enam nii kiire kui 2004. a.

Joonis 1. Põllumajandustoodangu, netolisandväärtuse, faktortulu, toetuste ja ettevõtjatulu muutuse indeksid 2001–2005 (2000. a = 100)

¹ Toetused on arvestatud, kasutades tekkepõhist arvestusprintsipi vastavalt Komisjoni määrusele (EÜ) nr 138/2004

4.2. Põllumajandusettevõtete majandusliku jätkusuutlikkuse hinnang (FADN alusel)

Jäeneda Öppe- ja Nõuandekeskuse (JÕNK) poolt 2005. a välja antud kogumiku „Põllumajandustootjate majandusnäitajad 2004“ alusel oli põllumajandusettevõtte keskmine majanduslik suurus 2004. a 16,3 ESU². Kõige suuremad olid sea- ja linnukasvatusettevõtted (78,2 ESU). Keskmiselt oli põllumajandustootjal 117,3 ha põllumajanduslikku maad (sellest 62% renditud). Üle poole (52%) oli 2004. a söödakultuuride all, ca kolmandikul kasvatati teravilja. Tööjõudu kasutati keskmiselt 3,3 aastaühikut ettevõtte kohta (arvestuslikult 1 aastaühik 2 200 töötundi), millest 46% moodustas omanike tasustamata tööjõud. Kõige tööjõumahukamad olid sea- ja linnukasvatusettevõtted, kus töötas keskmiselt 11,5 töötajat.

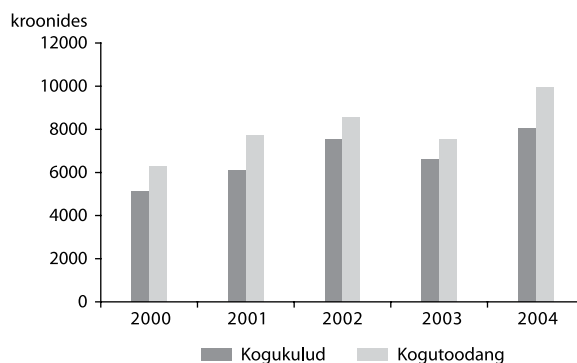
Toetusi saadi 2004. a keskmiselt 182 tuh kr ettevõtte kohta, mida on neli korda rohkem kui 2003. a. Kui 2003. a saadi põllumajandusmaa ha kohta 482 kr toetusi, siis 2004. a juba 1 551 kr.

Kogutoodangut (k.a toetused) saadi põllumajandusmaa ha kohta 2004. a 9 947 kr, võrreldes 2003. a on see näitaja 2 412 kr ehk 32% suurenenud. Kogukulud ha kohta on suurenenud: 2003. a olid kulud ha kohta 6 621 kr, 2004. a 8 041 kr, ehk 1 420 kr (21%) enam. Võrreldes kogutoodangut ja kogukulusid põllumajandusmaa ha kohta, ilmneb, et investeeringu-

teks ja tootmise arendamiseks jäi 2004. a 1 906 kr/ha, mida on kaks korda enam kui 2003. a.

Joonis 2.

Kogukulud ja kogutoodang põllumajandusmaa ha kohta 2000–2004

Brutolisandväärtus tööjõuühiku kohta 2004. a oli 146 124 kr, ehk 63 000 kr enam kui 2003. a. Toetuste osatähtsus brutolisandväärtuses 2004. a oli 37,7%, 2003. a vaid 18,0%. Keskmise netolisandväärtus tööjõuühiku kohta 2004. a oli 113 533 kr, mis on ca kaks korda enam kui 2003. a (58 870 kr).

Kõige edukamaks osutusid 2004. a taimekasvatuse tootmistüübi ettevõtted, kus oli üle 400 ha maad, seal toodeti netolisandväärtust tööjõuühiku kohta keskmiselt 225 109 kr.

² Ettevõtte majandusliku suuruse ühik 1 ESU = 1 200 eur. Ettevõtte standardkogutulu jagamisel 1200 eur saadakse majanduslik suurus ESU-des.

4. PÕLLUMAJANDUSE JA TOIDUAINETÖÖSTUSE MAJANDUSLIK OLUKORD

Eeltoodud analüüsid on koostatud põllumajandusliku raamatupidamise andmebaasi FADN (*Farm Accountancy Data Network*) ja metoodika alusel, mis loodi ELi liikmesriikide poolt 1965. a.

Eestis kogutakse 500-lt põllumajandustootjalt andmeid, mida kontrollitakse, analüüsitakse, koondatakse kogumikku ning esitatakse Euroopa Liitu. Seda tööd on edukalt teinud Jäneda Õppe- ja Nõuandekeskus (JÕNK) (mille uueks nimeks alates 1. jaan 2006. a on Maamajanduse Infokeskus).

FADN eesmärkidest lähtuvalt tuleb põllumajandusliku raamatupidamise andmebaasi kaasata ainult nn elukutselised ärilised ettevõtjad, kes põhilise osa oma sissetulekust saavad põllumajanduslikust tootmisest ning kus tootmise maht tagab põhitegevuse ja piisava sissetuleku vähemalt ühele töötajale.

Ettevõtte majanduslikku suurust iseloomustab standardkogutulu, mis on ettevõttes toodetud põllumajandustoodangu väärtuse ja selle tootmiseks tehtud muutuvkulutuste (erikulutuste) vahe. Eestis on kehtestatud majandusliku suuruse alampiiriks 2 ESU (Euroopa suurusühikut), vastavalt 37 550 kr. Selle alampiiri ületamiseks peaks ettevõttes olema vähemalt 20 ha teravilja või 5 lehma.

Selleks, et põllumajandustootjaid omavahel paremini võrrelda, on abiks võetud klassifitseerimine tootmistüübi järgi. Põllumajandusettevõtte tootmistüüp määratakse toodanguliigi osatähtsuse järgi ettevõtte summaarses standardkogutulus. Eestis kasutatakse üldtasemel seitset agregeeritud tootmistüüpi: tai-

mekasvatus, aiandus, püsikultuurid, piimatootmine, loomakasvatus, sea- ja linnukasvatus ning segatootmine.

Tootmistüübi järgi on ülekaalus taime- ja veisekasvatusega tegelevad tootjad ning nn segatüübilised ettevõtted. Peamiseks andmeallikaks on ettevõtte majandusaasta aruanne ja muud raamatupidamisdokumendid, mistõttu saab praegu analüüsida 2004. a andmeid. Põhimõtteline erinevus võrreldes raamatupidamisega on põhivara väärtuse ja sellelt kulumi arvestamise osas, kuna FADN süsteemis kajastatakse põhivara taastamismaksumuses ja kulum arvestatakse lineaarmetodil lähtudes põhivara kasutuseast.

4. PÕLLUMAJANDUSE JA TOIDUAINETÖÖSTUSE MAJANDUSLIK OLUKORD

4.3. Põllumajanduse tootjahinna ja ostuhinna indeksid

Põllumajandussaaduste tootjahinnaindeks iseloomustab Eestis toodetud põllumajandussaaduste müügihindade muutust. Vastava indeksi muutus oli 2005. a IV kv võrreldes 2004. a IV kv 0,5%, sealhulgas taimekasvatuses -2,5% ja loomakasvatuses 1%. Kõige enam tõusid 2005. a IV kv lillede ja istikute (18,4%), veised lihaks (14,6%) ning kartuli (12,3%) müügihinnad, värske puuvilja ja marjade (21,1%) ning värske köögivilja (15,6%) müügihinnad aga langesid. Vaadates 2005. a kvartalite indekseid, näeme, et suurim muutus on toimunud tehniliste kultuuride hinna osas, olles madalaim II kv ja kõrgeim IV kv, suhteliselt stabiilsena on püsinud piima hind.

Põllumajandussaaduste tootmisvahendite ostuhinnaindeksi muutus 2005. a IV kv (võrreldes eelmise aasta sama kv) oli 5,2%. Vastav indeks iseloomustab põllumajandusäriühingute kuluar tiklite hinnamuutusi. Enim tõusid võrreldes eelmise aasta sama perioodiga energia, kütuse ja määrdeainete hinnad (16,2%), taimekaitsevahendite hinnad langesid (1,2%).

Tabel 2. Põllumajandussaaduste tootjahinnaindeksi muutus 2005. a võrreldes eelmise aasta sama perioodiga, %

Põllumajandussaadus	I kv	II kv	III kv	IV kv
Teravili (k.a seeme)	-11,2	-20,8	-11,2	-4,7
Tehnilised kultuurid	-20,4	-21,1	-16,1	3,3
Köögivilid ja aiandussaadused	12,4	6,7	17,0	-4,3
Kartul (k.a seeme)	28,0	24,8	37,6	12,3
Veised lihaks	27,2	27,5	12,5	14,6
Sead lihaks	6,1	5,1	1,6	-1,1
Piim	4,7	2,0	3,6	0,2
Munad	6,8	1,6	4,1	2,4

Allikas: ESA

4. PÕLLUMAJANDUSE JA TOIDUAINETÖÖSTUSE MAJANDUSLIK OLUKORD

Tabel 3. Põllumajandussaaduste tootmisvahendite ostuhinnaindeksi muutus 2005. a võrreldes eelmise aasta sama perioodiga, %

Kaubagrupp	I kv	II kv	III kv	IV kv
Kokku	4,3	4,5	6,0	5,2
Seeme	2,5	1,7	0,4	0,2
Energia, kütus, määrdeained	13,9	17,8	21,9	16,2
Väetis ja pinnaseparandaja	4,8	6,1	5,9	6,3
Taimekaitsevahendid	4,3	0,3	0,1	-1,2
Veterinaarkulud	2,3	5,5	7,2	7,6
Loomasööt	0,9	-1,1	0,3	1,1
Seadmed ja materjal	1,8	2,1	1,2	1,3
Ehitusmaterjal	10,0	8,2	7,4	8,0
Muud kaubad ja teenused	-0,1	-0,4	0,1	0,5

Allikas: ESA

4.4. Põllumajandusega tegelevate ettevõtjate maksud ja võlad

Põllumajandusega tegelevad ettevõtjad deklareerisid 2005. a 474 mln kr makse, millest 369 mln kr moodustas sotsiaalmaks, 176 mln kr füüsilise isiku tulumaks ja 108 mln kr tagastamisele kuuluv käibemaks. Võrreldes 2004. a deklareeriti 2005. a makse 57 mln kr ehk 10,7% võrra vähem. Põllumajanduses tegutseva juriidilise isiku kohta oli 2005. a deklareeritud makse kokku keskmiselt 261 tuh kr ja FIE kohta -0,1 tuh kr. Võrreldes 2004. a deklareerisid juriidilised isikud ühe põllumajandustootja kohta makse 2005. a 36,8 tuh kr vähem, samuti vähenes füüsiliste isikute maksusumma 1,4 tuh kr võrra.

4. PÕLLUMAJANDUSE JA TOIDUAINETÖÖSTUSE MAJANDUSLIK OLUKORD

Tabel 4. Põllumajandusega tegelevate ettevõtjate poolt 2004. ja 2005. a deklareeritud maksud (tuh kr)

Maksu liik	2004			2005		
	Juriidilised isikud	Füüsilisest isikust ettevõtjad	Kokku	Juriidilised isikud	Füüsilisest isikust ettevõtjad	Kokku
Käibemaks	-422	-33 423	-33 844	-49 004	-58 858	-107 862
Sotsiaalmaks	304 357	40 724	345 081	323 950	44 671	368 621
Kinnipeetud füüsilise isiku tulumaks	173 645	9 296	182 941	167 821	8 555	176 376
Füüsilisest isikust ettevõtja tulumaks	–	6 142	6 142	–	1 981	1 981
Ettevõtte tulumaks	10 325	41	10 366	10 894	31	10 925
Töötuskindlustusmakse	12 720	877	13 597	13 495	924	14 419
Kohustusliku kogumispensioni makse	6 327	443	6 769	8 961	578	9 538
Kokku	506 952	24 100	531 052	476 117	-2 118	473 998
Põllumajandustootjate arv	1 700	18 538		1 821	20 834	
Keskmiselt põllumajandustootja kohta	298,2	1,3		261,4	-0,1	

Allikas: Maksu- ja Tolliamet, Põllumajandusministeerium

4. PÕLLUMAJANDUSE JA TOIDUAINETÖÖSTUSE MAJANDUSLIK OLUKORD

Tabelis 4 võib näha, et kõiki maksuliike arvestades maksid 2005. a põllumajandussektoris makse vaid juriidilised isikud ning füüsilisest isikust ettevõtjatel oli käibemaksu suure enam-makse tagastusnõude õigus. Ekspertarvamuse kohaselt on käibemaksu suur enam-makse tekkinud seoses põhivarasse investeerimisega.

2005. a 31. dets seisuga oli põllumajandusega tegelevate ettevõtjate (1 821 juriidilist isikut ja 20 834 füüsilisest isikust ettevõtjat) seas 7 295 maksuvõlglast ning võlgnevuse suurus oli 192 mln kr. Põllumajandusega tegelevate ettevõtjate koguvõlgnevus vähenes 2005. a võrreldes 2004. a 45 mln kr ehk

19,1% võrra. Samuti vähenes võlglaste arv 863 ettevõtja ehk umbes 1/10 võrra.

2005. a erinevate maksude võlgnevuse struktuur võrreldes 2004. a oluliselt ei muutunud. Kõige suurema osatähtsusega on jätkuvalt sotsiaalmaksuvõlg, mis moodustas 2004. a koguvõlgnevusest 39% ning on aastaga tõusnud veel 2% võrra.

Maaelu Edendamise Sihtasutus andis 2005. a kokku 109,5 mln kr ulatuses laene ning tagas laene 166,6 mln kr ulatuses. Maa-ettevõtjad kasutasid tagatist enim laenude saamiseks (135,6 mln kr). Toetusi maksti 13,8 mln kr ning maaelu maine kujundamiseks kasutati 95 tuh kr.

Tabel 5. Erinevate maksude võla osa koguvõlgnevusest 2004. ja 2005. a (tuh kr ja %)

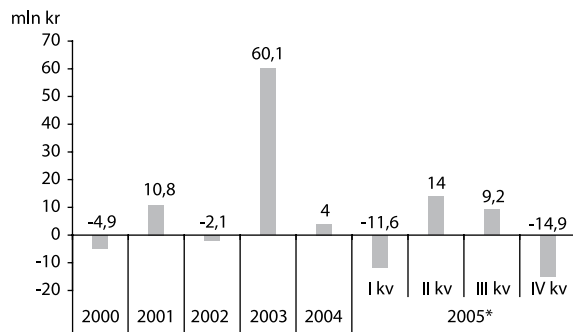
31.12.2004	Tulumaks	%	Käibemaks	%	FIE tulumaks	%	Sotsiaalmaks	%	Muud maksud	%	Kokku
Juriidilised isikud	4 160	2	65 773	36	31 139	17	72 571	40	6 615	4	180 258
FIE-d	14 139	25	16 532	30	966	2	19 435	34	5 639	10	56 711
Kokku	18 299	8	82 305	35	32 105	13	92 006	39	12 254	5	236 969
31.12.2005											
Juriidilised isikud	2 794	2	41 352	32	21 035	17	57 507	45	4 623	4	127 312
FIE-d	19 387	30	18 435	29	791	1	20 130	31	5 630	9	64 376
Kokku	22 181	12	59 787	31	21 826	11	77 637	41	10 253	5	191 688

Allikas: Maksu- ja Tolliamet, Põllumajandusministeerium

4.5. Toiduainetööstuse majanduslik olukord, piimatööstuse kasum, lisandväärtus

Kuigi piimatööstuse kahjum 2005. a oli 3,3 mln kr, olid II ja III kv kasumis, vastavalt 14 mln kr ja 9,2 mln kr. Piimatööstust on mõjutanud positiivselt suund toota ja eksportida rohkem ning laiemas sortimendis kõrgema lisandväärtusega tooteid.

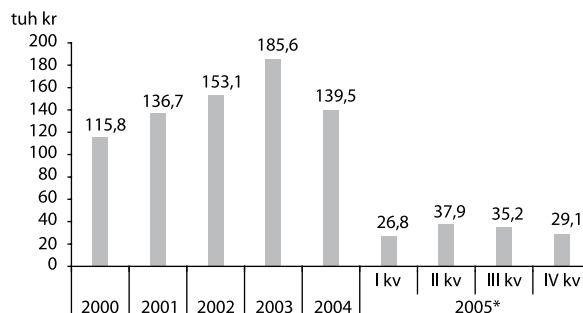
Joonis 1. Kogukasum kehtivates hindades 2000–2005

Allikas: ESA (* esialgsed andmed)

Lisandväärtus töötaja kohta on hooajaline näitaja, kuna on seotud varutava toorainega. Seega on lisandväärtus kõrgem aasta keskel (II ja eriti III kv), madalam aga talveperioodil (I ja IV kv).

Joonis 2. Lisandväärtus töötaja kohta 2000–2005

Allikas: ESA (* esialgsed andmed)

Investeeringud

Enamus piimatööstusi kuuluvad väiksemale omanike investori rühmale. Ühistulisi ettevõtteid on kuus ja neile kuulub seitse töötlemisüksust. Välisinvesteeringud on viies ettevõttes ja välisomanikele kuulub kaheksa töötlemisüksust.

2005. a tehti piimatööstuses investeeringuid põhivarasse 179,94 mln kr eest. Võrreldes eelmise aastaga kasvas investeeringute maht 29,36 mln kr. Investeeringutest tehti 34 mln hoonetesse ja 145 mln seadmetesse.

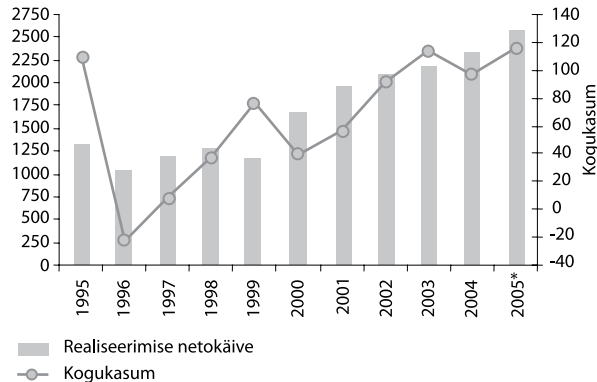
Lihatööstusettevõtete majanduslikud tulemused

Vaatamata sellele, et viimase kümne aasta sisse on jäänud nii edukaid kui vähem edukaid aastaid, näitab lihasektori käive stabiilset kasvutrendi. 2005. a kasvas netokäive võrreldes eel-

4. PÕLLUMAJANDUSE JA TOIDUAINETÖÖSTUSE MAJANDUSLIK OLUKORD

mise aastaga 10%, moodustades 2 565 mln kr. Käive töötaja kohta on liikunud samuti tõusujoones, jõudes 2005. a 986 tuh kr, ehk 14% enam kui 2004. a. Kui aga võrrelda aastaga 1995, on käive töötaja kohta kasvanud ligikaudu kolm korda.

Joonis 3. Realiseerimise netokäive ja kogukasum 1995–2005 (mln kr)

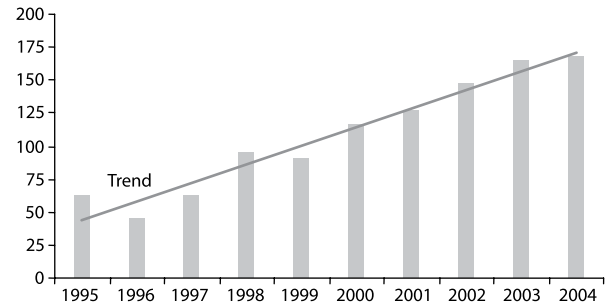

* esialgsed andmed

Allikas: ESA

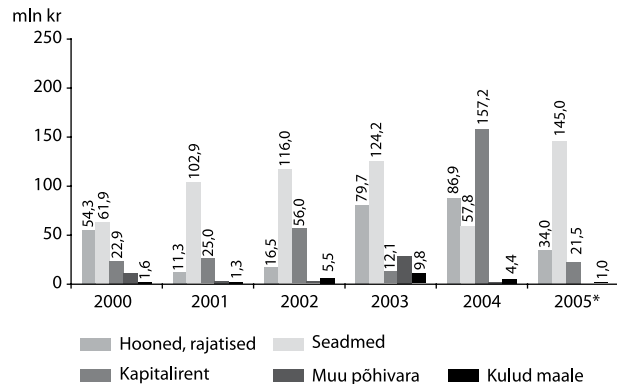
Lihasektor sai esialgsel andmel võrreldes 2004. a kasumit 115 mln kr, ehk 10% enam. Kasumi osatähtsus käibes moodustas ligikaudu 4%, mis on võrreldes 2004. a keskmiselt 0,3% võrra enam. Kahjumit kandis lihasektor tervikuna viimati 1996. a, kokku -22 mln kr. Lisandväärtust tootis lihasektor 2004. a kokku 452 mln kr, võrreldes 2004. a 10% vähem. Lisandväärtus töötaja kohta on kasvanud 1990ndate lõpuga võrreldes enam kui kaks korda. 2004. a toodeti 168 tuh kr lisandväärtust töötaja kohta.

Joonis 4. Lisandväärtus töötaja kohta

Allikas: ESA

Joonis 5. Investeeringud põhivarasse 2000–2005

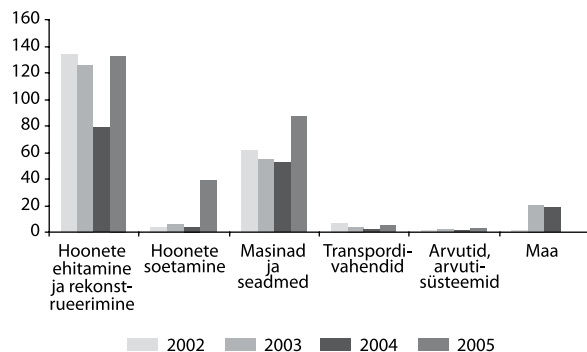
Allikas: ESA (* esialgsed andmed)

4. PÕLLUMAJANDUSE JA TOIDUAINETÖÖSTUSE MAJANDUSLIK OLUKORD

Kui 2003. a oli põhitähelepanu investeeringute tegemisel suunatud hoonete renoveerimisele ja 2004. a hakati tegelema tootearendusega (erinevad pakendamisliinid), siis 2005. a on ettevõtete investeeringud suunatud rohkem kaasaegsematesse seadmetesse, millega on võimalik toota stabiilsema kvaliteediga toodet. Palju pööratakse tähelepanu kõrgema lisandväärtusega toodete osa suurendamisele. Suurenenud on juustude väikepakendamine (erinevad kaalud; viilutatud ja riivitud tooted). Suurt rõhku pööratakse realiseerimisaja pikendamisele (gaasikeskkonnas pakendamine).

Investeeringud

Joonis 6. Lihatööstusettevõtete investeeringud materiaalsesse põhivarasse 2002–2005 (mln kr)

Allikas: ESA

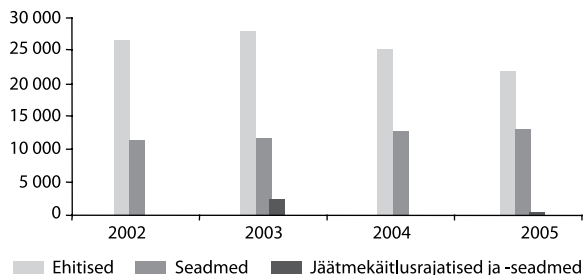
2005. a investeeriti lihatööstusettevõtete poolt materiaalsesse põhivarasse varasematest aastatest oluliselt enam vahendeid, kokku 227 mln kr ulatuses. Kõige enam vahendeid

paigutati hoonete ja rajatiste ehitamise ja rekonstrueerimise (132,4 mln kr), masinate ja seadmete ostu (87 mln kr) ning hoonete-rajatiste soetamise (39 mln kr).

Ettevõtetele on suur abi olnud investeeringutoetustest, mida on avaliku sektori poolt toetatud kahest allikast: SAPARD ja RAK meede 3.2.

Nelja aasta jooksul (2001–2005) on lihatööstusettevõtete poolt kokku esitatud investeeringute taotlusi 275,3 mln kr. Sellest kiideti heaks 204,8 mln, välja on makstud 152,4 mln kr. Objektide lõikes on toetuste abil kõige enam investeeritud ehitistesse ja seadmetesse, vähesel määral jäätmekäitlusrajatiste ja -seadmete ehitamise ja soetamise. Lihatööstusettevõtted pole investeeringutoetusi kasutanud kvaliteedi- ja kontrollisüsteemide ning keskkonnainvesteeringuteks. Põhjus on arvatavasti selles, et senini on ettevõtted olnud sunnitud investeerima eelkõige kohustuslike toiduohutusnõuete täitmise, vähetootlikud investeeringud on jäänud tahaplaanile ning planeeritud tulevikku.

Joonis 7. Väljamakstud toetused objektide lõikes 2002–2005 (tuh kr)

Allikas: PRIA

5. MAAELU ARENG

Tõnu Taat, Kristine Hindriks, Cristian Selg, Vahur Võrel, Ants Laansalu

5.1. Maaettevõtluse lühiülevaade

Vastavalt äriseadustikule on ettevõtjaks füüsiline isik, kes pakub oma nimel tasu eest kaupu või teenuseid ning seaduses sätestatud äriühing (AS, OÜ, TÜ jne). Ettevõtte on defineeritud majandusüksusena, mille kaudu ettevõtja tegutseb. ESA kogumikud kajastavad äriregistrisse kantud ettevõtjate arvu. Registrikeskuse andmetel on viimaste aastate jooksul maapiirkonnas asuvate ettevõtete arv olnud suhteliselt stabiilne (23–24 tuh ettevõtet).

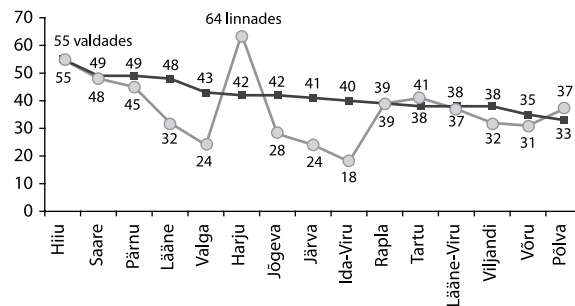
Majanduslikult aktiivsed (tegutsevad) ettevõtjad moodustasid nendest ca 75–80%. Elujõulisemad on suured keskused ja need ümbritsevad vallad. Tallinna mõju ulatub peale Harju maakonna Rapla ja Järva maakonna põhjaossa. Tartu ja Pärnu linna mõjupiirkond on väiksem, haarates 20 km raadiuses paiknevaid valdasiid.

Uuringute kohaselt on Eesti ettevõtete elutsükli üks suuremaid kasvu stimuleerimise kitsaskohti 2–3 tegutsemisaasta. Ettevõtete ellujäämisprotsent on suhteliselt madal (54%) ja suutlikkus omakapitali arvelt teha täiendavaid investeeringuid väike.

Ettevõtlusalane aktiivsus ja ettevõtete struktuur

Alljärgnevalt käsitletakse Registrikeskuse statistilisse profiili kantud ehk majanduslikult aktiivseid äriettevõtteid (täisühingud, usaldusühingud, osaühingud, tulundusühistud, aktsiaseltsid ja FIE-d).

Joonis 1. Ettevõtjaid 1000 elaniku kohta, 2004

Elanikkonna ettevõtlusalast aktiivsust iseloomustab ettevõtete arv tuh elaniku kohta. Maapiirkonnas oli see näitaja 2004. a 41, kusjuures maakondade lõikes olid erinevused kuni 1,7-kordsed. Kõige väiksem oli ettevõtlusaktiivsus Põlva- ja Võrumaa (33 ja 35), kõige suurem Hiiumaa (55) ja Pärnumaa ning Saaremaa (49) valdades. Eesti linnade keskmine ettevõtlusalane aktiivsus (47) oli maapiirkonna omast 15% kõrgem. Suurema ettevõtlikkusega paistavad silma Harjumaa (64) ja madalamaga Ida-Virumaa (18), Valgamaa (24) ja Järvamaa (24) linnad.

5. MAAELU ARENG

Tabel 1.

Majanduslikult aktiivseid ettevõtteid 1000 elaniku kohta, 2003–2004

Maakond	valdades		linnades	
	2003	2004	2003	2004
Harju	36	42	58	64
Hiiu	52	55	48	32
Ida-Viru	38	40	17	18
Jõgeva	41	42	27	28
Järva	39	41	22	24
Lääne	46	48	36	32
Lääne-Viru	41	38	30	37
Põlva	34	33	32	37
Pärnu	45	49	41	45
Rapla	36	39	36	39
Saare	49	49	42	48
Tartu	37	38	37	41
Valga	39	43	21	24
Viljandi	34	38	29	32
Võru	33	35	28	31
Keskmine	37	41	43	47

Allikad: ESA, Linnad ja vallad arvudes 2004 ja 2005

Kõrgem ettevõtlusalane aktiivsus on peale Hiiu-, Pärnu- ja Saaremaa ka Läänemaa (48 ettevõtet 1 000 elaniku kohta) valdades. Andmeid analüüsid saab järeldada, et valdade majanduslikult aktiivsed ettevõtjad on regionaalselt väga ebaühtlaselt jaotunud: ettevõtjad Harju-, Lääne-Viru-, Pärnu-, Rapla- ja Tartumaal moodustavad 54% kõigist valdades tegutsevatest ettevõtjatest. Märkatav on ka ettevõtete kontsentratsioon Tallinna lähedale (19,1% maaettevõtetest).

Tabel 2. Valdade ettevõtjad majandussektoriti, 2003 ja 2004

	2003	2004	2004/2003 %
Ettevõtjad kokku	17 552	18 805	+7,1
Primaarsektor	8 758	9 092	+3,8
Sekundaarsektor	2 422	2 904	+19,9
Tertsiaarsektor	6 372	6 809	+6,9

Allikad: ESA, Linnad ja vallad arvudes 2004 ja 2005

2003. a võrreldes suurenes tegutsevate maaettevõtjate arv 1 253 võrra (7,1%). Suurem kasv oli sekundaarsektoris (19,9%) ja väiksem primaarsektoris (3,8%). Majandussektoritest on maa- ja metsandus- ja kaluranduse suuremad osatähtsuse erinevused (kuni neli korda) primaarsektori äriettevõtete osas: alates 70,8% Jõgevamaa ja 67,4% Järvamaal kuni 17,5% Harjumaa.

Sekundaarsektoris on suurema osatähtsusega Harjumaa (20,2%) ja väikseima Jõgevamaa (8,5%) vahe 2,4-kordne ning tertsiaarsektoris Harjumaa (62,3%) ja Jõgevamaa

5. MAAELU ARENG

(20,7%) – vahe kolmekordne. Peale Harjumaa paistavad sekundaarsektori suurema osatähtsuse poolest silma Rapla- (16,1%) ja Tartumaa (30,6%). Jõgevamaa kõrval on sekundaarsektori osatähtsus madal ka Valga (9,5%) maakonnal.

Teenindussektori ettevõtete rohkuse poolest on Harjumaa järel esirinnas ka Rapla- (44%) ja Pärnumaa (33,4%) vallad. Jõgevamaaga sarnaselt on teenindussektori osatähtsus madal Järvamaa (22,4%) ja Saaremaa (23,4%) valdades.

Maaettevõtjad on positiivselt häälestatud ja tulevikku vaatavad, kuid ettevõtete arendamiseks on neil edaspidigi toetuste näol abi vaja, kuna oma jõududega on veel raske olla edukad suureneva konkurentsi tingimustes.

2004. a kiirenes Eesti majanduskasv 6,2% piirini. Suurimat mõju majanduskasvule avaldasid töötlev tööstus, veondus, laondus, side ning põhiliselt siseturule orienteeritud tegevusalad, nagu kinnisvara ja muu äriteenindus, sisekaubandus ja ehitus. Need viis tegevusala andsid 84% kogu lisandväärtuse aastasest juurdekasvust 2000. a püsivhindades.

2005. a kokkuvõttes ulatus majanduskasv 9,6%, olles 2004. a keskmisest kasvust kiirem. Majanduskasv baseerus sisenõudlusel, mille kasvu soodustasid jätkuvalt head laenu- ja liisingutingimused, madalad laenude ja hoiuste intressimäärad ning positiivsed tööturuarengud. Sisenõudluse komponentide kiire kasvu jätkumist kinnitasid sisekaubanduse suurenenud kasvunumbrid, veelgi aktiveerunud kinnisvaraturg ning jätkuvalt soodne turusituatsioon ehituses.

Eratarbimise kasvu toetasid suurenenud hoivatute arv, töötute arvu vähenemine ning keskmise palga reaalkasvu kiirenemine, mis tingis kasutatava tulu kasvutempo suurenemise. Eratarbimiskulutused suurenesid põhiliselt kaupade tarbimise ja eluasemete soetamisega seotud kulutuste arvel.

Tööhõive

1989–2004 aastate jooksul on oluliselt muutunud maaelanike majanduslik seisund. Probleemiks on kujunenud tööpuudus ja mitteaktiivsus. 1990ndate aastate alguses tööpuudust peaaegu ei olnud, kuid 2000. a oli maal 28 500 töötut (13,8%) ja 144 300 mitteaktiivset ehk 41,2% tööealistest. Järgnevate aastate jooksul töötus vähenes kuni 8,1% 2003. a. Kokku kahanes töötute arv maal 2001–2003. a jooksul 13 800 võrra. 2004. a aga suurenes töötute arv 1 100 võrra ja määraks kujunes 8,6%, mis oli eelmise aastaga võrreldes 0,5% rohkem. Märkatavalt vähenes töötute arv (2 700 võrra) 2005. a, mil töötuse määraks kujunes 7%.

5. MAAELU ARENG

Tabel 3. 15–74-aastased maaelanikud majandusliku seisundi järgi, 1998–2005 (aasta keskmine, tuh)

periood	töäjõud			mitteaktiivsed	kokku	tööhõive määr %	töötuse määr %
	kokku	hõivatud	töötud				
1998	205,0	183,5	21,5	138,9	343,9	53,4	10,5
1999	207,9	181,0	26,9	143,9	351,8	51,5	12,9
2000	205,9	177,4	28,5	144,3	350,1	50,7	13,8
2001	189,5	164,2	25,3	134,7	324,2	50,6	13,4
2002	180,4	163,3	17,0	139,3	319,7	51,1	9,4
2003	182,6	167,9	14,7	135,5	318,1	52,8	8,1
2004	184,9	169,1	15,8	137,9	322,8	52,4	8,6
2005	185,9	172,8	13,1	139,3	325,2	53,1	7,0

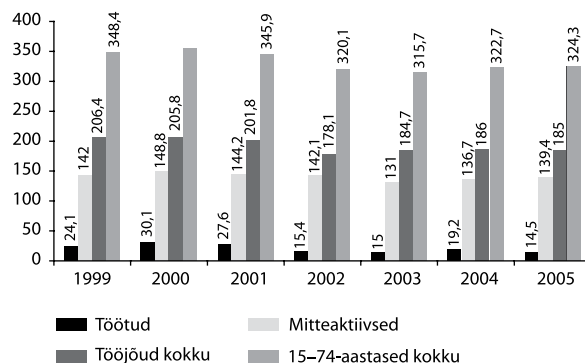
Allikas: Tööjõu-uuringu andmed (ETU) 1998–2005

Mitteaktiivsete osatähtsus vähenes 2001. a 0,3% ja 2003. a 1% a, kuid 2002. a kasvas 2,1%, mis kolme aasta kokkuvõttes andis mitteaktiivsete arvukuse kahanemise 8 800 võrra. 2004. a jooksul mitteaktiivsete arv kasvas 2 400 ning 2005. a veel 1 400 võrra.

2005. a oli Eesti ja EL15 keskmine töötuse määr vastavalt 7% ja 7,9% ning EL25 keskmine 8,7%. Kõige parem oli olukord Iirimaa (4,3%), Suurbritannias (4,6%) ja Hollandis (4,7%), kehvem Poolas (17,7%), Slovakkias (16,4%) ja Kreekas (10,0%).

Joonis 2.

15–74-aastased maaelanikud majandusliku seisundi järgi, 1999–2005 (II kv)

5. MAAELU ARENG

Maapiirkonnas on primaarsektori (põllumajandus, jahindus, metsandus ja kalandus) osatähtsus tööhõives 1989. a võrreldes vähenenud üle nelja korra (55,9% kuni 13,6%). Keskmiselt oli 2002. a EL (15) primaarsektoris hõivatud 3,9% kõigist töötajatest.

Eesti suund on analoogne ja vastav näitaja oli esialgsel andmetel 2005. a jõudnud 3,8% piirini. Leedus, Lätis ja Soomes moodustas nimetatud sektori hõive osatähtsus vastavalt 17,8%, 15,1% ja 5,3%. Selliste pikkade põllumajandustraditsioonidega riikides nagu Suurbritannia ja Saksamaa oli primaarsektoris hõivatud ainult vastavalt 1,6% ja 2,4% kogu riigi tööjõust.

Tertsiaarsektori (teenindus) osakaal maapiirkonnas on ülalnimetatud aja jooksul kasvanud 1,9 ning sekundaarsektori (tööstus, mäetööstus, ehitus, energeetika, gaasi- ja veevarustus) osatähtsus 1,7 korda.

Kokku on alates 1989. a tööga hõivatute arv maal vähenenud 246,3 tuh kuni 172,8 tuh 2005. a (-29,8%). Tööealine elanikkond on sama ajavahemiku jooksul kahanenud aga 8 700 inimese võrra (-2,6%). Üksikasjalikumalt on maapiirkonna tööhõivet ja ettevõtetlust käsitletud ministeeriumi koduleheküljel põhivaldkonnas „Maaelu“.

5.2. Maaturismi areng

Maaturismi sektori moodustavad maamajutusettevõtjad, kes paiknevad maapiirkonnas, st külades alevites ja alevikes ning väikelinnades, kus elanike arv on alla 10 000.

Tunnustatud või majandustegevuse registris olevaid majutusettevõtteid maapiirkonnas 2005. a oli 663, mis on võrreldes 2004. a suurenenud 21% võrra. Täpseid põhjuseid sellise arvestatava kasvu kohta ei oskagi öelda. Mingil määral on muutunud turismi puudutatav seadusandlus. Turismiseaduses on sisse viidud muudatus selles osas, et nüüdsest on majutust pakuvatelt ettevõtjatelt tegevuse alustamiseks (või jätkamiseks) vaja registreeringut üleriigilises majandustegevuse registris. Ettevõtja vastutab ise oma tegevuse eest ja seda mitte ainult selleks tegevuseks õiguse saamise taotlemise hetkel, vaid kogu tegevuse perioodil.

Üle poolte maamajutustest moodustavad kodumajutused ja puhkemajad (56%). Mõnevõrra vähem on puhkekülasid ja hotelle (29%) ning kõige vähem on hosteleid, külalistemaju, motelle ja külaliskortereid (kokku 15%).

Maamajutusettevõtted koonduvad suurematesse turismipiirkondadesse nagu saared (Saaremaa ja Hiiumaa), kus on 32% ettevõtetest ning Lõuna-Eestis Valga- ja Võrumaale, kus on 20% maaturismiettevõtetest. 2005. a jätkus turisminvesteeringute tegemine struktuurifondide toel.

Maaturismi arendamiseks sai 2004. a taotleda toetust meetmest 3.3 „Majandustegevuse mitmekesistamine maapiirkon-

5. MAAELU ARENG

nas". Kui 2004. a kiideti heaks turismiprojekte 35 mln kr avaliku sektori poolse toetusega, siis 2005. a lõpuks oli projekte lõpuni viidud 17 mln kr ulatuses, tehes sellega investeeringuid 35 mln kr ulatuses. Investeeringute tegemine jätkub ning tingimuste täitmise korral saavad ka ülejäänud projektid toetuse kätte. Maaturismi tegevuste raames rekonstrueeritakse ja ehitatakse taluhooneid ja muud maamajutust, kaasajastatakse toitlustusvõimalusi.

Vajadused investeeringute järgi

Välismaalaste osakaalu tõus klientide hulgas on suurendanud vajadust ka investeeringute järgi, et kaasajastada ja parandada mugavusi pikema puhkuse veetmiseks (mis on väljastpoolt Eestit saabunud klientide eelistus).

Tervisepuhkuse soovijate arv on 3 aasta jooksul peaaegu kahekordistunud. Arvestades selle puhkuseliigi edasist potentsiaalset kasvutrendi, on vajalik tervisepuhkuse teenuste pakkumise mitmekesistamine maamajutusettevõtetes, liikumispuuetega külastajatele juurdepääsu võimaldavate rajatiste väljaehitamise ja maamajutusettevõtjate koolitus erinevat liiki tervisehäirete ja puuetega külastajatele tingimuste loomiseks ja nende teenindamiseks.

Maaturismiettevõtlus elavdab muuhulgas ka naisettevõtlust. Kuigi andmed puuduvad naisjuhtide osast muude äriühingute profiilis ettevõtlusstatistikas üle kogu Eesti, on võimalik välja tuua naisettevõtjate osakaal füüsilisest isikust ettevõtjate hulgas (www.agri.ee „Naisettevõtluse uuringud projekti FEM raa-

mes"). 2004. a andmetel oli selleks näitajaks 40%. Maaturismi uuring seevastu näitas naisettevõtjate ülekaalu, tuues välja, et 58% ettevõtjatest on naised. Hõive osas aitab maaturism kaasa naiste aktiivsemale kaasamisele tööturul: 71% küsitletud ettevõtjate töötajatest moodustavad naised.

Uuring toob välja veel töötajate keskmise arvu maaturismi ettevõttes – 4,7 (2004. a. 4,3 töötajat). Areng on seletatav keskmise täituvuse tõusuga kõrghooajal, kus vajatakse rohkem abitööjõudu.

Uuring tõi küll välja, et täituvuse näitajad on võrreldes eelmise aastaga pisut paranenud, kuid endiselt on probleemiks kõrg- ja madalhooaja täituvusprotsentide suur vahe. 2000. a korraldatud uuringu andmetel oli maaturismiettevõtete aasta keskmine täituvus 22,4%, viie aasta jooksul on toimunud ligi 10% täituvuse kasv.

Kuigi voodikohtade täituvus madalhooajal on tõusnud, on siiski tõusnud hooajaline disproportsioon 2004. a võrreldes. Kui 2004. a oli kõrg- ja madalhooaja vahe 33,4%, siis 2005. a on vahe 35%. Suurenev disproportsioon on ohtlik areng ja suurim probleem maaturismiettevõtjate töös.

Rahvusvaheline koostööprojekt „Regiofood” ehk „Kohalik toit”

2005. a sai valmis õppefilm kohaliku toidu valmistamise kohta. Samm-sammult on võimalik jälgida EV Presidendi peakoka Indrek Kivisalu tegemisi, kui valmivad sõir, sült, kartulisalat, kalasupp köögiviljadega, liha- ja klumbisupp, keedetud sealiha

5. MAAELU ARENG

köögiviljadega, mulgipuder, kamavaht jõhvikakastmega, ruk-
kijahuvaht ning odrajahu-kohupiimakarask.

Leonardo da Vinci projekt „Aktiivne puhkus“ raames sai valmis
aktiivse puhkuse koolitusmaterjal, mis sisaldab põhjalikumat
ülevaadet 7 aktiivse puhkuse valdkonna kohta: jalgsimatkad,
jalgrattamatkad, ratsutamine, veealad, seiklusrajad, köielasku-
mine, talialad. Antud materjali alusel korraldati kolm koolitus-
kursust: Põhja-Eestis, Lääne-Eestis ja Lõuna-Eestis.

MTÜ Eesti Maaturism tegevus 2005. a

Ühing koondab tänase seisuga 315 maaettevõtjat. Muu tava-
pärase tegevuse hulgas (nagu turundus ja koolitus) on suurem
samm edasi tehtud tootearenduse vallas. Maaturismi ühingu
poolt korraldatavad koolitused on aastate jooksul läbi teinud
kvalitatiivse muudatuse oma metoodikas, mis tähendab suun-
dumist loengutelt treeningutele, *workshop*idele, seminaridele
ja õppereisidele teiste ettevõtjate juurde. Ettevõtjad on valmis
koostööks nii sektoriaalselt, tooterühmade kaupa kui ka piir-
kondlikult. 2005. a klientide ja maaturismiettevõtjate seas läbi-
viidud maaturismiteemalises uuringus tõdetakse, et nõudlus
kasvab pikemate puhkuseveetmisvõimaluste järgi, mis maatu-
rismis on väga tervitatav. Kasvutrend iseloomustab just aktiiv-
set ja tervisepuhkust.

5.3. Erametsandus

Eesti metsamaast (ca 2,2 mln ha) kuulub riigile ca 850 tuh ha.
Ligikaudu 60% (ca 800 tuh ha) metsamaast läheb maareformi
lõppedes eraomandisse. Tänapäev on metsaomanikuks saa-
nud ca 60 tuh inimest, kellest enamikul puuduvad kogemu-
sed ja oskused metsa majandada. Erametsaomanikest suur osa
(60–70%) elab oma metsaomandist eemal. Tulenevalt ajaloo-
listest põhjustest pole erametsade majandamine erametsa-
omanike endi poolt olnud järjepidev.

Kuigi keskmine erametsaomandi suurus on 12 ha, tuleb rõhu-
tada, et igas maakonnas on enim selliseid katastriüksusi, kus
on metsamaa 1 kuni 4,9 ha ning 80% katastriüksustes on met-
sa vähem kui 10 ha. Suuri erametsaomanikke, kellel on metsa
100 ha ja rohkem, on Eestis alla 1%.

Erametsade arengu toetus

Erametsanduse toetamise põhimõtted on fikseeritud Metsa-
seaduses ja Eesti metsanduse arengukavas kuni 2010. a. Vas-
tavalt õigusaktidele toimub riiklikest vahenditest erametsa-
omanike toetamine läbi SA Erametsakeskus (EMK), mis on riigi
poolt asutatud sihtasutus. EMKi kaudu on võimalik saada toe-
tust erametsanduse ühistegevuseks, nõustamiseks, koolitami-
seks, erametsanduse tugisüsteemide arendamiseks. Tegevuste
finantseerimise põhimõtted ja toetusmäärad on fikseeritud
toetuste taotlemise ja kasutamise korras ning toetust antakse
konkreetsetele kulutustele.

5. MAAELU ARENG

Alates 2002. a on toimunud erametsaomanike toetamine iga-aastaselt nii riigieelarvest, Keskkonnainvesteeringute Keskuse kui ka Metsakaitse- ja metsauenduskeskuse eraldistest. Läbi SA Erametsakeskuse on makstud toetusi 2002. a 1 755 800 kr, 2003. a 3 579 150 kr, 2004. a 4 392 698 kr ning 2005. a 10 551 968 kr.

Põllumajandusmaa metsastamise toetus

Eesti maaelu arengukava 2004–2006 raames rakendatakse ELi ühise põllumajanduspoliitikaga kaasnevaid maaelu arengu meetmeid. Mullu rakendus Eestis teiste toetuste kõrval ka põllumajandusmaa metsastamise toetus. Selle, alates 2005. a makstava toetuse eesmärgiks on säilitada keskkonda ja maastikku, et vähendada põllumajanduslikust kasutusest välja jäänud, põllumajanduseks vähem soodsate ja alternatiivset kasutust mitteleidnud maade osakaalu.

Metsakultuuri rajamiseks loeti metsakultuuri rajamise toetuse taotlus-tegevuskavas näidatud põllumajandusmaale metsapuutaimede istutamist ja metsapuutaimede soetamist ning istutamiseks vajaliku maapinna ettevalmistamist.

Toetust võis taotleda järgmistele tegevustele:

- metsakultuuri rajamine põllumajandusmaale;
- toetuse abil rajatud metsakultuuri hooldamine;
- toetuse abil rajatud metsakultuuri ühekordne täiendamine hukkunud metsakultuuri taastamiseks.

Toetuse saamiseks esitas taotleja ettenähtud ajal PRIAle piirkondliku maaparandusbüroo ja maakonna keskkonnateenistuse poolt kooskõlastatud taotlus-tegevuskava.

2005. a esitati põllumaade metsastamise kohta 645 taotlust, millest kiideti heaks 506 taotlust 17 mln kr 1 240 ha metsastamiseks. Metsakultuuri rajamise toetuse määr oli 13 801 kr/ha, täiendamistoetuse määr 2003 kr/ha ja hooldustoetuse määr 1205 kr/ha.

Põllumaade metsastamise 2005. a eelarve oli üle 55 mln kr, millest oleks rajamistoetust jagunud ligikaudu 4 000 ha metsastamiseks. 2006. a on toetusskeem sama ja eelarve on üle 98 mln kr.

5.4. Maaparandus ja maakasutus

Eesti Vabariigi pindala on 4 522 700 ha, millest 31. dets 2006 oli maaregistris registreeritud 3 636 876 ha ehk 80,4% kogu riigi pindalast. Registreeritud maast on põllumajandusmaad (haritav maa ja looduslik rohumaa) 1 167 456 ha, metsamaad 1 884 733 ha, vee all olevat maad 63 059 ha ja muud maad 521 628 ha.

Maaparanduse tähenduses on maaparandustööd kõik tegevused, mis on seotud maa kuivendamise, niisutamise, vee-režiimi kahepoolse reguleerimise, happeliste muldade lupjamise ning agromelioratiivsete, kultuurtehniliste ja muude maaparandushoiutöödega maatulundusmaa sihtotstarbega maa ja maapiirkonnas paikneva põllumajanduslikult kasutatava elamumaa sihtotstarbega eluasemekohtade maa viljelusväärtuse suurendamiseks.

Eesti põllumajandusmaast on kuivendatud üle 727 tuh ha ehk veidi üle poole (sh dreanaažiga 646 tuh ha), metsamaal on kuivendusvõrke umbes 600 tuh ha. Kuivendussüsteemidest on poldreid 7,6 tuh ha, kusjuures polderpumbajaamu on kokku 21. Põllumajandusmaal dreanaažkuivendusvõrgu (valdavalt savitoru) pikkus on 320 tuh km, eesvoole ja lahtisi kuivenduskraave on 45 tuh km. Vihmutatavat pinda on üle 1,3 tuh ha, kus vihmutuspumbajaamu on 17.

Metsamaad on Eestis kokku 2,20 mln ha, sellest riigimetsa 1,06 ja erametsa 1,14 mln ha. Metsamaadest on liigniiskeid maid 1,06 mln ha. Liigniisketest riigimetsamaadest on kuivendatud 92%, erametsamaadest aga üksnes 20%.

2/3 põllumajandusmaal praegu toimivatest maaparandussüsteemidest on rajatud enne läinud sajandi 80ndaid. 2005. a läbiviidud maaparanduse uuringu tulemustest selgus, et kuivendatud põllumajandusmaadest on kasutuses ca 2/3, millest on hinnatud heas kuivendusseisundis olevaks ligi 11%, rahuldavaks umbes 63% ja puudulikuks 26%. Üle poolte eesvooludest vajab remonti. Kuna maaparandusehitise elueaks loetakse 25–30 a, on tänaseks ilmnenud kiire rekonstrueerimisvajadus, vältimaks süsteemide lõplikku lagunemist. Maaparandushoiutöid tegemata võib ca 10 a pärast kaduda hästikuivendatud põllumaa ning 20–30 a pärast võib põllumajanduslikust kasutusest välja langeda kogu kuivendatud põllumajandusmaa, mille tõttu kasvab maal tööpuudus ja seega suureneb koormus sotsiaalsfäärile.

Kuna enamik maaparandussüsteeme on rajatud nõukogudeaegsete suurmajandite tingimustes, paiknevad need paljude erinevate omanike maadel, mis teeb maaparandushoiutööde korraldamise keeruliseks. Mitme maaomaniku maal paiknevate maaparandussüsteemide uuendamise- ja hooldustöid on otstarbekas teha ühiselt, mille üheks organisatsiooniliseks vormiks ongi välja kujunenud mittetulunduslikud maaparandusühistud. 2005. a 31. dets seisuga on asutatud 135 maaparandusühistud (millest 25 asutatud 2005. a) 4 015 liikmega, sh on liikmete hulgas 338 juriidilist isikut. Asutatud on 7 maaparandus- ja veeühistute piirkondlikku liitu ja Eesti Maaparandus- ja Veeühistute Keskliit.

Maaparandusühistute tööpiirkonnaks on üle 157 tuh ha kuivendatud maad. 2005. a korraldasid maaparandusühistud

5. MAAELU ARENG

kraavide settest puhastamist 78 km ulatuses (2004; 32 km), kraavide nõlvade niitmist 292,3 km ulatuses (2004; 184 km), 243 truubi korrastamist (2004; 141), likvideeriti 116 koprakahjustust (2004; 177). Lisaks sellele korrastati ja puhastati 598 drenaažikaevu (2004; 344) ja 1819 drenaažisuuet (2004; 695) ning korrastati üle 60 km teid. Omandi- ja maareformi käigus maade tagastamise või erastamise tulemusena kuuluvad sellel maal paiknevad maaparandussüsteemid või nende osad maaomanikele. Vastavalt Maaparandusseadusele annab riik piirkondlike maaparandusbüroode vahendusel maaparandussüsteemi dokumentatsiooni üle maa omanikele. 2005. a lõpuks oli omanikele üle antud ca 45% maaparandussüsteemi maa-ala dokumentidest.

Eesvoolude (27 tuh km) korrashoid, mis on eriti oluline maaparandussüsteemi toimimiseks, osutub enamikel juhtudel üksikute maaomanike poolt nii praktiliselt kui tehniliselt võimatuks. Riigipoolt korrashoitavaid eelvoole on 5,6 tuh km, kuid alafinantseerimise tõttu on neid suudetud hoida vaid tehniliselt rahuldaval tasemel. 2005. a tehti nimetatud eesvooludel uuendus- ja hooldustöid 8,6 mln kr eest (2004; 10,4 mln kr), sealhulgas uuendustöid 89 km (2004; 162 km) ja hooldustöid 344 km (2004; 415 km).

Maaparandussüsteemide hooldustoetus

2005. a jätkus maaparandussüsteemi hooldustoetuste maksimine. Maaparandussüsteemi hooldustoetus oli suunatud põllumajandustootjale, kes valdab maatulundusmaale või

põllumajanduslikult kasutatavale elamuaseme kohtade maale rajatud maaparandussüsteemi. Toetuse taotleja peab olema kas füüsilisest isikust ettevõtja, äriühing (või nende ühendused) või riigi- või kohaliku omavalitsuse asutus, kelle majandusüksus tegeleb põllumajandussaaduste tootmisega, või mittetulundusühing, kelle põhikirjaline eesmärk on maaparandushoid.

Toetust maksti järgmistele hooldustöödele: veejuhtme niitmine, veejuhtmel puittaimede raiumine, veejuhtmest takistuste eemaldamine, veejuhtmest sette eemaldamine, drenaažisuudme puhastamine, drenaažisuudme korrastamine, truubi settest puhastamine, drenaažikaevu settest puhastamine, drenaažikaevu korrastamine, poldri hooldamine, kopratammi likvideerimine.

Maaparandussüsteemide hooldustoetuse kohta esitati 767 taotlust, millest rahuldati 570 taotlust mahus 72,6 mln kr.

Integreeritud maaparandus (meede 3.4)

Vähendamaks ebasoodsast veerežiimist tingitud riske põllumajandustootmisele, suurendada metsade tootlikkust, luua tingimused maade sihipäraseks kasutamiseks, tagada maaparandussüsteemide koosseisu kuuluvate pinnaveekogude hea seisund ja parandada füüsilist juurdepääsu põllumajandusmaadele, on Eesti riikliku arengukava meetme 3.4 „Integreeritud maaparandus” raames eraldatud ELi poolse põllumajandusliku riigiabina 135 mln kr. Toetuse maksmise aluseks oli Eesti riiklik arengukava 2004–2006 (RAK).

5. MAAELU ARENG

Meede 3.4 hõlmab maaparandussüsteeme, mis paiknevad mitme maaomaniku maal. Investeeringutoetust said taotleda maaparandusühistud ning ettevõtjad. Toetuse määri oli maaparandusühistul kuni 90% ja ettevõtjal kuni 75% investeeringu abikõlblikust maksumusest.

2005. a esitati meetme 3.4 raames 48 taotlust kokku 70 mln kr toetuse saamiseks. PRIA määras investeeringutoetuseks 62 mln kr. Toetuse maksimaalne suurus ühe taotleja kohta kõikide tegevuste kohta kokku võis olla 7 mln kr kalendriaastas ja 12 mln kr meetme raames kokku.

Toetust pakuti maaparandussüsteemi kuuluva hoone püstitamiseks või rajatise rajamiseks või maaparandussüsteemi teenindava tee rajamiseks, nende rekonstrueerimiseks või uuendamiseks „Maaparandusseaduses“ sätestatud tingimustel ja korras. Toetati ka eratee ehitamist või rekonstrueerimist, kui see oli vajalik juurdepääsuks põllumajandusmaale.

Lupjamistoetus

Põllumajandusmaa lupjamise toetus on riigiabina ettenähtud neile taotlejatele, kes kasutavad põllumajandusmaad mulla happesusega (pH_{KCL}) kuni 6,0 ja kellele selle kõlviku meliorandiga väetamiseks ei ole eelnenud 4 aasta jooksul põllumajandusmaa lupjamise toetust antud. 2004. a põllumajandusmaade lupjamise toetuseks riik raha ei eraldanud. 2005. a maksti lupjamistoetust 13 433 002,2 kr, 406 kinnituse alusel (kokku esitati 458 taotlust, heaks kiideti 455). Toetuste abil teostatud tööde kogumaksumus oli 18 136 733,33 kr, ning toetust maksti 11 184,82 lubjatud ha alusel.

5.5. Vesiviljelus

Statistikaameti andmetel oli Eestis 2004. a vesiviljelusega tegelevaid ettevõtteid, kus kalakasvatamine on peamine tuluaallikas 20. Lisaks on muu tegevuse kõrval kaubakala tootvaid ettevõtteid, kes toodavad piisavas koguses kala, et neid kalakasvatamiseks pidada, samuti 20 ettevõtet. Ainult õngitsemisteenust ehk kalaturismiga tegelevaid ettevõtteid oli 35 ning ligi 30 uut kala- ja vähikasvatajat on teinud investeeringuid alustamiseks vesiviljelusega. ESA andmetel töötas 2004. a vesiviljelussektoris põhitöökohaga 52 inimest.

Ainult veekogude rikastamise ehk kalavarude kunstliku taasootmisega tegeleb Eestis kaks ettevõtet - Põlula Kalakasvatusekeskus ja Öngu Noorkalakasvandus. Kuid lisaks neile annavad veekogude rikastamisele oma panuse veel ca 8 ettevõtet.

Kalavarude rikastamiseks eelkasvatatud maimude ja noorkaladega asustati erinevaid sise- ja mereveekogusid kokku 11 liiki vee-organismidega: ahven, angerjas, haug, jõeforell, jõevähk, karpkala, koha, linask, lõhe, meriforell ja poolsiirde siig. Arvuliselt enam asustatakse seni meriforelli ja lõhet. 2004. a eraldas SA Keskkonnainvesteeringute Keskus lõhemaimude taasasustamiseks 2,87 mln kr.

Kalakasvatustüübi alusel kasvatatakse kalu enim basseinides (216 basseini) ja tiikides (129 tiiki). Lisaks kasvatati kalu kiirvoolukanalites (4 tk), sumpades (101 tk) ja kalakasvatuseks kohandatud looduslikes veekogudes (4 tk).

5. MAAELU ARENG

Tabel 4. Kalakasvatuse kogutoodang 1996–2004. a (t)

Kalaliik	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004
Vikerforell	194	227	285	147	313	412	287	304	194
Karpkala	61	28	23	30	47	52	53	51	47
Kokku	355	255	312	177	360	464	340	373	258

Allikas: ESA

Kalakasvatuse kogutoodang oli 2004. a 258,3 t. Lõviosa kalakasvatustoodangust moodustas vikerforell 194,3 t ja karpkala 47,4 t. Lisaks kasvatati jõevähki 1,4 t ja ülejäänuid alla 2 t. Kalakasvatuse kogutoodang aastatel 1996–2004 on ära toodud tabelis 4.

258 tonnist kasvatatud kalast paisati 2004. a müüki 217,5 t, mille väärtuseks hinnati 10,2 mln kr. Riikliku arengukava investeeringutoetuste meetme 3.11.2 – vesiviljeluse investeeringutoetus, taotluste vastuvõtt 2005. a kestis 2. juunist 14. oktoobrini. Selle aja jooksul võttis PRIA vastu 24 taotlust investeeringu- ja toetussummade saamiseks. Neist heakskiidu sai 17 projekti toetussummas 28,7 mln kr.

Suurim toetussumma määrati vesiviljelushoonete ja -rajatiste rajamiseks või uuendamiseks: 92% toetussummast; 4% läks kalakasvatussumpadesse ja basseinidesse. Ülejäänud 4% toetussummast läks keskkonnakaitse, valvesüsteemide ja projektide ettevalmistavate tööde teostamiseks.

5.6. Maapiirkonna elanike omaalgatus

Põllumajandusministeeriumi tellimusel viidi läbi kohaliku initsiatiivi arendamise kohta uuring 30 vallas, ajavahemikus 8. märtsist kuni 8. maini 2006. a. Alljärgnevalt on esitatud ülevaade BDA ESTONIA ja OÜ SAAR POLL OÜ poolt läbi viidud uuringu olulisematest järeldustest.

Uuringu käigus küsitleti inimesi, kes esindasid nelja huvigrupi:

- mittetulundussektorit,
- kohalikke omavalitsusi,
- ettevõtjaid,
- valdade elanikke.

Suurim osatähtsus oli primaarsektori ettevõtetele, millest omakorda enamus olid traditsioonilised põllumajandusettevõtted (talud ja suuremad ühistud). Mõnevõrra vähem oli teenindus-

5. MAAELU ARENG

ettevõtteid, kes esindasid üsnagi laia spektrit kitsamaid tegevusalasid – alates arvutite hooldusest veterinaararstideni. Mõnevõrra rohkem oli kaubandus- ja toitlustamisala ettevõtteid. 9 ettevõtet tegeles majutuse pakkumisega (turismiga), oli ka neid firmasid, mis samal ajal tegelesid põllumajanduse vms tegevusalaga. Vähem oli valimis sekundaarsektori ettevõtteid, kellest kõik esindasid tööstusfirmasid (st ehitusfirmad puudusid). Küsitletud elanikest 2/3 moodustasid palgatöötajad, kellest omakorda 2/3 töötas elukohajärgses vallas.

Aktiivselt väidab end osalevat mittetulundussektori töös (antud juhul võib tegemist olla ka mitteliikmega) 47,5% omavalitusesindajaist ning 41,9% ettevõtjaist. Kuigi elanike protsendid on oluliselt madalamad, siis 27,8% liikmeks olek MTÜdes ja selt-singutes on meeldivald kõrge määr.

Sotsiaalse kapitali formaalsed näitajad vastanute hulgas on head: kõrge osalusprotsent kolmanda sektori tegevustes, kohalike MTÜde arvestatav liikmeskond ning piirkondlik hõlmavus. Väljakutseks näib olevat noorema elanikkonna kaasamine kohaliku elu edendamisse – noored moodustasid vastuolulist kaduvväikese osa. Noortega tegelevate MTÜde arv on samuti suhteliselt madal. Kuigi märgatav osa ettevõtjaist oli isiklikult seotud mittetulundussektoriga, siis pole nende tegevus MTÜdes seotud ettevõtluse arendamisega. Antud küsitluse põhjal võib väita, et maapiirkondades peaaegu puuduvad ettevõtjate ühendused.

Maapiirkondade vajadused

Kõige olulisemaks tegevussuunaks peetakse elukeskkonna parandamist. Teiseks eelistuseks on piirkonna konkurentsivõime tõstmine tootmises ja teeninduses. Loodus- ja kultuuriressurside parem kasutamine ja kohalike toodete väärtustamine said keskmiselt ühe koha võrra vähem eelistuspunkte.

Kõik sektorid on ühel meelel, et noortele maal arenguvõimaluste tagamist tuleks pidada kõige eelistatavamaks tegevusvaldkonnaks, suhteliselt üksmeelsed ollakse pingereas kahe järgmise punkti: töökohtade loomise/säilitamise ja loodushoiu osas. Kui töökohtade osas on selle variandi asetumine pingerea tippu eeldatav, siis loodushoiu sedavõrd kõrge reiting vajaks täpsemat lahtimõtestamist. Viimase eelistuse – uute kohalike toodete väljaarendamise, teiste piirkondade kogemuste ülevõtmise ja kohalike toodete ühisturustuse korraldamise osas on sektorite vahel suur üksmeel.

Uute kohalike toodete väljaarendamise spetsialiseerumisele ning konkurentsieelise väljaarendamisele suunatud, innovaatilise ja suuremaid oskusi nõudva tegevuse, väljastpoolt oskuste sissetoomise, õppimise ja kohalike toodete ühisturustuse korraldamise kui reaalselt koostööd nõudva tegevuse suhtes ollakse pigem ebalevad, nende olulisust peetakse väiksemaks.

Peale eelnimetatud valdkondade märgiti kõige sagedamini infrastruktuuri (eelkõige teede), ühistranspordi, turvalisuse, hariduse kättesaadavuse ja kvaliteedi parandamist ning põllumajanduse ning erinevate sotsiaalvaldkondade arendamist.

5. MAAELU ARENG

Järeldused:

- Teemavaldkondade eelistustest võib järeldada, et olulisemad on maaelanikele tunnetatud probleemvaldkonnad, mitte aga konkreetsemaid lahendusi pakkuvad valdkonnad.
- Piirkonna vajadusi detailsemalt hinnates ilmneb, et muret tuntakse eelkõige noorema põlvkonna võimaluste üle olla konkurentsivõimeline ning leida maapiirkonnas tööd. Samuti peetakse oluliseks maapiirkondadele omase puhta looduskeskkonna hoidmist ning elukeskkonna kvaliteedi tõstmist.
- Eeltoodud hinnangud viitavad majandusliku ühistegevuse ning uuenduste alahindamisele. Tekib küsimus, kust tulevad töökohad, kui mitte uute toodete ja teenuste väljarendamisest ning koostööst nende turustamisel.
- Nagu mitmed eelmised küsimused on näidanud, suhtutakse koostösse üldiselt positiivselt, kuid samas ei tunnetata selles üht olulisemat edu eeltingimustest. Nii on koostööle viitavad vajadused siingi pingereas pigem keskel kui eespool. Eriti iseloomustab koostöö alahindamine ettevõtjaid.

Usaldus ja koostöö

Küsitlus näitas, et MTÜd on kõige positiivsemalt meelestatud: neil on kõrgeim usalduse tase teiste sektorite vastu. 3. sektorit usaldavad kõige rohkem omavalitsused ja teised mittetulundusühingud. Ettevõtjate ja elanike seas on MTÜde usaldamise

tase tunduvalt madalam. Samas näitab kõrge vastamatajätmise protsent ettevõtjate ja elanike nõrgemat sidet kolmanda sektoriga.

Kolmest huvigrupist suurimat usaldust naudivad omavalitsused, olles samas ettevõtjate ning elanike poolt suurima umbusalduse protsendiga. Oodatult usaldavad vallaametnikke enim teised valla esindajad.

Ettevõtjad on kõigist sektoritest kõige umbuslikumad ja kahtlustavamad. Hinnates usaldust 3. sektori vastu jätab kolmandik vastamata, mis näitab ettevõtjate väheseid sidemeid mittetulundussektoriga.

Elanikke iseloomustab nõrgim usalduse tase ja kõrgeim umbusaldamise tase kõigi sektorite vastu. Põhjus peitub ilmselt selles, et nad on kõige vähem informeeritud, kaasatud ning passiivseimad. Mida rohkem omavahelist kokkupuudet ja koostööd, seda suurem on usaldus.

Kõige enam koostööd tehakse omavalitsussektoriga, mis omab ressursse ja võimu. Eriti tihe on koostöö vallaga MTÜdel, kes sõltuvad oma tegevuse rahastamisel suurel määral valla rahakotist. Viies ettevõtjatest on vallaga pidevas kontaktis. Üle 50% elanikest ei oma vallavalitsusega mingeid kontakte.

Oma valla mittetulundussektoriga suhtleb kõige enam omavalitsus (26,7%), samas on ettevõtjate ja elanike kontaktid MTÜdega väga väikesed ning ligi ¾ puuduvad täiesti.

5. MAAELU ARENG

Võrgustumise suhteliselt nõrka taset näitavad ettevõtjate sidemed ettevõtjatega – kõigest 16,3%. MTÜde kontaktid teiste MTÜdega on pidevad vaid 18,9% puhul. Teiste oma sektori organisatsioonidega ei tee üldse koostööd 32,6% ettevõtjatest ning 28,9% MTÜdest.

Vallaesindajad näevad end eelkõige abistaja ja nõustaja rollis. Antakse infot ning aidatakse projektide kirjutamisel. Samuti toetatakse MTÜsid rahaliselt ning praktilistes küsimustes (transport, ruumid jne). Palju mainiti 3. sektori üritustel osalemist, pisut vähem ühist korraldamist. Ühisest arengu planeerimisest ei olnud juttu.

On positiivne, et suhtumine võimalikesse koostööpartneritesse on hea: kõik partnerid on üldjuhul kohalikesse koostööprojektidesse kaasatavad.

Kõige populaarsemaks koostööpartneriks kõikidele huvigruppidele on kohalik omavalitsus. Seda ilmselt mitmel põhjusel: nende käes on materiaalsed ressursid ja pädevus ning kogemused kohaliku elu edendamiseks; võimalik on arvamus, et nende otsustest sõltub areng kõige enam. Ainult ettevõtjad eelistavad koostööd teiste ettevõtjatega vallavalitsuse töötajatele.

MTÜd eelistavad koostööd vallavalitsusega teistele MTÜdele. Vahed eelistustes ei ole statistilises mõttes suured, kuid iseloomustavad kalduvust kohalike vertikaal-, mitte horisontaalsuhte kasuks. Ehk pigem hierarhilised võimusuhted, kui et partnerlusel põhinevad koostöösuhted.

Elukohajärgse valla ja küla (asula) koostööst kasu saamine on olulisem tingimus, mida peetakse koostöö puhul silmas. On oht, et suuremat hulka partnereid (asulaid, valdu) eeldavate projektide puhul võib iga osavõtja hakata silmas pidama eelkõige omaenese kasu, nägemata tervikut. See on halb juhul, kui üksikosade (asulate, valdade) tulud sõltuvad eelkõige sellest, kui võrd suudetakse edu saavutada projekti puhul tervikuna, kui võrd juhul, mil mõne investeeingu mõju on mõeldud ületama külade ja valdade piire.

Ülejäänud punktid iseloomustavad koostööprotsesside atmosfääri, neid aspekte peetakse piisavalt olulisteks: üksteise (seisukohtade) aktsepteerimist ja demokraatlikku juhtimist, samuti meeldivat seltskonda. Tööd nähakse põhiosas vabatahtlikuna (st mitte tasustatavana), kuid siiski mitte ebaolulisena. Ainult ettevõtjad on seadnud töö tasustamise pingereas esimese kolme koostöötingimuse sekka.

Järeldused:

Üldiselt on usalduse tase teiste sektorite vastu hea. Kõige usaldavam teiste suhtes on mittetulundussektor. Kõige kõrgemat usaldustaset pälvivad aga omavalitsused. Ettevõtjad on üldiselt avalikust ja 3. sektorist kahtlustavamad. Samas on kõige madalam usaldamise tase elanike seas. Neist näitajatest järeldub, et usaldamise tase on seda kõrgem, mida enam on omavahelisi kontakte ja koostööd.

Positiivne on, et suhtumine võimalikesse koostööpartneritesse on hea – kõik partnerid on üldjuhul kohalikesse koostööprojektidesse kaasatavad.

5. MAAELU ARENG

Kõige populaarsemaks koostööpartneriks huvigruppidele on kohalik omavalitsus. Samas pole hea, et kõige väiksem on valmisolek koostööks 3. sektoriga, kuigi vahed on suhteliselt väikesed. Nii ettevõtjate kui ka mittetulundusühingute sektorisene koostöö on üldiselt nõrk. Kontaktid vallavalitsusega on MTÜdel ja ettevõtjatel tunduvalt tugevamad, eriti võrreldes elanikega, kellest vaid 50% suhtlevad oma vallavalitsusega.

Horisontaalsest võrgustumist kohaliku era- ja mittetulundussektori vahel on vähe. Koostöö on pigem juhuslikku või praktilist, kui et sisulist laadi.

Omaavalitsused ei näe teistes sektorites partnerit arenguküsimustes. Eriti mittetulundussektoris ei tunnetata võrdset partnerit, vaid pigem abivajajat.

Valmisolek koostööks naabervaldadega on oodatult oluliselt väiksem kui valla sees. Peamiseks kriteeriumiks koostööle on kasu oma vallale.

Edasist koostöö süvendamist nähakse põhiliselt juba toimivates koostöövormides (muutunud on vaid tähtsuse järjekord). Vähemolulisteks peetakse koostööd ühiselt hallatavate objektide, organisatsioonide või töötajate osas, samuti investeringute osas ühistesse objektidesse – nendes vormides tehakse (ja peetakse edaspidi vajalikuks süvendada) koostööd vähem kui kolmandiku vastanute puhul. On arusaadav, et nn pehmetes vormides on koostööd hõlpsam teha. Kuid investeringute puhul võib tekkida oht, et juba algselt minnakse seda teed, et võimalikud investeringud killustada (viisil, et iga vald saaks midagi).

Juhul, kui koostööd piisavalt (vajalikul, soovitaval määral) ei tehta, on tegemist rea takistustega, millest mõned võivad olla objektiivset, teised subjektiivset laadi. Neist esimest liiki (objektiivsed) takistused eeldavad, et tehakse vajadusel piisaval määral kulutusi ja/või arvestatakse nende kui reaalselt eksisteerivate asjaoludega; teatud juhtudel on eesmärgi saavutamine võimalik erinevat moodi. Teise rühma, n-õ subjektiivsete takistuste käsitlemine eeldab aga kujunenud hoiakute, arusaamade jne muutmist või eriarvamuste (näiteks isikute vahelised ebakõlad) lahendamist süstemaatilise selgitustöö ja pädevate argumentide abiga.

Enim (80,8%) on takistusena märgitud ressursside nappust, mis on aga ilmselt seotud tähtsusest kolmandana nimetatuga: „Es-malt tuleb enda asjad joonde seada ja siis alles teiste valdadega midagi ühiselt teha,” (62,5% vastanute arvates). Seega peetakse valdade vahelist koostööd põhiliselt pigem omavalitsuse lisategevuseks, mitte oluliseks põhieesmärkide saavutamise vahendiks. Ilmselt on valdkondi, kus valdadevaheline koostöö ei ole kohustuslik, kuid on piisavalt valdkondi, kus seda tuleks pidada mitte asjaks iseeneses, kuivõrd vahendiks. Vastavalt sellele, millise tegevusvaldkonnaga programmi LEADER raames tegelema hakatakse, võib just nimelt ressursside nappus olla mitte takistuseks, vaid ajendiks koostööle.

Tähtsusest teise takistusena (73,3%) on nimetatud koostöötraditsiooni puudumist ja kavandatav programm seda lünka täitma hakkabki.

Neljandana märgitud takistus (60,8%) viitab paljuski Eesti maa-

5. MAAELU ARENG

asustuse omapärale: väikesed asulad, hõre asustatus, töö- ja teenindusalane (pendel-)ränne linnadesse ja suurematesse keskustesse, kui et asulate omavaheline liikumine. Lisaks takistab omavahelist suhtlemist ja koostööd sageli ühendusteede ning ühiskondliku transpordi ebapiisavus. Sunniviisiliselt valdu omavahel koostööd tegema panna ei ole mõtet ja sageli ongi asustusest tingitud omavaheline läbikäimine põhjuseks ja objektiivseks tingimuseks, millega tuleb arvestada ja eeldatavasti on koostööpiirkondade moodustamisel neid aspekte eelnevalt ka arvestatud. Teatud valdkondade – näiteks turismimarsruutide – kujundamisel ei oma objektiivsetest asjaoludest tingitud vähene suhtlus sedavõrd tähtsust (kui, siis teede kvaliteet).

Tähtsuset viies ja kaheksas takistus – poliitilised ja isikutevahelised erimeelsused (vastavalt 47,5% ja 44,2%) on iseloomult subjektiivsed, st hea tahte puhul kõrvaldatavad. Need takistused võivad olemasolu korral nurjata kõik head kavatsused, see-ga tuleb meeskondade juhtidel neid aspekte pidevalt jälgida.

Järeldused:

- On olemas teatud hulk koostöökogemust ja põhimõtteliselt positiivne meelestatus koostöö suhtes. Omatakse kogemusi põhiliste koostöövormide suhtes, mis on ilmselt LEADER raames olulised.
- Arvestades, et LEADER tegevuspiirkondades hakkab olema keskmiselt rohkem kui paar-kolm valda, tuleb asuda teatud valdkondades koostöölisi kontakte looma ja lihvi-ma.

Valmisolek koostööks LEADER meetme rakendamisel

Positiivne on see, et kõigis sektorites on üldiselt pooldav hoiak piirkonna strateegia koostamise ja elluviimise suhtes. Taaskord on avalik ja 3. sektor rohkem huvitatud piirkondliku strateegia koostamisest ja elluviimisest. Seejuures pole erinevus aga ettevõtjate huviga nii suur, kui paljude varasemate küsimuste puhul.

Ettevõtjad on kõhklevad seisukohal strateegia koostamise osas. Poole vähem kõhklevad nad strateegia elluviimisel, nähes võrreldes teiste sektoritega endal strateegia rakenduses kõige vähem rolli. See on hoiatav märk, et ettevõtja ei pea LEADER programmi „oma programmiks“.

Kui 3. ja erasektor näeb endal suuremat rolli strateegia kujundamisel kui elluviimisel, siis avalik sektor eelistaks pigem võtta rakendaja rolli. Tundub, et omavalitsused on valmis suuremaks vastutuseks. Lisaks ei heiduta neid nii palju finantsilised kohustused.

Strateegia protsessis osalemise juures on kõigi sektorite jaoks ühtviisi oluline, et oma vald (90–92%) ning oma küla (86–89%) saaks sellest kasu. Ilmselt on see peamisi motivaatoreid, mis innustavad eri huvigruppe osalema.

Oluliselt järgmine näib olevat strateegiaprotsessi kvaliteet: kõigi huvigruppide jaoks on oluline, et neid võetaks võrdsete partneritena (80–86%) ning et juhtimine oleks demokraatlik (78–82%). 10% vastanuist on harjunud autoritaarsema juhtimisstiiliga.

5. MAAELU ARENG

Pisut vähem oluline on strateegiaprotsessis osalemise eest tasustatud saamine. Kõige vähem oluline on see avaliku sektor jaoks (54%). Ilmselt peavad paljud seda igapäevase töö osaks. 3. sektorist tahaks tasustatud saada 61%; 25% vastanuist ei pea seda oluliseks. Ilmselt on 3. sektor harjunud vabatahtliku tööd tegema. Oodatult on erasektor kõige vähem valmis tasustamata panust andma: 70% vastanuist peavad tasu oluliseks ning vaid 20% mitte.

Kulude kompenseerimist peavad oluliseks 3. ja erasektor: vaid 10% on nõus ise kulusid kandma. Omavalitsustöötajad on 10% võrra järeleandlikumad – ilmselt tekiks neil ka isiklikke kulusid vähem, kuna strateegiaprotsessid on sageli osa tööülesannetest.

Üheks korduvaks motiiviks oli soov mitte saada katteta lubadusi ning näha reaalselt tulemust. Ehk ühe vastaja sõnadega, et: „...tehtud projektid ka tõesti rahastatakse”.

Kordus soov saada enne otsustamist rohkem informatsiooni ja koolitust ning kaaluda eelnevalt osalemise mõttekust. „Ühispeäsa ei lähe ma midagi tegema,” oli ühe vastaja hinnang.

Ettevõtjad rõhutasid, et neil napib aega. Paljud ei pidanud piirkondlikku strateegiat ettevõtjate ülesandeks. „Tehku seda tööd need, kes selleks seatud, vald, ministeerium ja teised.”

Valmisolekul strateegia koostamiseks valitseb erinevate huvigruppide vahel üllatavalt suur üksmeel. Endal nähakse rolli aruteludes osalemises ja huvigrupi esindamises. Vajadusel olakse valmis andmeid hankima. On loomulik, et valla esindajad

peavad seda enim oma rolliks, kuna neil on ka kõige parem ligipääs erinevatele andmekogudele.

Ettevõtjad on kõigis tegevustes tagasihoidlikumad ja kõhklevamad, kuid sellele on juba eelnevaist küsimustest mitmeid põhjuseid leitud: aja- ja huvipuudus ning vähesem usk tulemustesse.

Üllatav on 3. sektori puhul see, et 12% ei pea vajalikuks oma huvigrupi esindada, mis peaks kodanikeühenduse esmane roll olema.

Kõik kolm sektorit tunnevad vähest valmisolekut strateegia formuleerimisel ning strateegia koostamise juhtgrupis osalemisel. Kui strateegia sõnastamine ongi rohkem eksperttöö iseloomuga, siis ohumärgiks on mittevalemisolek juhtgrupis osaleda, kuna see viitab soovile mitte vastutust võtta. Antud küsimuses on kõigi sektorite eelistused sarnased. Jällegi on valmisolek väiksemat pingutust ja vastutust nõudvaid rolle suurem võtma. Valdav enamus on valmis osalema üritustel ja tegevustes, mis neile huvi pakuvad, info levitamine tundub jõukohane.

Samas kohutab vastanuid projektide koostamine ja juhtimine. Vaid 32% MTÜdest, 28% valla esindajaist ning kõigest 19% ettevõtjaist on valmis LEADER meetme raames projekte rakendama. Kindlasti peegeldavad need protsendid osalt hirmu bürokraatia ees ning teisalt finantsraskusi projektide eelfinantseerimisel.

5. MAAELU ARENG

Pigem soovitakse neis osaleda või kaasa rääkida koostamise juures, äärmisel juhul olla taotleja, kui projekt kellegi teise poolt kirja pandud on. Ettevõtjate valmisolek jääb kõigis punktes 10–20% nõrgemaks.

Rõõmustava üllatusena on 52–66% vastanuist valmis tegema vabatahtlikku tööd. Samas kolmandik ettevõtjaist ning viiendik valla ja MTÜde esindajaist ei ole kindlasti mitte nõus vabatahtlikku tööd tegema. Mittetulundussektori puhul on selline tulemus üllatav.

Järeldused:

- Valmisolek piirkondlikus strateegiaprotsessis ning selle elluviimises osaleda on hea. Antud vastused kummutavad levinud arvamuse, et strateegiaprotsess on huvigruppide jaoks tüütu, ebaoluline ja pealesurutud tegevus. Valmisolek strateegiat koostada oli kohati isegi suurem kui seda ellu viia. Rõõmustav on see, et üle poole vastanuist on valmis vabatahtlikuks panuseks piirkondlikku koostöösse.
- Murettekitav on ettevõtjate olulisemalt väiksem huvi piirkondlikus partnerluses osalemise vastu kui teistel sektoritel. Ettevõtjate huvitatuse tõstmine on seda olulisem, sest ühe kõige olulisemaks peetud arenguvajaduse „kohalike töökohtade loomine” rahuldamine on just nende kätes.
- Kõigi kolme sektori puhul ollakse rohkem valmis kaasa lööma väiksemat vastutust ja kompetentsi eeldavates tegevustes – seda nii koostamise kui ka elluviimise etapis. Valmisolek kahaneb, kui tegevus nõuab lisapingutusi ja tööd.
- Struktuurifondide põhimõtetel finantseeritavad suhteliselt mahukaid ning ressursse nõudvaid projekte on rakendama valmis vaid kuni kolmandik 3. sektorist ning 28% omavalitsustest. Ettevõtjad on umbes samal määral valmis projekte rakendama tingimusel, et neid aidatakse projektide koostamisel ning bürokraatia osas ka rakendamisel.
- Murelikuks teeb asjaolu, et tunnetatud piirkondliku vajaduse ning valmisoleku vahel neid vajadusi katta on suured käärid. Eelkõige ei olda piisavalt valmis uusi töökohti looma ning noortele arenguvõimalusi pakkuma.

6. PÕLLUMAJANDUSHARIDUS, TEADUS, NÕUSTAMINE JA MUUSEUMITE TEGEVUS

Maarja Normak, Helena Tabur-Jõgi, Merry-Aart Jüriado, Sirje Tamkõrv

6.1. Põllumajanduslik kutseharidus

2005. a põllumajanduslikus kutsehariduses algas konverentsiga „Praktika – üks töömaailma”, millest võtsid osa Riigikogu, erinevate ministriumite, Maaelu Edendamise Sihtasutuse, Eesti Põllumajandus-Kaubanduskoja, Kutsekoja, Eksami- ja Kvalifikatsioonikeskuse, Eesti Maaülikooli, maavalitsuste, taluliitude, erialaliitude, kutseõppeasutuste ja noortalunike esindajad.

Peamised konverentsil esile kerkinud ja lahendamist vajavad küsimused olid:

- Koolide koostöö avaliku sektori organisatsioonide, tööandjate liitude, põllumajandusettevõtete ja tehnikafirmadega, teadus- ja arendusasutustega ning praktikaettevõtetega.
- Rakendusliku kõrghariduse andmise võimalused põllumajanduse, metsamajanduse ja aianduse erialadel.
- Kutseõpetaja enesetäiendamine, täiskasvanu hariduse finantseerimine ning koolituse vajadus ettevõtjatele-tootmispraktika juhendajatele.
- Õppemajandite praegune staatus ning nende baasil põllumajandusvaldkonna praktilise väljaõppe keskuste väljarendamise vajadus.
- Praktikabaaside toetuse rakendamine riikliku toetusena.
- Põllumajanduspraktikaga seonduvate tootmisettevõtete hindamine ja andmebaasi loomine.
- Noorte kutsevõistluste läbiviimisega põllumajandusliku kutsehariduse propageerimine.

2005. a novembri seisuga õppis kutseõppeasutustes põllumajandusvaldkonna erialadel kokku 1 907 õpilast.

Tabel 1. Kutseõppeasutustes põllumajandusvaldkonna erialadel õppivad õpilased (2005. a november)

Õppekava nimetus	2004. a	2005. a
Põllumajandus	313	349
Talumajandus	93	52
Metsamajandus	225	221
Aiandus	160	133
Kalur-laevajuht	38	32
Toiduainete tehnoloogia (Õisu TTK)	212	195
Loodusmajandus	55	60
Maastikuehitus	279	415
Maamajanduse mehhaniseerimine	35	63
Hobusekasvatus	19	21
Karusloomakasvatus	14	

6. PÕLLUMAJANDUSHARIDUS, TEADUS, NÕUSTAMINE JA MUUSEUMITE TEGEVUS

Haljastus	68	84
Aia- ja maastikukujundus	5	
Aia- ja loodusmajandus		22
Looduskeskkonna ja maastiku korraldus	37	29
Maamajandus	70	31
Maamõõtmine	22	50
Maaettevõtlus	36	36
Forwarderioperaator	10	10
Harvesterioperaator	5	
Talu- ja kodumajandus	117	104
Kokku	1813	1907

Allikas: Haridus- ja Teadusministeerium (HTM)

Kutsevõistlused

Igal aastal korraldatakse põllumajandusvaldkonna kutseõppeasutuste õpilastele mitmeid kutsevõistlusi. Juunis toimus Türi Tehnika- ja Maamajanduskoolis rahvusvahelise põllumajandusnäituse AGRI raames iga-aastane noortaluniku kompleksvõistlus, osales 33 võistlejat Kehtna Majandus- ja Tehnoloogiakoolist, Olustvere Teenindus- ja Maamajanduskoolist, Põltsamaa Kodu- ja Põllutöökoolist, Türi Tehnika- ja Maamajanduskoolist, Vana-Antsla Kutsekeskkoolist ning Kesko-Agro Eesti AS-st. Nooraednike kutsevõistlus toimus juunis Jänedal Lillepeol. Osales 12 õpilast Räpina Aianduskoolist, Räpina Gümnaasiumist, Luua Metsanduskoolist ja Suuremõisa Tehnikumist. Noorte künnivõistlus 2005. a viidi läbi Eesti Künnimeistrivõistluse raames. Oma võistlejad panid välja Olustvere Teenindus- ja Maamajanduskool ning Türi Tehnika- ja Maamajanduskool. Põllumajandusministeerium toetab õpilaste osalemist iga-aastastel rahvusvahelistel metsandusvõistlustel. 2005. a osalesid Luua Metsanduskooli õpilased Leedus Kaunase Metsanduskoolis toimunud IV EUROPEA metsanduslikel kutsevõistlustel. Põllumajandusvaldkonna kutsevõistlused näitavad õpilaste praktiliste oskuste taset ja aitavad propageerida põllumajanduslikku kutseharidust.

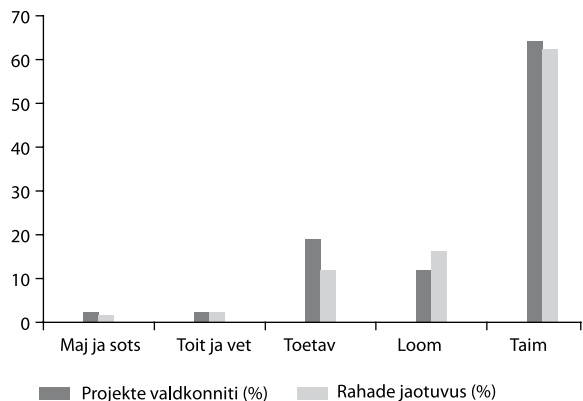
Stipendiumid

2005. a jätkas Põllumajandusministeerium koostööd Maaelu Edendamise Sihtasutusega põllumajandusvaldkonna erialadel õppivatele õpilastele stipendiumite maksmisel. Põllumajanduse valdkond hõlmab põllumajandust, metsandust, kalandust ja aiandust. Stipendiumi suurus sõltus õpilase õppeedukusest ja ulatus olenevalt erialast kuni 1 000 kr kuus.

6.2. Põllumajanduslik teadus- ja arendustegevus

2005. a toimus üleminek ühtsele rakendusuringute ja arendustegevuse finantseerimisele riiklikus programmis „**Põllumajanduslikud rakendusuringud ja arendustegevus aastatel 2004–2008**” määratletud tingimuste kohaselt. Rahastamisel jaotuvad projektid järgmisteks alavaldkondadeks: maamajandus- ja sotsiaaluuringud, toiduohutus ja veterinaaria, põllumajandust toetavad tegevused ning mahukaima valdkonnana taime- ja loomakasvatus.

Joonis 1. 2005. a rahastatavad projektid

Põllumajandusministeeriumi allasutustelt telliti 26 projekti (sh 7 JSAI ja 19 EMVI teadlastelt) kogumaksumusega 9,9 mln kr. Projektid olid pikaajalised, enamik oli alustatud 2004. a. Väljaspool PM haldusala rahastati 16 projekti, ühtekokku 5,9 mln kr eest. Valdavalt oli tegemist Eesti Maaülikooli teadlaste läbiviidavate rakendusuringutega. Lähem informatsioon teostatud ja teostatavate rakendusuringute kohta on üleval projekti teostava asutuse kodulehel.

Et vastavalt programmi alusdokumendis sätestatule valitakse rahastatavad projektid välja avaliku konkursi teel aasta enne projekti käivitumisaastat, korraldati 2005. a avalik konkurss uutele, 2006. a alustatavatele projektidele. Laekunud 70 projektitaotlust vaatasid läbi valdkondlikud ekspertiisikomisjonid ning ekspertide poolt antud hinnangud kinnitas Põllumajandusteaduste nõukogu, tehes ministrile ettepaneku sektorile olulisimate projektide rahastamiseks.

Põllumajandusteaduste nõukogu töö

Uuendati Põllumajandusteaduste nõukogu koosseisu eesmärgiga suurendada tootjate hääle esindatust põllumajandusliku teaduspoliitika kujundamisel. Et tagada tootmisele ja maaelule suunatud uuringute rakenduslikkust, kaasati taotluste hindamisse ekspertiisikomisjone. Detsembris võõrustati Mecklenburg-Vorpommerni põllumajandusteaduste nõukogu ja arutati edaspidise koostöö võimalusi.

Eesti Maaviljeluse Instituut (EMVI)

EMVI-s on 6 teadus-arendustöö osakonda (agroökoloogia, põllukultuuride, taimekaitse, rohumaade ja mehhaniseerimise osakond ning põllumajandustehnika katselabor). 2005. a töötas instituudis kokku 55 töötajat, sh 31 teadurit (15 põllumajandusdoktorit, 3 tehnikadoktorit, 5 teadusmagistrit; EMÜ-s on magistriõppes 4 teadurit ning doktoriõppes 3 teadusmagistrit).

2005. a tehti instituudis uurimis-arendustöid Põllumajandusministeeriumi poolt tellitud 19 töö, Eesti Teadusfondi (ETF) 4 grandi, ühe Teadus- ja Haridusministeeriumi (HTM) poolt rahastatava projekti „Põllu- ja rohumaakultuuride saagi kvantiteedi ja kvaliteedi optimeerimine agrotehniliste võtete ja erinevate tehnoloogiate integreerimisel” ning Eesti ja piiritaguste firmadega sõlmitud 7 projekti raames.

Tabel 2. *Finantseerimine 2005. a (kr)*

Põllumajandusministeeriumi rakendusuringud	5 056 759
ETF grandid	579 646
Sihtfinantseerimine	–
Baasfinantseerimine	612 000
Lepinguline uurimistöö	1 165 135

2005. a uurimis-arendustööde tulemuste ja soovitustega põllumajandustootjatele tera- ja kaunvilja, rapsi, kartuli ja heintaimede agrotehnikate, taimekaitse, rohusöötade tootmis- ja säilitustehnoloogiate, põllumajandusmasinate sobivusuuringute, täppisviljelustehnoloogia ja põllukultuuride tootmise tasuvuse alal saab tutvuda EMVI kodulehel www.eria.ee.

2005. a avaldatud trükiste nimekirjas on 1 brošüür, 2 raamatut, 65 teadusartiklit, 61 populaarteaduslikku artiklit ja 46 EMVI infolehte. Korraldati 10 õppepäeva ja oldi 10 õppepäeva kaaskorraldajad. Konverentsidel ja õppepäevadel esineti kokku 78 ettekandega.

Jõgeva Sordiareetuse Instituut (JSAI)

JSAI teadus- ja arendustegevuse eesmärk on põllumajandustootmise efektiivsuse ja konkurentsivõime suurendamine ning põllumajandussaaduste kvaliteedi parandamine uute sortide aretamise ja kasutuselevõtu teel. Instituudi personal on 120 inimest, neist 26 teaduslikku töötajat keskmise vanusega 46 a. Doktorikraadiga teadureid on 10, magistrikaadiga 11, EMÜ doktoriõppes täiendab oma teadmisi 9 ja magistriõppes üks teadustöötaja.

6. PÕLLUMAJANDUSHARIDUS, TEADUS, NÕUSTAMINE JA MUUSEUMITE TEGEVUS

Instituudi põhiülesanded oma tegevusvaldkonnas on:

- põllumajanduskultuuride uute sortide aretamine;
- sortide säilitusaretuse tagamine;
- sortide viljelemise agrotehnika väljatöötamine ning täiustamine;
- kõrgpaljundus- ja sertifitseeritud seemnete müügiks tootmine ja turustamine;
- sortide ja väärtuslike aretiste säilitamine geenipangas;
- taimekasvatustlikud alus- ja rakendusuuringud uute teadmiste saamiseks;
- arendustegevus ja innovatsioon uute teadmiste rakendamiseks;
- uurimistöõ tulemuste publitseerimine;
- nõuandetegevuse ja koolituse korraldamine oma pädevuse piires;
- alates 2002. a korraldatakse efektiivsuskatseid taimekaitsevahendite registreerimiseks;
- alates 2003. a korraldatakse katseid põllukultuuride soovitatud sordilehe koostamiseks.

2005. a täideti järgmisi rakendusuuringuid: tera- ja kaunviljade, õlikultuuride, kartuli, köögiviljade ning söödakultuuride sordiaretuse ja -paranduse ning sordiagrotehnika ja seemnekasvatuse alased rakendusuuringud; agrometeoroloogiliste prognooside ja kokkuvõtete koostamine; veebipõhise taimekaitsealase nõustamissüsteemi arendamine ja rakendamine;

koekultuurimeetodite rakendamine sordiaretuses.

Koordinaatorina osaleti riikliku programmi „Põllumajanduskultuuride geneetilise ressursi kogumine ja säilitamine aastateks 2002–2006“ täitmisel.

Osaleti nelja Eesti Teadusfondi grandii ja HTMi sihtfinantseeritava teema „Säästva põllumajanduse tarbeks aretatavate põllukultuuride saagikuse, saagi kvaliteedi ja haiguskindluse vahelised seosed ja pärandumine“ täitmisel ning EL 6. raamprogrammi projektide „Põldoa aretus säästvale põllumajandusele“ (EUFABA), „Keskonnasõbralik taimekasvatussüsteem: nõuded sordiaretusele ja seemnekasvatusele“ (ENVIRFOOD) ja „Euroopa kartuli-lehemädaniku alane koostöövõrgustik“ (EUCABLIGHT) ja Eesti-Hollandi projekti „Eesti taimetervise süsteemi, eelkõige taimse paljundusmaterjali tugevdamine vastavalt ELi nõuetele“ (PPA03/ES/9/1) täitmisel.

6.3. Nõuandetegevus

Selleks, et järjest karmistuvates tingimustes konkurentsivõimeline olla, vajavad põllumehed professionaalset nõuannet. Nõuandetegevuse efektiivsuse määrab ära oskus kasutada erinevaid meetodeid, millest olulisemad on üksikisikule suunatud individuaalne nõustamine, rühmadele suunatud grupinõustamised ning laiemale auditooriumile suunatud massinõustamised. Kogu põllumajandusliku nõuandesüsteemi eesmärgiks on arendada põllumajandust kompetentse nõuande abil, levitada riiklikku informatsiooni EL liikmelisusega kaasnevatest piirangutest ja võimalustest, tutvustada toetusmeetmeid. Vähem tähtsaks ei saa pidada teadusinfo ja innovatsiooni viimist üksikisikuni. Nõuandesüsteemi teine oluline roll on koguda tagasisidet põllumeeste tegelikelt vajadustest, analüüsida ja seejärel edastada neid õigele partnerile. Teadus- ja õppetöö korraldajad vajavad ülevaadet põllumeeste probleemidest, et suunata oma tegevusi tegelikult vajadusest lähtuvalt.

Kuna konsulent (kutset omav põllumajandusvaldkonna nõustaja) suhtleb põllumeestega vahetult, on just tema see, kes on vahelüliks teaduse ja praktika vahel ning määrab ära teadussaavutuste rakendumise praktikas. Konsulendid koondavad ja süstematiseerivad tootjate soovid teadustöö, õppepäevade ja trükiste tarbeks ning vahendavad uuringute tulemusi.

Nõuandesüsteemi arendamise toetamiseks rakendus 2005. a uus RAKi meede: „Nõuande- ja teabeleviteenuste toetamine“ (meede 3.8). Meetme eesmärgiks on arendada välja nõuandeteenuste pakkumise süsteem ning toetada põllumajandustootjale nõuande- ja teabeleviteenuste osutamist. Meetme

raames oli alates 2005. a teisest poolaastast võimalik taotleda toetust nelja alameetme alt: nõuandekeskuse starditoetus, nõuandetoetus, üleriigilise ning maakondliku infopäeva korraldamise toetus.

Alates eelmise aasta hilissuvest tegutsevad igas maakonnas põllumajandusministri poolt tunnustatud nõuandekeskused. Keskuse ülesandeks on tagada kvaliteetse nõuande kättesaadavus, aidata leida vajalikku teavet, aru saada seadustest ja määrustest, tutvustada ja levitada ilmunud trükiseid, korraldada teabeüritusi. Igal keskusel on atesteeritud või kutsetunnistusega konsulendid vähemalt taime-, loomakasvatuse ja finantsmajanduse valdkondades.

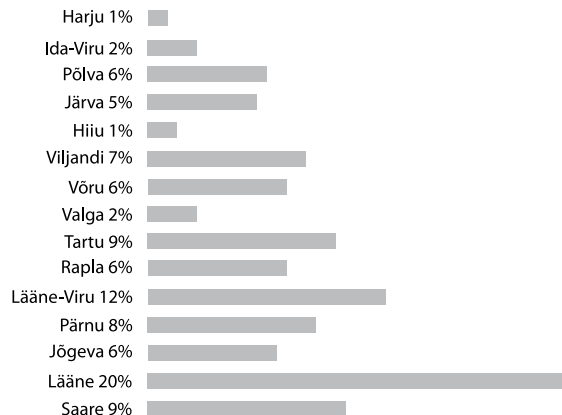
Nõuandekeskused said meede 3.8 raames võimaluse taotleda starditoetust kuni 124 000 kr ulatuses. Seda võimalust kasutas 14 nõuandekeskust. Peamiselt kasutasid nõuandekeskused seda infotehnoloogia ja kontoritehnika soetamiseks ning tehnilise töötaja palgakuludeks.

Nõuandetoetuse saamiseks laekus 2005. a 217 taotlust, mida oli loodetust vähem. Põhjuseks võib siin pidada asjaolu, et meede käivituse suhteliselt hilja – aasta teine pool ei ole kõige soodsam individuaalseks nõuandeks. Põllumajandustootjail oli võimalik toetust saada kuni 75% nõuandeteenuse abikõlblike kulude maksumusest, kuid mitte rohkem kui 9 000 kr ühe taotleja kohta kalendriaastas ning mitte rohkem kui 450 kr ühe nõuandeteenuse osutamiseks kulunud tunni kohta. Nõuandeteenus pidi olema osutatud tunnustatud nõuandekeskuse ning nõuandekeskusega seotud vastavas valdkonnas atesteeritud või kutset omava nõustaja ehk konsulendi poolt.

6. PÕLLUMAJANDUSHARIDUS, TEADUS, NÕUSTAMINE JA MUUSEUMITE TEGEVUS

Keskmiseks küsitud toetussummaks kujunes 5 100 kr ühe lepingu kohta. Kõige aktiivsemad olid nõuandetoetuse kasutamisel Läänemaa põllumajandustootjad, kes esitasid kokku 42 taotlust, mis moodustas kõigist esitatud taotlustest viiendiku.

Joonis 2. Nõuandetoetuse taotluste jagunemine maakondade lõikes

Üleriigiliste infopäevade korraldamise aluseks on üleriigiliste infopäevade kava, mis on põllumajandusministri nõuandva komisjoni (kuhu on kaasatud nii ministeeriumi ametnikud kui ka põllumajandustootjaid esindavate organisatsioonide esindajad) poolt koostatud dokument, milles on sätestatud eelarveaastal korraldamist vajavate infopäevade teemad koos täpsemate nõuetega iga teema kohta, millega tuleb arvestada vastaval teemal infopäeva läbiviimiseks toetuse taotlemisel. Üleriigiliste infopäevade korraldajatel on õigus saada toetust

ka vastaval teemal trükise väljaandmiseks, juhul kui nõue trükise väljaandmise kohta on kavas vastava teema puhul sätestatud.

Üleriigiliste infopäevade korraldamise toetuse taotlusi esitati kokku 23 25-le erinevale teemale. Täitjat ei leitud 8 teemale, mis lülitati 2006. a valmivasse üleriigiliste infopäevade kavas. Võimalik oli toetust saada 100% abikõlbulike kulude maksumusest, kuni 15 000 kr ühe infopäeva kohta ja kuni 100 000 kr infopäeva raames koostatava trükise kohta.

Maakondlike infopäevade puhul ei ole teemad ette määratud, seega initsiatiiv teemade osas tuli taotlejatel ja lähtus piirkonna vajadustest. Iga maakonnale eraldati toetusteks 120 000 kr. Infopäeva läbiviijal oli võimalik toetust saada 80% abikõlbulike kulude maksumusest, kuni 12 000 kr ühe infopäeva kohta. Laekunud projektide hulgast tegid valiku maavalitsuste juurde moodustatud hindamiskomisjonid, kuhu olid kaasatud vastava maakonna põllumajandustootjate, maavalitsuse ning kohalike omavalitsuste esindajad. Kokku esitati 184 taotlust. Enamike maakondade puhul oli peamiseks taotlejaks ja tulevaseks infopäevade läbiviijaks kohalik tunnustatud nõuandekeskus.

Tagasiside saamiseks nõuandeteenuste kättesaadavuse ja kvaliteedi, infopäevade teemade aktuaalsuse ja piisavuse ning muude küsimuste kohta, on 2006. ja 2007. a kavas läbi viia küsitlus nõuandeteenust kasutanud ja infopäevi külastanud põllumajandustootjate seas. Selle abil püütakse leida järgnevatel aastatel infopäevadele sobivamaid teemasid, parandada nõuandeteenuste kvaliteeti ja süvendada põllumajandustootjates huvi nõuandesüsteemi vastu.

6.4. Põllumajandusmuuseumite tegevus

Eesti Põllumajandusmuuseum

Eesti Põllumajandusmuuseum on kujunemas oma ala keskmuseumiks, millel on oluline osa Eesti maakultuuri, põllumajandusliku tootmise, omandisuhete, põllumajandushariduse ja teaduse jäädvustamisel, vastava ainese kogumisel, säilitamisel, uurimisel ja eksponeerimisel.

Oma eesmärgid silmas pidades on peatähelepanu pööratud muuseumihoonete renoveerimisele ja sisu kaasajastamisele.

Nii sai mõisa häärberist muuseumi peahoone. Eesmärgiga kaasa aidata muuseumipedagoogilise töö arengule on kavas alustada ajaloolise Sepikoja (eh. 1886) hoone renoveerimise-ga, kus II korrusel oleks võimalik läbi viia erinevaid muuseumi-programme. I korrusel töötaks naistele käsitöötuba ja meestele puutöötuba. Ajaloolises sepikojas töötaks sepp ja avatud oleks sepatööd tutvustav ekspositsioon.

13. dets 2005. a asutati muuseumi teadus- ja arendustegevust nõustav teadusnõukogu. Taastamisel on ka muuseumi aasta-raamatu väljaandmise ja teaduslike konverentside toimumise traditsioon.

2005. a külastas Eesti Põllumajandusmuuseumi näitusi ja üri-tusi 96 280 külastajat, nendest kohapeal 16 480 inimest. Väljas-pool muuseumi toimunud üritustel osaleti 20 korral (messid Tallinnas, Pärnus, Tartus, rahvusvaheline Hansalaat jt), külasta-jaid oli 79 800. Aasta jooksul koostati kohapeal 8 ajutist näitust

ja väljapanekut. Kokku viidi hariduslikke programme läbi 20, nendel osales kokku 3 567 külastajat.

Suuremaid kogupereüritusi toimus neli, kokku 6 430 külasta-jaga. Nendest olid traditsioonilised Eesti punase karja näitus-konkurss „Viss 2005” ja „Tartu sügisnäitus. Tõuloom 2005”. Esmakordselt korraldati „Lemmikute kokkutulek. Hobupäev” ning jõulupidu koos ERMi Sõprade Seltsi ja Ülenurme vallarahvaga.

Koos Ülenurme Muusikakooliga viidi läbi traditsiooniline Eesti Vabariigi aastapäevakontsert. Muuseumis toimus kaks Eesti nukuteatri etendust. Lisaks toimusid muuseumis Rahvusvaheline Geograafikonverents, Balti Kaitsekolledži ja Tartu Kutsehariduskeskuse õppepäevad. Sisustati lastelaagrite päevi muuseumis, viidi läbi seminare, nõupidamisi, konverentse ja kokkutulekuid, toimus Ülenurme valla sügisjooks, viidi läbi laste sünnipäevi ja korraldati pulmaliste vastuvõtte.

2005. a möödus 160 aastat krahv von Bergi sünnist ja 130 aastat Sangaste rukki aretamisest. Sel puhul avati koostöös Eesti Rukkiseltsi ja Jõgeva SAiga Sangaste lossis rukki tuba. Väljas-pool muuseumi osaleti veel väljapanekute ning töötubadega messidel ja laatadel „TourEst 2005”, „Kodu ja aed” ja „Mardilaat Tallinnas”, „Pärnu Kodu 2005”; „Tartu Agro 2005”, „Naine 2005”, „Lillemess 2005” ja „Lihtsad jõulud Tartus”. Tartu Rahvusvahelisel Hansapäeval osaleti väljapanekuga „Eesti rukis – hansakaup” ja linatööde töötoaga. Osa võeti Paunvere väljanäitusest ja Mihklipäevast Emajõe ääres, Altmõisa Maasikapeost, Rannarootsi päevast, Narva muuseumide festivalist ja mitmetest valla-, küla- ja talupäevadest.

C. R. Jakobsoni Talumuuseum

2005. a oli C. R. Jakobsoni Talumuuseumis teguderohke. Muuseum oli avatud 354 päeval aastas, külastajaid ühtekokku 24 018. Teaduslik raamatukogu täienes 15 eksemplari võrra, katalogiseeriti 58 ajaleheartiklit. Muuseumi põhifondi kuulub 9 410 museaali, neist on teaduslikult kirjeldatud 6 862, eksponeeritud 567. Teaduslikku abimaterjali on 3 587 museaali.

2005. a jaanuaritorm möllas Jakobsoni mail ohtralt, murdes puid nii pargis kui metsas, mis andis muuseumi töömeestele tööd pikemaks ajaks. Samuti lükkas torm vana lehise otsast alla suurema osa pikki aastaid muuseumi ala ehtinud toonekure pesast.

Eriprogrammid ja traditsioonilised üritused

„Vastlad talus“ tutvustas vanu vastlatraditsioone. „Sügis talus“ programm tutvustas sügisei töid ja tegemisi talus, näha sai vanaaegseid talutööriistu ja -esemeid. „Jõulud talus“ programmi eesmärk oli viia osalejad vanemasse jõuluaega, mil päkapike ega jõuluvanased veel ei tuntud. Veskis küpsetati ja maitsti pühadeleiba, rehetoaasid talutoidud ja vanaaegsed mändud, laudas söötmist ja paitamist loomad.

C. R. Jakobsoni preemia. C. R. Jakobsoni konkurss Pärnumaa parima kultuuri- ja põllumajandustegelase autasustamiseks sai alguse 1989. a, korraldajaks C. R. Jakobsoni Sihtasutus. Preemia laureaadid on olnud paljud tublid ja töökad pärnumaalased, kes aasta tegijatena silma paistnud. Kokku on neid aastate jooksul olnud 58.

Talupäev. Et ei ununeks vanad talutööd, samuti tähistamaks suve lõppu ja sügistööde algust, sai teoks 1994. a muuseumis esimene Talupäev. Näha ja oma käega proovida sai leivategu, pesu rullimist, korvipunumist, rehepeksu, kangakudumist, naiste näputöid. Sest ajast alates toimub talupäev igal aastal augustikuu viimasel laupäeval.

Eesti Piimandusmuuseum

Asutusesiseste arengute osas jätkus Eesti Piimandusmuuseumis 2005. a pedagoogiliste tegevuste rakendamine ja uute arendamine. Endiselt oli Piimandusmuuseumi üks peamisi tegevusprioriteete Eesti piimatoodete propageerimine. Koostöös Põllumajandusministeeriumi ja Eesti Piimaliiduga jätkati kooliõpilaste kodunduskonkursiga „Piimapreili“ ning kodumaist piimatoodet tutvustava ürituse „Piimapäev“ korraldamisega. Piimapäev 2005 oli oma mõödult ning osavõturohkuselt juba hoopis suurem sündmus kui esimesel korral 2004 a. Jätkus kunstiõpilaste maalilaagri traditsioon, mille tulemusena viimistleti üle kahel viimasel aastal valminud pildid ning valmis hulgaliselt portselanmaali tehnikas piimandusteemalisi taieseid. Kogu detsembrikuu vältel jätkus jõuluetenduste traditsioon, kus muuseumi kollektiiv korraldas õpilasgruppidele tegevusteatrit. Aasta vältel toodi kohale mitmeid huvitavaid ajutisi näitusi. Osaleti turismimesseidel nii Eestis kui Soomes.

Eesti Piimandusmuuseumi Sõprade Selts jätkas masinasaali kontsertide ja etenduste sarja, kokku korraldati neid üheksa. Kõigi nende tegevuste tulemusena kasvas oluliselt muuseumi

6. PÕLLUMAJANDUSHARIDUS, TEADUS, NÕUSTAMINE JA MUUSEUMITE TEGEVUS

külastuste arv 2004. a 4 500-lt 2005. a 6 000-ni. Rõõmustavalt suur oli areng grupikülastuste osas: 2004. a 86 grupilt 2005. a 142 grupini.

Koostöös Põllumajandusministeeriumi ja haldusala muuseumitega osales Eesti Piimandusmuuseum kooliõpilastele suunatud töövihiku väljaandmises. Toimib kogumis- ja arhiveerimis-tegevus, muuseumi säilikute koguarv on ületanud 51 000 piiri. Tööstusekspositsiooni täiustamiseks on restaureeritud sisult olulisi uusi seadmeid. Muuseumi peahoone fassaad sai korralikult restaureeritud ning hoone omandas väärrika, hoolitsetud ilme. Samas lõpetati ka asutuse territooriumi haljastustööd.

7. KOMMUNIKATSIOON JA TEAVITAMINE

Ants Laansalu, Liina Lepik, Diana Kömmus, Merje Tammsaar, Eva Lehtla

Ministeeriumi tellimusel läbi viidud arvamusuuringutest selgub, et maaelanikkonna ja -ettevõtjate informeeritus maaelu ja põllumajanduse arengu võimalustest on paranenud. Samuti on linnaelanikud hästi informeeritud tänapäeva intensiivpõllumajanduse mõjudest keskkonnale ja tervislikule toidule. Keskkonnasõbraliku tootmise mõju oskas looduse taastumiskiirusega siduda enam kui 70% vastanutest.

Siiski ei olnud pakutav informatsioon alati kättesaadav, kuna on esitatud sageli infotarbijale raskesti mõistetaval kujul ja viisil. Samuti segasid avalikkusele pakutava teabe mõistmist iganevad ettekujutused ja eelarvamused põllumajanduse ja maaelu poliitikast ja riigi rollist selle elluviimisel.

Vajadust tõhustada kommunikatsiooni avalikkuse, meedia ja avaliku sektori vahel iseloomustab järgnev lõik M. Tarumi ja R. Toomla uuringust 2004. a: „Linnaelanike hulgas on levinud arusaam, et põllumajandusministeeriumil on ülesanne ja voli korraldada põllumajanduslikku tootmist käitise tasemel, määrata, mida ja kui palju toota ning millise hinnaga müüa. Nende küsimustega piiritletud valdkondade kohta on suuremal osal linnaelanikest moonutatud ettekujutus ministeeriumi pädevusest ja tegevusest. Linnaelanikkond on jagunenud kaheks enam-vähem võrdse suurusega grupiks. Üks peab maaelu ja põllumajandustootmist samadeks valdkondadeks ehk arvab, et maal muud ei toimugi kui 'küntakse, äestatakse, väetatakse ja saaki koristatakse'. Teine pool (veidi väiksem) arvab aga, et seal toimub ka muid tegevusi peale põllumajandustootmise. Väga paljud linnainimesed ei kujuta enam endale hästi ette,

mis maal toimub”. Eeltoodud arusaam ministeeriumi pädevuse ja tegevuse kohta on tegelikkusega täielikus vastuolus.

Arvamusuuringute kohaselt arvab 50% linlastest, et huvigruppe ei kaasata seaduste ettevalmistamisse; pooled arvavad, et ei kaasata ka eksperte. Sotsioloogide arvates võib arvamusi tõlgendada üldisema hoiaku avaldumisena: intervjuueritu ütles mõlemale küsimusele vastates välja oma seisukoha selle kohta, kas seaduste ettevalmistamises domineerivad ametnikud või kaasatakse ka teisi osapooli. Vastused ei rajanegi teadmistel küsimuses nimetatud osapoolte kaasamise praktika kohta, vaid väljendavad üldist arvamust seadusloome praktika kohta.

Arvamusuuringud näitavad, et nõuande- ja teabekeskustega suhtlevate põllumajandustootjate ja maatevõtjate informeeritus on nende endi hinnangul pidevalt paranenud. Ettevõtjate parem informeeritus on soodustanud maapiirkondade ja põllumajandustootjate esindusorganisatsioonide juhtidel kaasa rääkida otsustusprotsessis poliitiliste valikute tegemisel ja õigusaktide ettevalmistamisel töögruppides ning põllumajanduse ja maaelu arengu nõukogus.

Põllumajanduse ja maaelu poliitika on arenenud selles suunas, et toidusektori arengu toetamine seostatakse avalike hüvede pakkumisega laiemale avalikkusele. Maksumaksjal ja tarbijal on õigus teada, milline on toetuste kui avaliku sektori kulutuste efektiivsus. Tarbijat huvitavad järjest rohkem küsimused, kui ohutu ja tervislik on toit, kas on tagatud keskkonda säästev tootmine, loomade heaolu jms. Samuti tuleb teadvustada, et globaliseeruva majanduse tingimustes on konkurentsitingi-

7. KOMMUNIKATSIOON JA TEAVITAMINE

muste hindamine kaubanduse kriteeriumite järgi vastuolus tarbija huvidega. Õiglane kaubandus tähendab vastutust tarbija ees. ELi liikmesriigid on aktsepteerinud põhimõtte, mille kohaselt erasektoris kasutatakse kvaliteedinõuded peavad tagama avalike huvide kaitse toiduohutuse, keskkonna, loomade heaolu ning loomade- ja taimetervise alal.

Infovajaduse uuringute järelduste alusel on ministeeriumi tööpraktikas välja kujunenud kaks kommunikatsioonisuunda ja sihtgrupp: avalikkus ja meedia ning toidusektori ja maapiirkondade ettevõtjad ning viimaste esindusorganisatsioonid. Põllumajanduses ja maapiirkondades tegutsevate ettevõtjate teavitamisel on põhiküsimuseks, kuidas efektiivsemalt kaasata esindusorganisatsioonide juhte põllumajanduse ja maaelu käsitlevate õigusaktide ettevalmistamise otsustusprotsessi. Samuti pakkuda ettevõtjatele õigeaegselt riigi tasandil olevat informatsiooni, mis on vajalik tootmisotsuste tegemiseks.

7.1. Avalikkuse teavitamine

Meediasuhtluse arendamine

Oluliseks eesmärgiks meediasuhtluse ja ajakirjanikega efektiivsemate töösuhete kaasabil on anda avalikkusele toidusektoris toimuvate sündmuste kohta õigeaegset ja objektiivset teavet. Kuna paljud põllumajandusvaldkonda puudutavad teemad on mitmetahulised ning tihti on keeruline asjade olemust selgitada kirjalike pressiteadetega, muudeti sagedasemaks kohtumisi ajakirjanikega, kus oma ala spetsialistid said selgitada oluliste teemade olemust ning vastata ajakirjanike küsimustele.

Esmakordselt hakati 2005. a korraldama ajakirjanike väljasõite haldusala ettevõtetesse, mille tegevust oli meedia kohati negatiivselt kajastanud. Väljasõitude eesmärk oli tutvustada ajakirjanikele objektiivselt ettevõtete tööd ning lasta neil endil otsustada probleemide olemasolu või puudumise üle. Oktoobrikuus toimus esimene väljasõit Väike-Maarja Loomsete Jäätmete Käitlemise ASi. Novembris järgnes sellele väljasõit Werol Tehased ASi Jõgeval. Väljasõidud olid ajakirjanike seas populaarsed ning aitasid kaasa objektiivse informatsiooni jõudmisele meediasse. Enamasti said ajakirjanikud kinnitust, et tehaste ümber ringles rohkem müüte kui tegelikkust.

Jätkunud on ka pressikonverentside ning -briifingute korraldamise traditsioon. Keskmiselt korra kuus kutsub ministeerium ajakirjanikud kokku, et selgitada mõne olulise päevakajalise teema tagamaid. Alates 2006. a on olulisemate pressikonverentside helisalvestisi võimalik kuulata ka ministeeriumi kodulehel pressikonverentside rubriigis.

Eriväljaanded ja saated mõnusast maaelust

Avalikkusele suunatud olulisemaid teateid oli võimalik lugeda infolehest „Maaelu Heaks“, mis ilmus 2005. a Postimehe vahel 5 korda. Peamisteks teemadeks olid maaelu arengukavaga seonduv, samuti väljaanded kalanduse ja loomsete jäätmete käitlemise teemal. Aasta lõpus ilmus aastat kokkuvõttev väljaanne. Venekeelne väljaanne „Selskii Vestnik“, endise nimega „Krestjanin“ ilmus Molodjoš Estonii vahel 4 korral ning kajastas eestikeelsete väljaannetega samu küsimusi. Põllumajandustootjatele ja maatettevõtjate esindusorganisatsioonidele suunatud teavet levitati Maalehe vahelehe „Euronõu“ vahendusel 2005. a kahel korral. Peamised teemad olid maaelu arengustrateegia ja arengukava 2007–2013 koostamisega seotu, st selle eesmärkide, põhimõtete, abinõude ja valikuvõimaluste tutvustamine. Samuti tutvustati toidusektori väikeettevõtjatele uusi otsemüügi võimalusi ja hügieeninõudeid.

Alates 2006. a kajastab Vikerraadio pühapäevahommikune programm igal nädalal 15 min jooksul Põllumajandusministeeriumi teemasid. Reeglina mahub antud aega kaks intervjuud. Antud aeg sai valitud, sest läbi aegade on just sel kellaajal olnud Vikerraadio eetris põllumajanduse ja maaelu teemalised saated. 2006. a kevadest on ETV eetris Põllumajandusministeeriumi tellitud saatesari „Päris maalased“, kus portreeteritakse maal edukalt hakkama saavaid inimesi, nende seas ka noori. Saatesarja eesmärgiks on murda müüti, et maal elavad vaid saamatud, vaesed või alkohoolikud. Saade tõestab elavalt vastupidist.

Kriisikommunikatsioonist

Seoses linnugripi puhkemise ohuga Eestis muutus intensiivsemaks ka Põllumajandusministeeriumi avalike suhete osakonna töö. Juba 2005. a lõpus koostas osakond koostöös Veterinaar- ja Toiduametiga (VTA) kriisikommunikatsiooni kava juhuks, kui linnugriip peaks Eestisse jõudma. Kava koosnes viiest faasist: 1) linnugriip levib maailmas, kuid oht Eestile on väike; 2) linnugripi oht on realselt olemas, aga Eestis seda avastatud ei ole; 3) on avastatud esimene linnugripi viirusega lind; 4) linnugriip on Eestis avastatud mitmes eri piirkonnas; 5) linnugripi levik Eestis on ulatuslik.

Kommunikatsiooniplaan kooskõlastati Valitsuse Kommunikatsioonibüroo ning kaasatavate ministeeriumite (Välis-, Sotsiaal-, Siseministeeriumi) avalike suhete osakondade poolt. Kuna plaan kaasas ka maakonna pressiesindajaid, toimusid kohtumised praktiliselt kõikide maakondade pressitöötajatega, kus selgitati nende rolli nii kriisi eel kui ka tegelikes faasides.

Kriisikommunikatsiooniplaani tutvustamiseks korraldas avalike suhete osakond ajakirjanikele põllumajandusministri lõunabriifingu, kus nii minister kui ka VTA peadirektor selgitasid riigi reageerimisvalmidust ja vastasid ajakirjanike küsimustele. Kommunikatsioonispetsialistid andsid ajakirjanikele ülevaate info liikumisest kriisilukorras. Tallinnas toimunud briifingule olid kutsutud üleriigiliste meediaväljaannete uudistetoimetuste juhatajad. Maakonnalehtede ja -raadiote juhatajatele saadeti samateemaline kirjalik materjal.

7. KOMMUNIKATSIOON JA TEAVITAMINE

Tähtsamateks avalikkuse teavitusalasteks tegevusteks olid linnugripteemaliste trükiste ja infolehtede koostamine, levitamine, infoportaal loomine ja infotelefoni avamine.

2006. a märtsi jooksul jõudis kuue suurema ajalehe vahel ning maavalitsuste kaudu avalikkuseni 300 000 eestikeelset ning 100 000 venekeelset linnugripi infotrükist. Infoleht vastas tähtsamatele linnugripi puudutavatele küsimustele ning andis viiteid edasiseks info-otsinguks.

Märtsi alguses pandi Põllumajandusministeeriumi ning Sotsiaalministeeriumi koostöö tulemusena tööle ka linnugripi infoportaal **www.linnugripp.ee**, kus on üleval vastused enamlevinud küsimustele linnugripi kohta. Eraldi on esitatud soovitusel nii tavakodanikele, linnukasvatajatele, reisijatele kui ka ajakirjanikele. Kõik, kes ei leia vastust oma küsimusele olemasolevast andmebaasist, saavad selle esitada kirjalikult **www.linnugripp.ee** kaudu. Küsimustele vastavad Põllumajandusministeeriumi ja Tervisekaitseinspeksiooni spetsialistid.

7.2. Ministeeriumi sisekommunikatsioon

Asjakohane sisekommunikatsiooni uuring viidi ministeeriumis läbi 2005. a kevadel. Uuringu eesmärgiks oli mõõta ministeeriumi töötajate hinnanguid sisekommunikatsioonile üldiselt, kommunikatsioonikliimale, kommunikatsioonile teemade lõikes, info liikumise kiirusele ja kvaliteedile vertikaalses ja horisontaalses suunas. Samuti oli uuringu eesmärgiks selgitada välja erinevate info- ja kommunikatsioonikanalite olulisus töötajate jaoks ja nende kasutamise sagedus, töötajate ootused võimaliku siseveebi suhtes ning kuivõrd sisekommunikatsioon toetab organisatsiooni juhtimist, sh strateegilist juhtimist. Võimalust oma arvamuse avaldamiseks kasutas 87% ministeeriumi töötajaist.

Uuringu tulemuste põhjal tehti ministeeriumi sisekommunikatsiooni kohta mitmeid olulisi järeldusi. Ootuspäraselt näitasid uuringu tulemused, et ministeeriumi töötajatele on kõige olulisemaks ja usaldusväärsemaks infoallikaks nende kolleegid – vaatamata arvukate kirjalike ja elektrooniliste info- ja kommunikatsioonikanalite olemasolule, eelistatakse kõige enam kolleegidevahelist vahetut suhtlemist. See näitab usalduslikku suhtlemisõhkkonda ja aktiivset mitteformaalset kommunikatsiooni kõigil tasandil. Valdav osa töötajaist tunnistas, et suhted kolleegidega rahuldavad neid, nad usaldavad oma kolleegide, otsest ülemust ja tippjuhtkonda.

Sisekommunikatsiooni kõige suuremate puudustena tõi uuring esile erinevate kirjalike ja elektrooniliste infokanalite rohkuse. Sellest tulenevad informatsiooni killustatus, vajaliku

7. KOMMUNIKATSIOON JA TEAVITAMINE

informatsiooni leidmise keerukus, muu hulgas organisatsiooni strateegilisi eesmärke ja tulevikuplaane puudutava informatsiooni osas.

Leiti, et sisekommunikatsiooni uuringus tuvastatud probleemidele võiks tuua lahendusi ministeeriumi siseveebi (intraneti) loomine. Viimane aitaks hetkel erinevates kommunikatsiooni-kanalites liikuva ja erinevates infoallikates sisalduva, eelkõige elektroonilise informatsiooni suunata ühte konkreetsesse keskkonda ning lihtsustaks selle kiiret leidmist. Intranet aitaks kaasa organisatsiooni missiooni, visiooni, väärtuste ja eesmärkide teadvustamisele töötajate poolt ning suunaks nende igapäevategevusi organisatsiooni strateegiaga kooskõlas.

Ministeeriumi veebilehe arendamine

Internetikeskkonna uus visuaalne identiteet toetab ka ümberstruktureeritud sisulist poolt. 2006. a jätkub töö veebilehe sisulise poolega ja antakse uus kvaliteet inglisekeelsele kodulehele. Töid on alustatud ka venekeelse kodulehe loomisega. 2005. a külastati ministeeriumi veebilehte enam kui 430 000 korda.

Uuringute kohaselt kasutavad interneti kaudu levitatavaid infoteenuseid peamiselt edukamad, põllumajandusliku haredusega põllumajandustootjad ja alternatiivse ettevõtlusega tegelevad maapiirkondade ettevõtjad.

Maapiirkondade ettevõtjate teavitamine

Jätkuks Maailmapanga projektile sõlmis ministeerium 2002. a lepingu Eesti Põllumajandus-Kaubanduskojaga (EPKK) põllu- ja maamajandusliku infolevi korraldamiseks. Selle projekti raames ellukutsutud Teabelevikeskus on maakondlike teabekeskuste kaasabil oluline infokanal riigiinfo levitamisel. Teabelevikeskuse tegevus on suunatud kindla eesmärgi saavutamisele – põllumehel ja maaettevõtjal peab olema võimalus saada õigeaegset, talle arusaadavat teavet.

2005. a käivitunud Riikliku Arengukava (RAK) meede 3.8 võimaldas senistel maakondlikel teabekeskustel kandideerida nõuande- ja teabekeskusteks. Nõuandesüsteemi edukas käivitumine võimaldas veelgi täiustada teabe ja nõuande kättesaadavust maakondades. Keskustel on kaks omavahel tihedalt seotud ülesannet: tagada kvaliteetse nõuande kättesaadavus ning kohustus aidata leida vajalikku teavet, aru saada seadustest ja määrustest, tutvustada ilmunud trükiseid, juhatada asjatundlike nõustajate juurde, korraldada teabeüritusi, koguda oma klientide vajaduste kohta tagasisidet. Ministeeriumi spetsialistid vastavad üleskerkinud küsimustele, vastused edastatakse läbi EPKK teabelevikeskuse maakondlikele keskustele, mis parandab info liikumist veelgi.

PÕLLUMAJANDUSMINISTEERIUMI VALITSEMISALA EELARVE

Põllumajandusministeeriumi valitsemisala eelarve 2004. ja 2005. a institutsioonide järgi (tuh kr)

	2004. a	2005. a
Põllumajandusministeeriumi valitsemisala kokku	2 942 707,41	3 005 237,87
Materiaalsete ja immateriaalsete varade soetamine ja renoveerimine	48 984,64	54 674,74
Sellest:		
riigitulude arvel	22 589,23	11 402,09
välisabi projektide kaasfinantseerimise arvel	8 220,00	15 780,50
välisabi vahendite arvel	10 352,90	18 463,15
majandustegevusest laekuvate tulude arvel	6 483,00	7 619,00
riigiasutustelt laekunud toetuste arvel	1 340,00	1 410,00
Põllumajandusministeerium	166 110,67	163 934,50
Tegevuskulud	125 199,87	136 691,17
Sellest:		
riigitulude arvel	103 500,50	106 834,50
välisabi projektide kaasfinantseerimise arvel	5 209,34	8 158,42
välisabi vahendite arvel	8 755,00	14 989,25
majandustegevusest laekuvate tulude arvel	350,00	299,00
riigiasutustelt laekunud toetuste arvel	7 385,00	6 410,00
Eraldised	40 860,80	27 181,60
Sellest:		
Loomsete Jäätmete Käitlemise AS	5 790,00	12 590,00
rahvusvaheliste organisatsioonide liikmemaksud	370,80	1 191,60
eraldised muudele residentidele	34 700,00	13 400,00

PÕLLUMAJANDUSMINISTEERIUMI VALITSEMISALA EELARVE

Sellest:		
sealhulgas Eesti Põllumajandus-Kaubanduskoda	14 500,00	13 000,00
MTÜ Külade ja väikelinnade liikumine	200,00	400,00
Maaelu Edendamise Sihtasutus	20 000,00	
Muud kulud	50,00	61,73
Põllumajanduse Registrate ja Informatsiooni Amet	2 427 914,31	2 481 804,40
Tegevuskulud	123 254,01	87 244,75
Sellest:		
riigitulude arvel	66 094,80	67 215,48
välisabi projektide kaasfinantseerimise arvel	14 803,64	2 868,03
välisabi vahendite arvel	42 355,57	16 806,03
valitsussektori siseste toetuste arvel		355,21
Eraldised	2 304 548,60	2 492 637,90
Sellest:		
Riikliku Arengukava meetmete rakendamiseks välisabi vahendite kaasfinantseerimise arvel	142 490,00	124 824,50
Riikliku Arengukava meetmete rakendamiseks välisabi vahendite arvel	388 490,00	313 695,20
Maaelu Arengukava meetmete rakendamiseks välisabi vahendite kaasfinantseerimise arvel	174 437,40	193 328,14
Maaelu Arengukava meetmete rakendamiseks välisabi vahendite arvel	697 749,60	773 151,57
Maaelu Arengukava tehnilise abi meetme rakendamiseks välisabi vahendite kaasfinantseerimise arvel	2 085,00	2 182,00
Maaelu Arengukava tehnilise abi meetme rakendamiseks välisabi vahendite arvel	8 340,00	8 728,00
turukorralduse meetmete rakendamiseks välisabi vahendite arvel	234 700,00	281 543,08
põllumajanduse turukorraldus välisabi kaasfinantseerimise arvel		1 600,00

PÕLLUMAJANDUSMINISTEERIUMI VALITSEMISALA EELARVE

põllumajanduse turukorraldus riigitulude arvel		31 000,00
maaelu ja põllumajanduse arendamise toetusteks riigitulude arvel	127 750,00	55 000,00
ühtne pindalatoetus välisabi vahendite arvel	303 000,00	435 301,30
ühtne pindalatoetus riigitulude arvel	86 838,60	203 730,00
toetus kaluritele aktsiisimäära tõusu kompenseerimiseks riigitulude arvel		8 500,00
kalanduse turukorraldus		3 000,00
ikalduskahjude kompenseerimine põllumajandustootjatele		30 000,00
kütuseaktsiisi kompenseerimine põllumajandustootjatele		20 000,00
SAPARDi finantseerimine välisabi vahendite kaasfinantseerimise arvel	34 417,00	2 357,72
SAPARDi finantseerimine välisabi vahendite arvel	104 251,00	4 696,39
Muud kulud	111,70	180,00
Laenude andmine mitteresidentidele		-98 258,25
Veterinaar- ja Toiduamet	100 836,73	87 893,875
Tegevuskulud	100 436,00	87 489,35
Sellest:		
riigitulude arvel	80 145,00	66 696,00
välisabi projektide kaasfinantseerimise arvel	5 107,23	4 165,79
välisabi vahendite arvel	12 983,50	3 872,57
majandustegevusest laekuvate tulude arvel	2 200,00	12 755,00
Rahvusvaheliste organisatsioonide liikmemaksud	400,97	380,00
Muud kulud		24,53
Taimetoodangu Inspeksioon	37 744,44	38 098,243
Tegevuskulud	37 629,70	37 607,70

PÕLLUMAJANDUSMINISTEERIUMI VALITSEMISALA EELARVE

Sellest:		
riigitulude arvel	37 393,70	37 393,70
välisabi projektide kaasfinantseerimise arvel	236,00	214,00
Rahvusvaheliste organisatsioonide liikmemaksud	114,74	486,20
Muud kulud		4,34
Jõudluskontrolli Keskus	19 083,17	17 649,075
Tegevuskulud	17 928,05	16 919,18
Sellest:		
riigitulude arvel	8 938,05	8 969,08
majandustegevusest laekuvate tulude arvel	8 990,00	7 950,10
Rahvusvaheliste organisatsioonide liikmemaksud		205,90
Muud kulud	1 155,12	1 223,00
Kapitaliisingumaksud		-699,00
Maamajanduse Infokeskus	8 827,45	9 397,452
Tegevuskulud	8 727,45	9 297,45
Sellest:		
riigitulude arvel	7 397,45	7 197,45
välisabi projektide kaasfinantseerimise arvel	230,00	
välisabi vahendite arvel		1 000,00
majandustegevusest laekuvate tulude arvel	1 100,00	1 100,00
Muud kulud	100,00	100,00
Maaparanduse Ehitusjärelvalve- ja Ekspertiisibüroo	1 562,60	1 562,60
Tegevuskulud riigitulude arvel	1 562,60	1 562,60

PÕLLUMAJANDUSMINISTEERIUMI VALITSEMISALA EELARVE

Põllumajandusuuringute Keskus	32 741,27	45 224,055
Tegevuskulud	32 243,27	44 703,57
Sellest:		
riigitulude arvel	17 321,10	17 956,10
välisabi projektide kaasfinantseerimise arvel	326,50	1 695,71
välisabi vahendite arvel	1 902,70	8 875,36
majandustegevusest laekuvate tulude arvel	5 000,00	6 044,80
riigiasutustelt laekunud toetuste arvel	7 693,00	10 131,60
Rahvusvaheliste organisatsioonide liikmemaksud	48,00	48,00
Muud kulud	450,00	472,48
Veterinaar- ja Toidulaboratoorium	42 179,06	40 649,314
Tegevuskulud	40 179,06	38 406,17
Sellest:		
riigitulude arvel	22 610,70	20 395,70
välisabi projektide kaasfinantseerimise arvel		46,95
välisabivahendite arvel		1 419,55
majandustegevusest laekuvate tulude arvel	6 000,00	7 975,61
riigiasutustelt laekunud toetuste arvel	10 990,56	8 568,36
valitsemissektoris kuuluvatele avalik-õiguslikele juriidilistele isikutele	577,80	
Muud kulud	2 000,00	2 243,15
Maaparandusbürood	24 435,75	25 593,446
Tegevuskulud	24 435,75	24 524,04

PÕLLUMAJANDUSMINISTEERIUMI VALITSEMISALA EELARVE

Sellest:		
riigitulude arvel	23 975,70	23 964,04
välisabi projektide kaasfinantseerimise arvel		264,84
välisabivahendite arvel		794,51
majandustegevusest laekuvate tulude arvel	460,05	560,00
Muud kulud		10,06
Põllumajandusmuuseumid	7 034,60	7 713,732
Tegevuskulud	7 013,80	7 689,80
Sellest:		
riigitulude arvel	6 564,60	7 210,60
majandustegevusest laekuvate tulude arvel	449,20	479,20
Muud kulud	20,80	23,93
Riigi teadus- ja arendusasutused	25 252,73	31 042,43
Tegevuskulud	24 597,80	29 523,45
Sellest:		
riigitulude arvel	1 834,00	5 280,00
välisabi projektide kaasfinantseerimise arvel	180,00	
välisabi vahendite arvel	200,00	
majandustegevusest laekuvate tulude arvel	8 725,30	10 281,99
rakendusuringud riigiasutustele	13 658,50	13 961,46
muudelt residentidelt laekumiste arvel		759,65
Muud kulud	654,93	759,34

